

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
NÖVBƏDƏNKƏNAR
III SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 22

Milli Məclisin iclas salonu.
5 avqust 2020-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
S.Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 111 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.11 dəq.)
İştirak edir	106
Yətərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.

Sahil Babayev, Azərbaycan Respublikasının əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri.

Səfər Mehdiyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat və maliyyə-kredit siyasəti şöbəsinin müdiri.

Azər Bayramov, Azərbaycan Respublikası maliyyə nazirinin müavini.

Sevinc Həsənova, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini.

Anar Əliyev, Azərbaycan Respublikası əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini.

Adil Məhərrəmov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası sədrinin müavini.

İlkin Vəliyev, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti rəisinin müavini.

Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Fikrət Şirinov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Vəfa Mütəllibova, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının şöbə müdiri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. “Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

2. “Sosial təminat və müdafiəni həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) 2020-ci il büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

3. “İşsizlikdən sığorta fondunun 2020-ci il büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

4. “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Res-

publikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

5. “İşsizlikdən sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.14 dəq.)

Lehinə 108

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 109

Nəticə: Qəbul edildi

1. “Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanu-

nunda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Samir Şərifov, Bəxtiyar Əliyev, Erkin Qədirli, Fazil Mustafa, Azər Badamov, Əli Məsimli, Aydın Mirzəzadə, Musa Qasımlı, Fəzail Ağamalı, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvərmənin nəticələri (saat 12.38 dəq.)

Lehinə 89

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 91

Nəticə: Qəbul edildi

2. “Sosial təminat və müdafiəni həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) 2020-ci il büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Musa Quliyev, Sahil Babayev, Razi Nurullayev, Fazil Mustafa, Vüqar Bayramov, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvərmənin nəticələri (saat 13.14 dəq.)

Lehinə 105

Əleyhinə 1

Bitərəf 1

Səs vermədi	0
İştirak edir	107
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “İşsizlikdən sığorta fondunun 2020-ci il büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Musa Quliyev, Əli Məsimli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.17 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev, Nigar Arpadarai, Sadiq Qurbanov, Sabir Rüstəmخانlı, Vüqar Bayramov, Qənirə Paşayeva, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.50 dəq.)
Lehinə	91

Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “İşsizlikdən sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi haqqında (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.56 dəq.)

Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

6. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi barədə (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.58 dəq.)

Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

S.QAFAROVA

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

5 avqust 2020-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli hökumət üzvləri və media nümayəndələri! Milli Məclisin növbədənkənar sessiyasını açıq elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.11 dəq.)
İştirak edir	87
Yətərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin, sizdə vəziyyət necədir?
Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 19 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var. Biz iclasa başlaya bilərik.

Hörmətli həmkarlar, iclasın gündəliyinə keçməmişdən əvvəl, təklif edirəm, iyul ayında şəhid olan Azərbaycan hərbiçilərini 1 dəqiqəlik sükutla yad edək. *(Hamı ayağa qalxır.)*

Allah rəhmət eləsin.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, ağsaqqal deputatımız, Milli Məclisin Hesablayıcı komissiyasının sədri Fəttah Heydərov haqq dünyasına qovuşmuşdur.

Fəttah müəllim ulu öndər Heydər Əliyevin etimadını qazanmış ictimai-siyasi və dövlət xadimi idi. Həyatının son 15 ildən artıq bir dövrünü isə o, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin həyata keçirdiyi dövlət siyasətinin dəstəklənməsinə və təbliğinə həsr etmişdi.

Fəttah Heydərovun altı çağırış Milli Məclisin deputatı seçilməsi xalqın ona bəslədiyi hörmət və inamın bariz ifadəsi idi. Parlamentimizin bugünkü səviyyəyə gəlib çatmasında Fəttah müəllimin öz xidmətləri vardır. O, zəngin və mənalı bir ömür yolu keçmiş, bütün bilik və bacarığını, istedad və qabiliyyətini xalqına və dövlətinə həsr etmişdir.

Hörmətli həmkarlar, Fəttah müəllimin fəaliyyətinin bir istiqaməti də Respublika Ağsaqqallar Şurasına rəhbərlik etməsi ilə bağlı idi. Bu vəzifədə o, milli-mənəvi dəyərlərin qorunub saxlanmasına, cəmiyyətdə birlik və həmrəyliyin möhkəmlənməsinə dəyərli töhfələr vermişdir.

Fəttah müəllim haqqında düşünərkən gözlərimiz önündə yüksək mənəvi keyfiyyətləri və mədəniyyəti, alicənablığı, xeyirxahlığı ilə seçilən əsl Azərbaycan ziyalısının nurlu obrazı canlanır. O, bizim yaddaşımızda belə də qalacaqdır.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, Fəttah Heydərovun əziz xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad edək. (*Hamı ayağa qalxır.*)

Allah rəhmət eləsin.

Hörmətli həmkarlar, gündəlik sizə paylanıb. Bu gün biz 6 məsələni müzakirə edəcəyik. Xahiş edirəm, gündəliyin qəbul olunmasına münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.14 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 19 deputat səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəlik ətrafında müzakirəyə ehtiyac varmı?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Biz gündəliyin məsələlərinə keçirik.

Hörmətli həmkarlar, ilk öncə qeyd edirəm ki, gündəliyə daxil olan bütün məsələlər birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin ilk 3 məsələsi dövlət büdcəsində və büdcə sisteminə aid olan digər sənədlərdə dəyişiklik edilməsi ilə bağlıdır və cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub.

Bildiyiniz kimi, koronavirus pandemiyasının həyatımıza, xüsusilə iqtisadiyyata mənfi təsirləri, o cümlədən

dünya bazarında neftin qiymətinin kəskin sürətlə aşağı düşməsi 2020-ci ilin dövlət büdcəsinə yenidən baxılmasını zəruri etmişdir. Bununla əlaqədar olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Nazirlər Kabinetinin 2020-ci ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasında dövlət büdcəsinə yenidən baxılması barədə tapşırıq vermişdir. Həmin tapşırığa uyğun olaraq, bu ilin dövlət büdcəsində dəyişikliklər edilməsi haqqında qanun layihəsi hazırlanmış və müvafiq sənədlər Milli Məclisə təqdim olunmuşdur.

Beləliklə, hörmətli həmkarlar, gündəliyin 1-ci məsələsi, “Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi müzakirəyə təqdim olunur. Layihəyə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Tahir Mirkişiliyə söz verirəm. Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri! Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyev tərəfindən “Büdcə sistemi haqqında” Qanunun 23-cü maddəsinə müvafiq olaraq “Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Qanunda dəyişikliklər edilməsi barədə qanun layihəsi ilə birlikdə 2020-ci il üçün Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsi və “İşsizlikdən sığorta fondunun 2020-ci il büdcəsi haqqında” qanunlarda dəyişikliklər edilməsi barədə qanun layihələri Milli Məclisə təqdim olunmuşdur.

İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin iclasında hər 3 qanun layihəsi geniş müzakirə olunmuş və bugünkü plenar iclasda müzakirə üçün tövsiyə olunmuşdur. Əvvəlcə onu qeyd etmək istərdim ki, adıçəkilən qanun layihələri qəbul olunarkən 2020-ci il üçün proqnozlaşdırılan iqtisadi şərait bugünkü reallıqlardan xeyli fərqlənmişdir. Belə ki, layihələrin qəbulu zamanı 2020-ci ildə ümumi daxili məhsulun 3 faiz, qeyri-neft sektorunun 3,8 faiz artacağı, neftin orta illik qiymətinin 60–65 dollar olacağı, ixracın 3,8 faiz, idxalın isə 1,5 faiz artacağı proqnozlaşdırılırdı. 2020-ci ilin ilk 2 ayının göstəriciləri, xüsusilə də bu dövrdə ümumi daxili məhsulun 3 faiz, qeyri-neft sektorunun 11 faiz artması pronozların özünü doğruldacağını deməyə əsas verirdi.

Lakin 2020-ci ildə yeni növ koronavirus infeksiyasının dünyada sürətlə yayılması insanların ənənəvi həyat tərzini kökündən dəyişmiş, səhiyyə sistemlərini qlobal miqyasda ağır sınaqla üz-üzə qoymuş, qlobal iqtisadiyyatda neqativ meyillərin artmasına və başlıcası istehlak tələbinin kəskin çökməsinə gətirib çıxarmışdır.

Bununla bağlı cari ilin mart ayından başlayaraq dünya bazarında neftin qiyməti xeyli ucuzlaşmışdır. Beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən neftin qiyməti ilə bağlı proqnozlara yenidən baxılaraq, 2020-ci il üçün neftin orta qiymətinin 40–45 dollar ətrafında olacağı proqnozlaşdırılır. Beynəlxalq Valyuta Fondunun dünya iqtisadiyyatının 3 faiz azalmasına dair cari ilin aprel ayındakı proqnozu sonradan yenilənərək iyun ayında 4,9 faizədək pisləşmişdir. Bununla yanaşı, qeyd etmək istərdim ki, bu ilin ikinci rübündə ABŞ iqtisadiyyatı 30, Avropa Birliyi iqtisadiyyatı 10 faiz azalmış, ölkələrin xarici borcları kəskin artmışdır.

Adıçəkilən proseslər Azərbaycan iqtisadiyyatından da

yan keçməmiş, ölkəmizin xarici valyuta daxilolmalarının azalmasına və tədiyyə balansının pisləşməsinə səbəb olmuşdur. Bu ilin mart ayından başlayaraq pandemiya ilə bağlı tətbiq edilən karantin rejimi və sosial təcrid tədbirləri ölkədə işgüzar fəallığın zəifləməsinə səbəb olmuş, iqtisadiyyatın əksər sahələrinin inkişafına mənfi təsir göstərmişdir. Belə ki, bu ilin 6 ayının nəticələrinə görə, Azərbaycanda ümumi daxili məhsul 2,7, qeyri-neft sektoru 2,5, ixracın həcmi 23, idxalın həcmi isə 28 faiz azalmışdır. Pandemiyanın bitməsi ilə bağlı qeyri-müəyyənliyin davam etməsi iqtisadiyyatın kiçilməsi üçün ciddi təzyiqlər yaratmaqdadır. Amma bununla yanaşı, kənd təsərrüfatının, qeyri-neft sənayesinin artması, əmək haqqı fondunun böyüməsi, orta aylıq əmək haqqının artması, inflyasiyanın minimum həddə cilovlanması, makroiqtisadi sabitliyin qorunub saxlanması yaxşı xəbərlərdəndir.

Bu zəmində qeyri-neft gəlirlərinin azalması və digər maliyyələşmə mənbələrinin daralması dövlət büdcəsinin icrasında ahəngdarlığın, habelə onun gəlirləri və xərcləri arasında tarazlığın pozulması təhlükəsini yaratmışdır.

“Büdcə sistemi haqqında” Qanunun 23.3-cü maddəsinə əsasən dövlət büdcəsinin icrası prosesində büdcənin gəlirləri və xərcləri arasında tarazlığın pozulması təhlükəsi yarandıqda may ayının 15-dən tez, oktyabr ayının 15-dən gec olmayaraq cari ilin dövlət büdcəsinə yenidən baxılması barədə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qarşısında məsələ qaldırıla bilər.

“Büdcə sistemi haqqında” Qanunun 23.4-cü maddəsinə əsasən dövlət büdcəsinin icrasında ahəngdarlığın, habelə onun gəlirləri və xərcləri arasında tarazlığın pozulması təhlükəsi yarandıqda, büdcənin təsdiq olunmuş xərclərinin çatışmayan hissəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə büdcə

qaydasının tətbiqinin dayandırılması barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında oktyabr ayının 25-dən gec olmayaraq Milli Məclis qarşısında məsələ qaldırıla bilər.

Təqdim edilmiş qanun layihələri və müşayiətedici sənədlər “Dövlət büdcəsi haqqında” Qanunun tələblərinə tam cavab verir. Layihələrə Hesablama Palatası tərəfindən rəy alınmışdır. Qısa müddətdə hazırlanan həmin rəy forma və məzmunca səmərəli olmuşdur.

İlin birinci yarımilliyində dövlət büdcəsinin müsbət icrası müşahidə olunsa da, makroiqtisadi vəziyyəti səciyələndirən göstəricilərə əsasən ilin ikinci yarısında dövlət büdcəsinin maliyyə təminatı ilə bağlı əhəmiyyətli problemlərin yaranacağı təxmin edilməkdədir.

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinin təqdim etdiyi proqnoza əsasən “Azəri Layt” markalı xam neftin bir barelinin satış qiymətinin büdcədə təsdiq olunmuş 55 dollar proqnoza qarşı 35 dollar səviyyəsinə endirilməsi il ərzində ümumi daxili məhsulun 5 faiz azalmasına səbəb olacaqdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Nazirlər Kabinetinin 2020-ci ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclasında ölkənin müdafiə və təhlükəsizliyinin daha da gücləndirilməsi, pandemiyanın diktə etdiyi yeni çağırışlar fonunda səhiyyə sahəsinin artan ehtiyaclarının ödənilməsi, sosial və iqtisadi dəstək tədbirlərinin davam etdirilməsi və digər zəruri dövlət vəzifələrinin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar olaraq əlavə maliyyə təminatının formalaşdırılması üçün hökumət qarşısında bir sıra mühüm vəzifələr qoyulmuşdur.

Yeni çağırışlar kontekstində dövlət büdcəsinin xərcləri üçün bu istiqamətlər üzrə əlavə tələbat 1 milyard 372 mil-

yon manat məbləğində qiymətləndirilmişdir. Beləliklə, dövlət büdcəsinin gəlirlərinin azalması, xərclərinin isə əlavə artması nəticədə 2 milyard 299 milyon manat məbləğində maliyyə təminatı olmayan xərcləri formalaşdırmışdır.

Dövlət büdcəsinin qarşısında duran yeni çağırışların təmin olunması və büdcənin gəlir və xərcləri arasında tarazlığın bərqərar edilməsi məqsədi ilə büdcə qaydasının tətbiqini müvəqqəti dayandırmaqla, cari il ərzində yumşaq kontrsiklik büdcə siyasətinin həyata keçirilməsini zəruri etmişdir. Bununla əlaqədar “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 23-cü maddəsinə müvafiq olaraq, dövlət və icmal büdcələrinə yenidən baxılması ehtiyacı yaranmışdır.

Qeyd edim ki, bizə təqdim edilmiş layihədə dövlət büdcəsinin qeyri-vergi və rüsum daxilolmalarının 880 milyon manat artırılması, – bunun 850 milyon manatını Dövlət Neft Fondundan əlavə transfer, 30 milyon manatını isə sair daxilolmalar təşkil edəcəkdir, – dövlət büdcəsinin bir sıra xərclərinin ixtisarı və bəzi xərclər üzrə gözlənilən qənaət nəticəsində 774 milyon manat məbləğində qənaət edilən vəsaitin və dövlət büdcəsinin kəsirinin 645 milyon manat məbləğində əlavə artırılması təklif edilmişdir.

Dövlət büdcəsinə təklif edilən dəyişikliklərə uyğun olaraq, dövlət büdcəsinin gəlirləri 24 milyard 124 milyon manat, yəni mövcud təsdiq edilmiş büdcədən 10,5 milyon manat az, xərcləri isə 27 milyard 492 milyon manat, yəni mövcud xərclərdən 598 milyon manat çox, dövlət büdcəsinin kəsiri 3 milyard 368 milyon manat, təsdiq olunmuş əvvəlki variantdan 608 milyon manat çox təşkil edəcəkdir.

Yenilənmiş icmal büdcənin gəlirləri 21 milyard 676 milyon, yəni mövcud variantdan 5 milyard 876,5 milyon manat az, xərcləri isə 30 milyard 111 milyon, əvvəlki va-

riantdan 623 milyon manat çox, icmal büdcəsinin kəsiri 8 milyard 436 milyon, mövcud variantdan 6 milyard 500 milyon manat çox təşkil edəcəkdir.

Beləliklə, 2020-ci ildə dürüstləşdirilmiş dövlət büdcəsi gəlirlərinin 12 milyard 200 milyon manatı və ya 50,6 faizi Dövlət Neft Fondundan transferin təsdiq olunmuş proqnoza nisbətən 850 milyon manat çox, 7 milyard 190 milyon manatı və ya 29,8 faizi İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin xətti ilə daxilolmaların, 3 milyard 830 milyon manatı, yaxud 15,9 faizi Dövlət Gömrük Komitəsinin xətti ilə daxilolmaların hesabına olacaqdır. Qeyd edim ki, dövlət gömrük xətti ilə daxilolmalar 170, vergi xətti ilə daxilolmalar isə 685 milyon manat azaldılmışdır.

Dövlət büdcəsinin gəlirləri üzrə azalmanın, xüsusilə də fiziki şəxslərin gəlir vergisi, mənfəət vergisi, əlavə dəyər vergisi, sadələşdirilmiş vergi, dövlət rüsumu və aksizlər üzrə əsas səbəbi əmək haqqı fondunun, sahibkarlıq subyektlərinin gəlirlərinin, istehlakın, daxili bazarda neft məhsullarına tələbatın, dövlət rüsumu tutulmalı olan xidmətlərin və hüquqi hərəkətlərin azalması, həmçinin pandemiya ilə bağlı bir sıra vergilər üzrə müvəqqəti güzəştlərin tətbiqi ilə bağlıdır.

Xərclərlə əlaqədar qeyd olunmalıdır ki, bütövlükdə, əlavə tələb olunan 1 milyard 372 milyon manat zəruri xərclərin aşağıdakı əsas istiqamətlər üzrə istifadəsi təklif olunur:

Birincisi, ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və milli təhlükəsizliyinin daha da artırılması, pandemiya qarşı mübarizə ilə bağlı əvvəlcədən proqnozlaşdırılması mümkün olmayan əlavə xərclərin örtülməsi və digər zəruri xərclərin maliyyə təminatı üçün yaradılmış ehtiyat vəsait – 465 milyon manat.

İkincisi, səhiyyə sahəsi üzrə əlavə tələbatın ödənilməsi üçün 369 milyon manat, pandemiya ilə əlaqədar sosial müdafiə və sosial təminat üzrə maliyyə dəstəyinin davam etdirilməsi üçün 238 milyon manat.

Üçüncüsü, iqtisadi dəstək üzrə tədbirlərin maliyyə təminatı, o cümlədən dövlət şirkətlərinə, sahibkarlara maliyyə dəstəyinin davam etdirilməsi üçün 237 milyon manat.

Dördüncüsü, cari ildə bir sıra təşkilatlar üzrə artırılmış əmək haqlarının maliyyə təminatı və vakant vəzifələrin yerləşdirilməsi üçün 37 milyon manat.

Beşincisi, “ASAN xidmət” üzrə elektron hökumət tətbiqinin maliyyə təminatı üçün 7 milyon manat və sair proqnozlaşdırılır.

2020-ci il yenidən baxılacaq dövlət büdcəsinin xərclərinin 18 milyard 47 milyon manatı və ya 65,6 faizi cari xərclərə yönəldiləcəkdir. Xərclərin 7 milyard 719 milyon manatı və ya 28,1 faizi əsaslı xərclərə, 1 milyard 726 milyon manatı və ya 6,3 faizi dövlət borcuna və öhdəliklərinə xidmətlə bağlı xərclərə yönəldiləcəkdir.

2020-ci ildə dürüsləşdirilmiş dövlət büdcəsinin yerli gəlirləri 765 milyon manat nəzərdə tutulur ki, bu da təsdiq olunmuş göstəriciyə nisbətən 30 milyon manat azaldılmışdır. Qeyd edim ki, azalmanın təxminən 95 faizi Bakı şəhərinin payına düşmüşdür. Azalma yerli xərclərdən maliyyələşən məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin, uşaq bağçaları və körpələr evlərinin fəaliyyətinin dayandırılması nəticəsində bir sıra xərclər üzrə qənaət olunmuş vəsaitin təyinatının dəyişdirilərək digər istiqamətlərə yönəldilməsi ilə bağlı olmuşdur.

Yenidən baxılacaq dövlət büdcəsinin kəsiri təsdiq edilmiş göstəriciyə nisbətən 608 milyon manat artırılaraq, 3 milyard 368 milyon manat səviyyədə proqnozlaşdırılır ki,

bu da cari ilin sonuna gözlənilən ümumi daxili məhsulun 4,9 faizinə bərabər olacaqdır. Müqayisə üçün qeyd edim ki, Beynəlxalq Valyuta Fondunun tövsiyələrinə görə indiki şəraitdə büdcə kəsirinin ümumi daxili məhsulun 10 faizi qədər olması məqbul hesab edilir. Kəsirin artımı dövlət büdcəsinin 2020-ci il üçün 1 yanvar tarixinə mövcud olan vahid xəzinə hesabının istifadəsi, proqnozlaşdırılmamış 455 milyon manat məbləğində sərbəst qalığı və 190 milyon manat məbləğində qiymətli kağızların yerləşdirilməsi üzrə daxilolmalar hesabına ödəniləcəkdir.

Yenidən baxılmış icmal büdcənin gəlirləri təsdiq edilmiş proqnozla müqayisədə 5,7 milyard manat və ya 20,6 faiz azalaraq 21,9 milyard manat, xərcləri 820 milyon manat və ya 2,8 faiz artaraq 30,3 milyard manat, kəsiri isə 6 milyard 500 milyon manat artaraq 8 milyard 436 milyon manat səviyyəsində olacaqdır. İcmal büdcəyə daxil olan Naxçıvan Muxtar Respublikasının, Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun, İşsizlikdən sığorta fondunun və Dövlət Neft Fondunun büdcələrində müvafiq dəyişikliklər edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondunun gəlirlərinin cari ilin təsdiq edilmiş proqnozu ilə müqayisədə 5 milyard 42 milyon manat azalaraq 7 milyard 343 milyon manat olması nəzərdə tutulur. Dövlət Neft Fondunun xərcləri 12 milyard 410 milyon manat olmaqla cari ilin təsdiq edilmiş proqnozu ilə müqayisədə 850 milyon manat artırılmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin gəlir və xərcləri 1,7 milyon manat və ya 0,3 faiz artırılaraq 483,8 milyon manat məbləğinə çatdırılır ki, bu da Naxçıvan Muxtar Respublikasına dövlət büdcəsindən ayrılan dotasiyanın 1,7 milyon manat artırılması deməkdir.

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi,

2019-cu büdcə ilində tətbiqinə başlanmış büdcə qaydası icmal büdcənin qeyri-neft baza kəsirinin qeyri-neft ümumi daxili məhsula nisbətini hər il əvvəlki ilin müvafiq göstəricisindən az olmasını tələb etməkdədir. Dürürləşmə ilə neftin bir barelinin orta illik qiymətinin 35 ABŞ dolları səviyyəsində qəbulu nəticəsində büdcə qaydasından kənarlaşmamaq üçün Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin məbləği 2,5 milyard manat və həmin məbləğ qədər də dövlət büdcəsinin xərcləri azaldılmalı idi. Məcburi tələbin dövlət xərcləri vasitəsi ilə müəyyən səviyyədə stimullaşdırılmasına ehtiyac yarandığı bir şəraitdə büdcə qaydasına uyğun olaraq, xərclərin və Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin azaldılması tətbiqi vəziyyəti daha da mürəkkəbləşdirə, iqtisadiyyatda tənəzzül yönümlü meyllərin güclənməsinə gətirib çıxara bilər. Ona görə 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin qarşısında duran vəzifələrin təxirə salınmadan yerinə yetirilməsi üçün büdcə qaydasının 2022-ci ilin yanvarın 1-nə qədər tətbiqinin dayandırılması tətbiq olunmuş və bununla bağlı müvafiq sənədlər təqdim olunmuşdur.

Hörmətli həmkarlar, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin rəyi bundan ibarətdir ki, təklif edilən dəyişikliklər mövcud şəraitin yaratdığı zərurətdən irəli gəlməklə qarşıdakı çağırışlara cavab vermək baxımından da məqbul hesab edilə bilər. Bu dəyişikliklər böhran dövrünün dövlət büdcəsinin çevikliyinə daha da artıracaq, az itki və sürətli bərpa üçün sosial-iqtisadi sahələri lazımı maliyyə mənbələri ilə təmin edəcəkdir.

Bütün bunlarla yanaşı, hesab edirik ki, bu böhran zamanı üzləşdiyimiz çətinliklər növbəti büdcənin qəbulu zamanı fərqli alətlərdən istifadəni və ya mövcud alətləri daha da təkmilləşdirməyi zəruri edəcəkdir. Belə ki, büdcə

xərclərinin tərkibində qorunan xərclərin həcmnin böyük olması büdcə gəlirlərinin təmin olunmasına daha dayanıqlı mənbələrin tapılmasını zəruri etməkdədir. Bu məqsədlə Dövlət Neft Fondunun vəsaitlərinə, funksiyalarına yenidən baxılmasını məqsədəuyğun hesab edirik. Digər tərəfdən, büdcə kəsirinin maliyyələşdirilməsi mənbələrindən biri kimi daxili borclanma imkanlarına baxılmasını məqsədəuyğun hesab edirik. Hazırkı halda daxili borcun həcmi 1,4 milyard manat olmaqla, ümumi daxili məhsulun cəmi 2 faizini təşkil edir. Bu, həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrlə müqayisədə kifayət qədər aşağı və yaxşı göstəricidir. Daxili dövlət borcunun aşağı səviyyəsi qlobal pandemiyaqan qaynaqlanan beynəlxalq iqtisadi böhranın milli iqtisadiyyata təsirini yumşaltmaq üçün daxili borc alətlərindən istifadə etməyə şərait yaradıb. Daxili borcların artırılması büdcənin maliyyələşdirilməsi ilə yanaşı, qiymətli kağızlar bazarının inkişafını da dəstəkləyə bilər. Nəhayət, büdcə qaydasının dayanması zərurətdən doğsa da, hesab edirik ki, bu qaydaların təkmilləşməsinə və yenisinin qəbul edilməsinə ciddi ehtiyac vardır. Büdcə xərclərinə nəzarətdə yeni, innovativ və proaktiv üsullardan istifadə olunması günün zərurətinə çevrilməkdədir.

Hörmətli həmkarlar, beləliklə, mövcud reallıqları nəzərə alaraq, təqdim olunmuş qanun layihəsinin qəbul olunmasına səs verməyinizi sizdən xahiş edirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Ətraflı məlumatınıza görə çox sağ olun, Tahir müəllim. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, bu gün iclasımızda Nazirlər Kabinetinin üzvləri iştirak edirlər. Maliyyə naziri hörmətli Samir Şərifov da buradadır. Samir müəllim, buyurun. Söz demək istəyirsinizsə, buyurun.

S.Şərifov, *Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri*.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, xanımlar və cənablar! 2020-ci ildə yeni növ koronavirus epidemiyasının dünyada sürətlə yayılması və pandemiya çevrilməsi bütün dünya dövlətləri qarşısında mühüm çağırışlar formalaşdırmış, qlobal iqtisadiyyatda neqativ proseslərin başlanmasına rəvac vermiş və böhran yönlü təhlükələrin yaranması ilə nəticələnmişdir.

Bu böhranın əsas xüsusiyyətlərindən biri, ilk növbədə, istehlak tələbinin azalmasıdır və hətta kəskin çökməsidir.

Azərbaycan Respublikasının ötən 6 ay ərzində sosial-iqtisadi inkişafının yekunları, o cümlədən dövlət büdcəsinin icrası məsələləri yaxından müzakirə edilmiş və təqdim olunmuş məlumatlara görə dövlət büdcəsinin icrasında olduqca müsbət dinamika müşahidə olunmuşdur. Bu gün sizin müzakirənizə çıxarılan qanun layihəsi isə dövlət büdcəsində bəzi düzəlişlərin edilməsini zəruri edir və mən bunları əsaslandırmağa çalışacağam.

İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir müəllim öz çıxışında dövlət büdcəsinə yenidən baxılması ilə bağlı məsələləri ətraflı izah etdi, dövlət büdcəsində edilən düzəlişlərin əsas istiqamətləri və mahiyyətləri barədə geniş məlumat təqdim etdi. Mən 6 ayın yekunlarına qayıtmaq istərdim. Qeyd etdiyim kimi, kifayət qədər yüksəkdir. Belə ki, dövlət büdcəsində nəzərdə tutulduğundan artıq məbləğdə profisit yaranmışdır. Həmin profisit 58 milyon manat proqnozlaşdırıldığı təqdirdə 292 milyon manat təşkil etmiş, yaxud 233 milyon manat artıq olmuşdur. Bu da, əsasən, bizim fiskal orqanlarımız –həm İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti, həm də Dövlət Gömrük Komitəsi xətti ilə artıq icra olunmuş mədaxil hesabına baş vermişdir. Belə

ki, 6 ay ərzində dövlət büdcəsinin mədaxili nəzərdə tutulandan 338,2 milyon manat çox olmuşdur. Yəni 11 milyard 685 milyon manata qarşı 12 milyard 23 milyon manat vəsait yığılmışdır. Dövlət büdcəsi xərclərinə, – yəni profisit bəzi hallarda xərclərin az icrası səbəbindən də yaranır, – nəzər saldıqda da biz belə bir mənzərəni müşayiət edəcəyik ki, dövlət büdcəsinin xərcləri 11 milyard 731 milyon manat, yaxud 107 milyon manat, yəni proqnozda nəzərdə tutulduğundan təxminən 1 faizə yaxın artıq icra olunmuşdur. Beləliklə, dövlət büdcəsinin xərclərinin icrasında da hər hansı bir geriləmə olmamışdır. Lakin qeyd etdiyim kimi, profisit yaranmışdır.

Belə bir vəziyyəti qiymətləndirərkən, şübhəsiz, məntiqi sual əmələ gəlir ki, cari ilin ilk 6 ayında dövlət büdcəsinin icra göstəriciləri həm gəlir, həm də xərclər üzrə artıqlaması ilə yerinə yetirilmişdirsə və büdcədə gözləniləndən daha çox profisit yaranmışdırsa, nəyə görə biz büdcədə dəyişikliklərə getməliyik. Lakin bunun səbəbləri bəllidir. Belə ki, biz 6 ayın sosial-iqtisadi nəticələrinə nəzər salsaq, görəcəyik, artıq ümumi daxili məhsulda geriləmə prosesləri başlamışdır. Bu proseslər aprel ayından başlanmışdır və iqtisadiyyat tədricən tənəzzül məcrasına daxil olmuşdur. Gözləntilər ondan ibarətdir ki, bu proseslər bir qədər də artacaq. Lakin biz hesab edirik, bu, 5 faizdən artıq, – yəni İqtisadiyyat Nazirliyinin təqdim etdiyi proqnoz və hökumətin fikri də bundan ibarətdir ki, ümumi daxili məhsulun azalması 5 faiz təşkil edəcək, – olmayacaqdır. Qeyd etdiyim kimi, 6 ayda bu, 2,7 faiz təşkil etmişdir. Şübhəsiz ki, burada nəzərə alınır ki, iqtisadiyyatın əksər sektorlarında – informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, rabitə və kənd təsərrüfatı sektorları istisna olmaqla, başqa sektorlarda geriləmə müşahidə olun-

maqdadır. Eyni zamanda, şübhəsiz ki, bizim gəlirlərimizin azalmasına neftin qiymətinin yeni proqnozu da təsir göstərir. Bildiyiniz kimi, təsdiq olunmuş büdcədə büdcənin gəlirlərinin hesablanması üçün 55 ABŞ dolları məbləğində qiymət qəbul edilmişdi, lakin hazırda növbəti 6 ay üçün orta qiymət 35 dollarlıq səviyyədə götürülür. Nəticə etibarilə həm mənfəət vergisi, – bildiyiniz kimi, mənfəət vergisi üzrə daxilolmalar, əsasən, konsorsiumlardan mədaxil olur, – həm də Dövlət Neft Fondunun gəlirlərinin azalması belə bir şəraitdə qaçılmazdır.

Qeyd etmək istərdim ki, aprel-may aylarında vəziyyət daha gərgin idi. Bildiyiniz kimi, neft bazarlarında başlanmış ticarət müharibələri nəticəsində neftin qiyməti hətta 13 dollara qədər enmişdi. Lakin sonradan əsas ixracatçılar arasında, – mən daha geniş, “OPEK +” formatını nəzərdə tuturam, – razılaşma əldə edilmişdir. Razılaşmanın əsas müsbət nəticəsi ondan ibarətdir ki, neft hasilatı həcmələrinin azalması nəticəsində neft bazarlarında təklifin tələbi üstələmə trendlərinin qarşısı alınmış, nəticədə neftin qiyməti bir qədər sabitləşmişdir. Azərbaycan Respublikası da həmin sazişlərə qoşulmuş və bildiyiniz kimi, bunun nəticəsində öz üzərinə müəyyən öhdəliklər götürmüşdür. Bu öhdəliklərin bir qismi həm Dövlət Neft Şirkəti, həm də beynəlxalq konsorsiumlar xətti ilə ölkəmizdə neft hasilatının azalması ilə bağlıdır. Beləliklə, bu proseslər də istəməz ümumi daxili məhsulun azalmasına, heç şübhəsiz ki, mənfi təsir göstərməkdədir. Biz bunları da nəzərə almalıyıq. Bir tərəfdən həcmələr azalır, o biri tərəfdən də, büdcə hesablamalarında götürülən həmin satış qiyməti də azalıb. Bu amillər dövlət büdcəsinin gələcək icrası üçün problemlər yaratmaqdadır.

Mən xüsusi olaraq bir başqa məsələyə də toxunmaq

istərdim. Bildiyiniz kimi, iqtisadiyyatda mənfi proseslərin qarşısının alınması, yaxud mənfi təsirlərin azaldılması istiqamətində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyev tərəfindən qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsinə dair müvafiq addımlar atılmışdır. İlk növbədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamına uyğun olaraq, aprel ayında pandemiyanın ölkə iqtisadiyyatına mənfi təsirinin azaldılması üçün Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə müvafiq tədbirlər planının tərtib edilməsinə dair tapşırıqlar verilmiş və eyni zamanda, iqtisadiyyata dəstək tədbirlərinin, o cümlədən sosial-iqtisadi dəstək tədbirlərinin həyata keçirilməsi üçün dövlət büdcəsindən 1 milyard manat vəsait ayrılmışdır. Sonradan isə bəzi sosial təminat məsələlərinin həlli üçün dövlət büdcəsindən dövlət sosial müdafiə transferinin azalması yolu ilə Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun əlavə gəlirləri və qalıqları hesabına əlavə 200 milyon manat sosial dəstək tədbirlərinə yönəldilmişdir. Qeyd etmək istərdim ki, həmin 1,2 milyard manat vəsait hesabına artıq 740 milyon manat maliyyələşdirilmişdir. Bu vəsait həm sahibkarlara, yəni kiçik, orta və zərərçəkən – bütün sahibkarlara dəstək verilməsinə, həm də həyati vacib sərnişindəşmə fəaliyyətinin dəstəklənməsinə ayrılmışdır. Bildiyiniz kimi, bu da ən böyük zərər gören sektorlardan biri kimi qəbul edilmişdir.

Eyni zamanda, bir sıra fondlara, o cümlədən İpoteka və Kredit Zəmanəti Fonduna vəsait ayrılmışdır. Bu da ilk növbədə ipoteka kreditlərinin həcmnin daha da artırılmasına xidmət edir və iqtisadiyyata əlavə dəstək tədbirləri kimi qəbul edilmişdir. Eyni zamanda, bildiyiniz kimi, digər büdcədən kənar fondların cəlb edilməsi, o cümlədən dövlət tərəfindən müəyyən kredit zəmanətlərinin və dövlət

zəmanəti ilə kreditlərin verilməsi yolu ilə bu məqsədlərə 300 milyon manat dövlət zəmanətinin verilməsi qərara alınıb. Veriləcək həmin kreditlər üzrə də faiz dərəcəsinin subsidiyalaşdırılması üçün Sahibkarlığın İnkişafı Fonduna da dövlət büdcəsindən vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur.

Bütün bu tədbirlərin əsas qayəsi ondan ibarətdir ki, burada qeyd olunduğu kimi, iqtisadiyyatda qaçılmaz olan iqtisadi zəifləmə proseslərinin qarşısı bir qədər alınsın və mənfi təsirləri imkan daxilində endirilsin. Heç şübhəsiz ki, vaxtında qəbul edilmiş məqsədli tədbirlərin icrası, qeyd etdiyim kimi, ölkə iqtisadiyyatında baş verən neqativ proseslərin dərinləşməsinin qarşısını əhəmiyyətli dərəcədə almışdır. Amma bununla belə, qeyd olunduğu kimi, cari ilin ikinci yarımilliyi üçün müəyyən təhlükələr var və bu təhlükələr, əsasən, dövlət büdcəsinin gəlirlərinin nəzərdə tutulduğundan az icrası ilə bağlıdır. Əsasən, qeyd etdiyim kimi, az mədaxil neft sektoru üzrə mənfəət vergisinin toplanmasında və eyni zamanda, qeyri-neft sektoru üzrə gəlirlərin mənfəətinin azalması hesabına gözlənilir. Bu sahədə 685 milyon manat az mədaxil gözlənilir. Büdcə təşkilatlarının büdcədən kənar gəlirləri də 35 milyon manat azalacaqdır. Bununla yanaşı, gömrük rüsumları və idxalda əlavə dəyər vergisi üzrə daxilolmalar da 170 milyon manat məbləğində azalacaqdır. Bu azalmalar cəmi 890 milyon manat məbləğində qiymətləndirilir.

Digər tərəfdən, qeyd olunduğu kimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyev tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2020-ci ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına həsr olunmuş iclasında pandemiyanın diktə etdiyi yeni çağırışlar fonunda hökumətin qarşısında bir sıra yeni vəzifələr qoyulmuşdur. Bunlar ilk növbədə

sosial, səhiyyə, iqtisadi dəstək sahələri üzrə və bununla yanaşı, ölkənin müdafiə və təhlükəsizliyinin daha da gücləndirilməsi istiqamətində tapşırıqlardır. Habelə bir sıra digər zəruri dövlət vəzifələrinin maliyyələşdirilməsinə dair tapşırıqlar verilmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, yaranmış sosial-iqtisadi vəziyyətin əsas problemlərindən biri də onun qeyri-müəyyənliyidir. Bu gün dünyada heç kim təxmin edə bilməz ki, bu xəstəlik nə qədər davam edəcək və onun insanların həyat tərzinə təsirləri nədən ibarətdir və nə ilə nəticələnəcək. Məhz bunları nəzərə alaraq, hökumət belə bir qənaətdədir, dövlət büdcəsində kifayət qədər çevik maliyyə buferləri yaradılmalıdır ki, onların istifadəsi çevik şəkildə həyata keçirilə və yarana biləcək hər hansı təhdidlərin qarşısı alına bilsin. Bununla bağlı, burada qeyd olunduğu kimi, xüsusi ehtiyatlar formalaşdırılır. Tahir müəllim öz çıxışında həmin o xərc istiqamətləri barədə kifayət qədər ətraflı məlumat verdiyindən mən onlara qayıtmağı məqsəduyğun hesab etmirəm.

Qeyd etmək istərdim ki, həmin düzəlişlər edilərkən, eyni zamanda, ölkəmizin artan xərclərinin, şübhəsiz, makroiqtisadi sabitliyə xələl gətirməməsi məsələsi də nəzərdən keçirilmişdir və gördüyünüz kimi, Dövlət Neft Fondunun dövlət büdcəsinə transferti əlavə 500 milyon dollar, yaxud 800 milyon manat məbləğində artırılır. Heç şübhəsiz ki, əsasən, səhiyyə sahəsində idxal yönlü malların tədarük edilməsində artan xərclərin bir hissəsi bununla bağlıdır. Şübhəsiz ki, bununla bağlı daxili valyuta bazarında kifayət həcməldə valyuta təklifi də təmin edilməlidir. Bununla, zənnimizcə, makroiqtisadi sabitliyə də hər hər hansı təhdidlər yaranmır.

Mən başqa bir məsələyə xüsusi olaraq toxunmaq istər-

dim. Bu, ondan ibarətdir ki, dövlət hazırda sərəncamında olan bütün ehtiyatlardan, o cümlədən əvvəlki illərdə topladığımız xüsusi ehtiyatlar və qalıqlardan da istifadə edir. Qeyd olunduğu kimi, artıq Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun əlavə gəlirləri, əvvəlki illərdə əldə etdiyi mədaxili də istifadə olunur. Mənim qeyd etdiyim kimi, dövlət büdcəsinin 6 ayda əlavə mədaxili də istifadə olunur və bu, bir daha göstərir ki, son illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə aparılan məqsədyönlü sosial-iqtisadi siyasət bir tərəfdən ölkəmizin inkişafına vəsaitlərin ayrılmasını, digər tərəfdən isə lazımı həcməldə ehtiyatların yaradılmasını təmin etmişdir. Beləliklə, bu gün biz başqa dövlətlərdən fərqli olaraq, ilk öncə hansısa beynəlxalq maliyyə qurumlarına kreditlərin alınması üçün müraciət etmirik və dövlətimizin ehtiyatlarından səmərəli, düşünülmüş şəkildə, ortamüddətli çağırışları nəzərə alaraq istifadə edirik. Bu ehtiyatlar da, bildiyiniz kimi, yaradılmışdır və düzgün idarə olunur. Düzdür, cari ildə mövcud vəziyyətlə əlaqədar Dövlət Neft Fondunun gəlirləri azalacaq və bunu da icmal büdcənin kəsirinin nəzərdə tutulduğundan artıq artmasından görmək olar. Lakin onu da qeyd etmək istərdim ki, əvvəlki 3 aydan fərqli olaraq hazırda Dövlət Neft Fondunun ehtiyatları faktiki olaraq eyni səviyyəyə qayıtmışdır.

Tahir müəllim öz çıxışında bir məsələni də qeyd etdi. Hökumət o fikirdədir ki, yaranmış vəziyyətdə xərclərin azalması deyil, xərclərin bir qədər artırılması daha məqsəduyğundur. Məhz buna görə hökumət kontrsiklik, yəni dövrə əks siyasət həyata keçirməyə üstünlük verir. Məhz buna görə dövlət büdcəsinin xərcləri 27,5 milyard manata çatdırılıb. Təxminən 600 milyon manata qədər artırılır.

Bunun da səbəbləri aydındır. İndiki vəziyyətdə biz iqtisadiyyatda olan mənfi proseslərin daha da dərinləşməsinə yol verməməliyə, əksinə, onların qarşısını almalıyıq və bunun üçün də iqtisadiyyata müxtəlif yollarla həm büdcə vəsaitləri, həm bank kreditləri, həm də digər müştərək maliyyələşmə fondları hesabına müvafiq dəstək, o cümlədən maliyyə dəstəyi verilməlidir. Bu dəstəyin verilməsi olduqca vacibdir.

Bunları nəzərə alaraq, mən bir daha qeyd etmək istədim ki, büdcə qaydasının dayandırılmasına ehtiyac yaranıb. Tahir müəllim bu məsələyə toxundu. Qeyd etmək istədim ki, 2018-ci ildə “Büdcə sistemi haqqında” Qanunda müvafiq dəyişiklik edilmişdir və xüsusi bir maddə, “Büdcə qaydası” maddəsi əlavə edilmişdir. Bu maddə ilk növbədə maliyyə intizamının təmin edilməsinə yönəldilib və uzunmüddətli dövrdə dövlətin maliyyəsinin düzgün idarə edilməsi məqsədlərini güdür. Lakin hazırda yaranmış xüsusi şəraiti nəzərə almaqla, – burada xarici dövlətlərdə baş verən proseslər barədə də məlumat verildi, istisnasız, bütün dövlətlər oxşar problemlərlə üzləşib, bir çox dövlətlərdə ümumi daxili məhsulun azalması iki rəqəmlə ölçülür və Azərbaycanda vəziyyət bundan bir qədər yaxşıdır, amma bu, arxayınlıq üçün səbəb deyil, – vaxtında məqsədli tədbirlərin görülməsinə ehtiyac var. Bu baxımdan büdcə qaydasının müvəqqəti olaraq dayandırılması vacib əhəmiyyət kəsb edir. Bu da prinsip etibarını ilə bu qayda hazırlananda nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd etmək istədim ki, büdcə qaydasının 2019-cu ildə ilk icrası uğurlu olmuşdur. Yəni Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyev tərəfindən büdcə qaydasının tətbiqi ilə bağlı xüsusi sərəncam imzalanmışdır və bu sərəncamda ortamüddətli dövr, yəni 4

il üçün büdcə qaydasının əsas parametrləri barədə hədəf göstəricilər təsdiq edilmişdir. Əsasən, qeyri-neft baza kəsinin ümumi daxili məhsula nisbəti ilə bağlı olan həmin hədəf göstəricilər 2019-cu ildə tam icra olunmuşdur. 2020-ci ildə də onların tam icrası gözlənilirdi. Lakin bəlli səbəblərə görə bunlar artıq mümkün deyil. Məhz buna görə “Dövlət büdcəsi haqqında” Qanunda edilən düzəlişlərlə yanaşı, eyni zamanda, büdcə qaydasının dayandırılmasına ehtiyac yaranmışdır.

Hörmətli millət vəkilləri, qeyd etmək istərdim ki, müzakirənizə təqdim olunmuş qanun layihələri mövcud sosial-iqtisadi vəziyyətin çağırışlarını və reallıqlarını əks etdirir. Bu şəraitdə mən bir daha qeyd etmək və əminliyimi ifadə etmək istərdim ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə xalqımız pandemiyanın yaratdığı bu həssas dövrü arxada qoyacaq, yenidən özünün inamlı inkişaf yoluna davam edəcəkdir. Bununla bağlı sizləri təqdim edilmiş qanun layihələrinə səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Samir müəllim, çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsinin müzakirəsinə başlayırıq. Çıxış etmək istəyənlər varsa, xahiş edirəm, yazılın. Şakir müəllim, Siz orada qeydiyyat aparırsınız? Xahiş edirəm, mənə məlumat verin, mən bir adamdan bir yuxarıda oturan həmkarlarımıza söz verəcəyəm. Qabaqcadan təmin edin ki, onlar vaxtında yerlərinə otursunlar. Bəxtiyar Əliyev. Buyurun, Bəxtiyar müəllim.

B.Əliyev. Çox sağ olun, Sahibə xanım. “Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər olduğca zəruridir. Burada çıxışlarda bunların əhəmiyyəti haqqında

geniş məlumat verildi. Mən bir neçə məsələ üzərində dayanmaq istəyirəm.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev öz çıxışlarında dəfələrlə vurğulayıb ki, COVID-19 pandemiyası təkcə bir ölkəyə aid deyil, bütün dünya çox ağır bir durumdadır. Bütün dövlətlərin COVID-19-a qalib gəlməsi nəticəsində biz yeni bir vəziyyətə keçə bilərik. Ona görə də biz bu şəraitdə yaşamağı və işləməyi öyrənməliyik və bütün fəaliyyətimizi də buna uyğun qurmalıyıq.

Hesab edirəm ki, edilən dəyişikliklər gələcəkdə də ölkə iqtisadiyyatının, sosial siyasətin, insanlarımızın sağlamlığının və sosial müdafiəsinin təmin edilməsinə yönəlmiş əsas hədəflərə çatmaq üçün görülən tədbirlərdir. Bu baxımdan, düşünürəm ki, biz bundan sonra da COVID-19 şəraitində yaşamağın yollarını araşdırmalıyıq. Burada qeyd edildiyi kimi, iqtisadi böhranın dərinləşməsinin qarşısını almaq üçün çox təcili, ciddi tədbirlər görülməlidir. Bununla bağlı, hesab edirəm, ilk növbədə iqtisadiyyatın elə sahələri var ki, o sahələrlə bağlı, – operativ qərargahın da verdiyi məlumatdan görüldüyü kimi, – ciddi tədbirlər görülməlidir. Həmin sahələrdə müəyyən yumşalmalara gedilməlidir. O yerlərdə ki imkan var, orada karantin rejiminə əməl etməklə iqtisadi fəallıq bərpa edilməlidir. İnsanlar iqtisadi fəallığa cəlb edilməli, bu, bütövlükdə nəinki iqtisadiyyatın dirçəlməsinə, eyni zamanda, insanların sosial-psixoloji durumuna, cəmiyyətdə münasibətlərin daha da sağlamlaşmasına kömək edən ciddi bir amildir və biz bunu nəzərə almalıyıq.

İkinci məsələ ondan ibarətdir ki, bu gün biz yeni iş yerlərinin açılması, insanların o işlərlə təmin edilməsi, eyni zamanda, sosial yardımların edilməsi məsələsini bir yerdə nəzərdən keçirməliyik. Son məlumatlardan belə məlum

olur ki, kifayət qədər iş yerləri var, amma bəzi vətəndaşları həmin iş yerləri qane etmir. Yəqin ki, bu istiqamətdə biz kifayət qədər iş aparmamışıq. Müvafiq qurumlar, xüsusilə də yerli icra hakimiyyəti orqanları, hesab edirəm ki, bu istiqamətdə öz fəaliyyətində kifayət qədər dönüş yaratmalıdırlar. Rayonlarda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi xətti ilə mövcud “DOST” mərkəzləri tərəfindən təklif olunan həmin iş yerlərində əhalinin iqtisadi fəallığa cəlb olunmasının təmin edilməsinə, nəhayət ki, öz töhfələrini verməlidirlər.

Digər bir məsələ, işsizlikdən əziyyət çəkən bəzi insanlar var ki, onlar günəməzd fəaliyyətlə məşğuldurlar. Dövlət bu istiqamətdə kifayət qədər səmərəli addımlar atıb və həmin insanlara öz yardımını göstərib. Hesab edirəm ki, bu da vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsinə kifayət qədər dəstəkdir. Dövlət tərəfindən cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə kifayət qədər işlər görülmüşdür və bu işlər də öz müsbət nəticəsini vermişdir. Bunun nəticəsində bu gün Azərbaycan bir çox ölkələrlə müqayisədə, əlbəttə, öz iqtisadi təhlükəsizliyini təmin edə bilmiş və eyni zamanda, insanların da sosial müdafiəsinə gücləndirmişdir.

Digər bir məsələ, hesab edirəm, gələcəkdə tezliklə başlayacaq təhsillə bağlı məsələdir ki, biz bu istiqamətdə də düşünməliyik və təhsilimizin bu şəraitdə səmərəli təşkili üçün yollar araşdırılmalıdır. Bunun üçün TƏBİB Təhsil Nazirliyi ilə bir yerdə müvafiq qaydaları işləməli, hazırlamalıdır. Çünki biz 1-ci siniflərdən başlayaraq təhsilə münasibətimizi yeni şəraitə uyğunlaşdırmağa çalışmalıyıq.

Hesab edirəm ki, bu dəyişikliklər vacibdir və deputat həmkarlarımı bu dəyişikliklərə səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Bəxtiyar müəllim. Təklif

var, çıxışları 5 dəqiqəyə salaq.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. 3 dəqiqəyə yox, 5 dəqiqəyə. Razısınız? İndi isə Erkin Qədirli.

Hörmətli həmkarlar, mən xatırladım ki, bu, birinci oxunuşdur və xahiş edirəm, birinci oxunuşun tələblərinə görə çıxış edəsiniz. Erkin müəllim, buyurun.

E.Qədirli. Çox sağ olun. Xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri! İlk öncə, icazə verin, çox ətraflı izahına görə hörmətli maliyyə nazirimizə təşəkkür edirəm.

Çox qısa deyəcəyəm. Mənim, əslində, özümə də yaxın saydığım və seçicilərdən də çox müraciət aldığım təhsillə bağlı demək istədiklərim var. Bildiyiniz kimi, bu aylarda universitetlərdə ikinci semestr, məktəblərdə III-IV rüb dərslər olmadı. Ona görə deyirəm ki, büdcədə təhsil xərclərinin azaldılması bu səbəbdən anlaşılandır. Yalnız, mənəcə, bu, ikitərəfli olmalıdır, vətəndaşların da xərcləri azaldılarsa, doğru olar. Məsələn, 2020–2021-ci tədris ili üçün ali məktəblərdə və digər ödənişli təhsil xidməti göstərən müəssisələrdə vətəndaşların təhsil haqlarının ən azı yarımçıq azaldılmasını təklif edirəm. Daha doğrusu, bu, seçicilərin istəyidir. Çünki yaz aylarında, ikinci semestr, yaxud III-IV rüb dönməsində təhsil xidmətlərini tam şəkildə ala bilməyiblər.

Baxıram ki, bu, bütün dünyanı əhatə edən bir problemə çevrilməkdədir. Hətta o dərəcədə, BMT-nin baş katibi də o gün bir açıqlama verdi ki, dünya nəsil fəlakəti qarşındadır. Onun sözüdür “generation catastrophe”, yəni dünyada 1 milyard uşaq təhsil xidmətlərindən, təbii ki, məcburi olaraq uzaq qalıb, tam təhsil ala bilməyib. İnternet, yaxud televiziya üzərindən göstərilən xidmətlərə də

nəzarət etmək olmur. Çünki valideynlər evdə uşaqların təhsilinə nə dərəcədə diqqət yetirirlər, dövlət onu bilə bilmir.

Ona görə əgər sentyabrda, yaxud nə zamansa, məktəblər və ya universitetlər açıla, dərslərə başlanılsa, hökumətdən xahişim, yaxud təklifim budur ki, təhsil haqlarının ən azı yarım ay azaldılmasına diqqət yetirsinlər. Bu mümkündürsə, bunu edə bilsinlər. Təşəkkür edirəm, çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Fəzil Mustafə. Fəzil müəllim, buyurun.

F.Mustafə. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri! Hesab edirəm, bu gün büdcə ilə bağlı operativ yığışmağımızın səbəbi əgər hökumətin fəaliyyəti ilə bağlı olsa idi, təbii ki, çıxışların məzmunu da fərqli olardı, daha çox tənqidi istiqamətdə yönələrdi. Amma bu gün pandemiyanın yaratdığı şərtlər elədir, mütləq çevik qərarlar alınmalıdır və Azərbaycan hökumətinin də bu istiqamətdə atdığı addımları təqdir edirəm ki, dövlət gəlirlərinin azalması ilə bağlı büdcədə müəyyən problemlər, xərclər bölümünün artırılması zərurəti yaranan kimi belə bir layihə, təşəbbüslə çıxış etdi, məsələn operativ şəkildə Milli Məclisin müzakirəsinə çıxardı. Hamıya aydındır, neft bazarında baş verən silkələnmələr məcbur edir ki, biz büdcədə neftin qiymətini artıq aşağı həddə götürək və 35 dollar götürülməsi optimal variantlardan biridir. Ümumi daxili məhsulun 5 faiz azalması da gözləniləndir və hesab edirəm ki, büdcəyə daxil olan vergi gəlirlərinin, bütövlükdə, rüsumların və başqa daxilolmaların azalması xərcləri də mütləq zəruri edibdir. Dövlət də pandemiyanın qarşısını almaq üçün çox böyük işlər görür. Hesab edirəm ki, xəstəxanaların açılması, müalicə məsələlərinin həll olunması istiqamətində

mətində atılan addımlar da müəyyən səmərə verir. Amma, bütövlükdə, biz daha çox büdcədə hansı sahəyə nə qədər vəsait ayrılması məsələsindən daha çox, zəruri, prioritet sahələri dəqiqləşdirib, gücümüzü o istiqamətdə cəmləşdirməliyik.

Birinci növbədə, mən hesab edirəm ki, müdafiə xərclərinin müəyyən dərəcədə artırılması istiqamətində addım atmalıyıq. Çünki bu təhlükəni biz iyul ayında daha çox hiss etməyə başladıq. İkinci prioritet məsələ olaraq vətəndaşın vəziyyəti götürülməlidir. Mən açıq qeyd edirəm ki, bu gün həm Azərbaycan vətəndaşının, həm də sahibkarının düşdüyü vəziyyət acınacaqlı vəziyyətdir. Bu, təbii ki, hökumətdən asılı məsələ olmasa da, amma, bilavasitə, artıq gəlirləri azalan, iş yerləri bağlanan, əmək haqqı verə bilməyən və dövlət dəstəyini də cüzi bir miqdarda əmək haqqına xərcləməklə özünün infrastrukturunun sıradan çıxmasını gözü görə-görə müşahidə edən Azərbaycan sahibkarının tam çökməməsi üçün mütləq bu xərclər hissəsində əhəmiyyətli ayırmalar nəzərdə tutulmalıdır.

İkinci isə, konkret vətəndaşdan söhbət gedir. Bildiyiniz kimi, nə qədər böyük çətinliklər, çox az məbləğ də olsa, amma müəyyən dərəcədə işsiz, evinə gəlir daxil olmayan vətəndaşların hamısını əhatə etsin deyə 190 manat müavinətin verilməsi zəruri bir addım idi. Cəmiyyət də bunu anlayışla qarşıladı. Amma maraqlıdır ki, biz bu vəsaitin çox cüzi bir hissəsini vətəndaşa veririk. 600 min vətəndaşa cəmi 284 milyon vəsaiti verə bildik. Diqqət edirsinizsə, artıq iyul, avqust ayında heç bir yerdə işləməyən, heç bir yerdən gəliri olmayan vətəndaşı evinə qapatmışıq, evinə qapadılmış vətəndaşa vəd vermirik ki, sənə nə verəcəyik. Yaxşı, bu haradan dolanmalıdır? Bu son hadisələr, gərginlik də əslində, sosial problemlərin qabarmasının da nəticəsi idi.

İnsanların böyük əksəriyyəti təkcə xəstəliklə deyil, həm də yaşamaq uğrunda mübarizə aparırlar. Yaşamaq uğrunda mübarizə aparırlarsa, hökumətin birinci prioriteti məhz onun minimum tələbatının ödənməsidir. Yəni 190 manat nəyə çatacaq? 190 manat çörək, nəqliyyat, ən azı bir dərman, maska, spirt puludur. Bundan o tərəfə yoxdur. Amma heç olmasa, bu, dövlətin müəyyən dərəcədə mənəvi, rəmzi xarakter daşıyan bir dəstəyidir. Bunu heç bir halda kəsmək olmaz. Ona görə də xərclər hissəsində bütün ağırlığı bura yönəltmək lazımdır. Vətəndaşın hədsiz lümpenləşməsinə şərait yaradan situasiyanı ortadan qaldırmalıyıq. Bu, gələcəkdə, 1 aydan, 2 aydan sonra ölkəmiz üçün çox ciddi faciələrə gətirib çıxara bilər.

Ona görə də bu, hesab edirəm ki, ölkə Prezidentinin bu istiqamətdə, xüsusilə pandemiyaya qarşı apardığı mübarizədə gördüyü öncül, çox böyük işlərin davamı olaraq vətəndaşın evinə müəyyən vəsaitin daxil olmasını təmin edir. Yaxud böyük iş yerlərinin açılmasını təmin etməliyik. İndi avqustun 31-nə qədər yenə hər yan bağlandı, böyük ticarət mərkəzləri, başqa yerlər. İşləməyən yüzlərcə, minlərcə insan nə ilə dolanacaqdır? Ona görə də hökumət bütün ağırlığı bu istiqamətə – sosial gərginliyin azalması istiqamətinə yönəltsə, gələcəyimizin də təhlükəsizliyinin təminatı...

Sədrlik edən. Sağ olun. Azər Badamov. Azər müəllim, buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar, hökumət üzvləri! Təqdim olunmuş dövlət büdcəsində dəyişikliklərlə bağlı qanun layihəsi bu günün çağırışlarına uyğundur. Biz 2019-cu ilin sonunda 2020-ci ilin dövlət büdcəsini müzakirə edəndə heç kim deyə bilməzdi ki, cari ilin əvvəlindən başlayaraq dünya

bazarlarında neftin qiymətində kəskin azalma baş verəcək və COVID-19 həyatımızı dəyişəcəkdir. Təbii ki, neftin qiymətlərinin ucuzlaşması gəlirlərimizi azaltmışdır. Qlobal pandemiyanın həyatımıza gəlişi ölkədə iqtisadi fəallığı azaltmış, pandemiyanın təsirlərinin minimallaşdırılması ilə bağlı ortaya yeni çağırışlar çıxmışdır. Pandemiyanın həyatımıza gəlişi dövlət büdcəmizi əlavə xərclərlə üzləşdirmişdir.

Əgər büdcə xərclərinin dinamikasına diqqət yetirsək, görərik ki, cari ilin 6 ayında 100,9 faiz yerinə yetirilməsinə baxmayaraq, xərclərin ən kiçik xüsusi çəkisi yanvar ayında 12 faiz, ən böyük xüsusi çəki isə iyun ayında 19,9 faiz olmuşdur. Bu da ilin sonuna qədər pandemiyanın dövlət büdcəsinin xərclərinə təsirinin davamlı olacağını proqnozlaşdırmağımıza imkan verir.

Aqrar komitədə təmsil olduğumdan bu sahədə olan dürüsləşmə ilə bağlı fikrimi bildirmək istəyirəm. Cari ilin 6 ayında iqtisadi artım əldə olunan sektorlardan biri də kənd təsərrüfatıdır. Bu sektor üzrə artım 2,2 faiz olmuşdur. Dürüsləşmədə bu sahə üzrə xərclər 23,3 milyon manat, yəni 2,5 faiz artıq proqnozlaşdırılır. Düşünürəm ki, bu azalmanın ilin sonuna qədər bu sahənin artımla davam etməsinə mənfi təsiri olmayacaqdır.

Dövlət büdcəsinin təhlili onu göstərir ki, 6 ayda 345,1 milyon manat profisitlə icra olunmasına baxmayaraq, birinci rübdə profisitlə, ikinci rübdə defisitlə icra edilmişdir. Ona görə də bu gün bizim təkliflərimiz büdcəyə əlavə xərclərin daxil edilməsi ilə deyil, proqnozlaşdırılmış xərclərin səmərəli icrası ilə bağlı olmalıdır. Bütün bunları nəzərə alaraq, düşünürəm ki, bu gün təqdim olunmuş dürüsləşmə dövlət büdcəsinin gəlirləri ilə xərclərin ahəngdarlığının qorunmasına imkan verəcəkdir. Diqqətinizə görə

təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Əli Məsimli. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Koronavirus pandemiyası təkcə tibbi deyil, eyni zamanda, çox ciddi iqtisadi, sosial, psixoloji və sair fəsadlar törətdiyinə görə bu məsələyə dürüştəşdirilmiş büdcədə kompleks yanaşılıb və həm insanların həyatının, sağlamlığının qorunması, həm biznesin çökməsinin qarşısının alınması, həm də işsizlər və imkansızların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində əlavə vəsaitlər ayrılır. Bunları üst-üstə götürəndə çıxışlarda da qeyd olunduğu kimi, haradasa 1,2 milyard manata qədər vəsait nəzərdə tutulub. Bu məsələ ilə əlaqədar olaraq dürüştəşdirilmiş büdcədən gözləntilər kontekstində, həm də yeni iqtisadi paketlə bağlı bəzi məqamlara toxunmaq istərdim.

İlk növbədə qeyd etmək istərdim ki, hər bir ölkədə olduğu kimi, Azərbaycanda da iqtisadiyyat daha çox özəl sektorun, biznesin üzərində qurulub. Ən çox ziyan çəkən də xeyli sahələrin qapanması nəticəsində biznesdir. Bu sahəyə də, təbii ki, büdcədən əlavə vəsaitlər ayrılıb. Amma indiyə qədər sahibkarlara ayrılan vəsait, bilavasitə, sahibkarlara əmək haqqı və sair kompensasiya edilməsi üçün 98 milyon, mikrosahibkarlara isə 64 milyon manatdır. Hesab edirəm ki, sahibkarların düşdüyü indiki vəziyyət İqtisadiyyat Nazirliyinin apardığı sosioloji sorğuda açıq surətdə göstərilib. Əksər sahibkarlıq subyektləri ya çöküb, ya da çox ağır vəziyyətə düşüb. Dediym həmin 98 milyon, eyni zamanda, mikrosahibkarlara verilən 64 milyon manat pul sahibkarların düşdüyü ağır vəziyyətin fonunda çox aşağı göstəricilərdir.

Ona görə də, hesab edirəm ki, yeni iqtisadi paket işlə-

nib hazırlanan zaman bu 5 aylıq dövr yaxşıca müzakirə, təhlil olunsun və orada müsbət cəhətlər inkişaf etdirilsin, çatışmayan cəhətlər, xüsusilə də sahibkarlığı bu vəziyyətdən çıxarmaq üçün zəruri olan əlavə addımların atılması üçün yeni paketə tədbirlər kompleksi daxil edilsin. Ona görə ki, əgər proqramda 215 milyon manat nəzərdə tutulmuşdursa və indiyə qədər 98 milyon manat verilibsə, qısa müddət ərzində sahibkarlara normal dəstək olmasa, bu gün 215 milyon manat tələb olunur, amma bir neçə aydan, bir müddətdən sonra heç 1 milyard manat da tətbiq etməklə sahibkarlığı düşdüyü vəziyyətdən çıxara bilməyəcəyik. Onda da bizim gəlirlərimiz azalmaqda davam edəcək. Ona görə də yeni paketdə bu məsələnin mütləq nəzərə alınması vacibdir. Yalnız aprel ayında verilib, ondan sonra müzakirəyə qoyulub. Burada müzakirəyə qoyulası bir şey yoxdur. Sahibkarlara vəsait verilmədiyinə görə sahibkarlar da öz işçilərinə maaş verə bilmir. Xeyli insan 3 aydır maaş ala bilmir. O insanlar işsizlik ordusuna qoşulub, amma hələ heç kimin də xəbəri yoxdur. Bax, bunun da uçota alınması, bu istiqamətdə sahibkarlığa ciddi dəstəyin verilməsi çox vacibdir.

İkinci, hesab edirəm ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi bu gün 190 manat ətrafında olan narazılıqları təhlil edir. Mən bunu müsbət qiymətləndirirəm. Hesab edirəm ki, İqtisadiyyat Nazirliyi kimi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi də sosioloji sorğu aparsın. Onda görünəcək ki, işsizlər və imkansızlar bu gün nə qədər ağır vəziyyətə düşüb. Ona görə də harada sərt karantin tətbiq olunursa, həmin sahələrdə iyul və avqust aylarında 190 manatın verilməsi məsələsinə yenidən baxılmasını və bunun müsbət həll edilməsini çox vacib hesab edirik.

Atılan bu addımlar, indiki dövrdə büdcənin rolunun

artırılması, çağırışlara daha dolğun cavab verilməsi manevr imkanlarının artırılmasına kömək edəcək. Amma problemin fundamental həlli böhran, nə qədər də ağır, pandemiya dövründə çətin olsa da, islahatların dərinləşdirilməsindən keçir. İslahatlardan başqa alternativ yol yoxdur. Ona görə təklif edirəm ki, problemlərin həllinə nail olmaqdan ötrü başlanan islahatlar daha da dərinləşdirilsin, bu istiqamətdə iqtisadi fəallıq artırılsın, əlavə vəsaitin daxil olması üçün yeni mənbələr aşkarlansın. Bu zaman biz 2021-ci ildən başlayaraq öz potensialımızdan səmərəli istifadə edərək qarşımızda duran problemlərin öhdəsindən gələ biləcəyik. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim. Aydın Mirzəzadə. Aydın müəllim, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. 2020-ci ilin büdcəsinə yenidən baxılmasını və bununla əlaqədar Milli Məclisin növbədənəkənar sessiyasının çağırılmasını düzgün hesab edirəm. Həyat bizim qarşımıza bir sıra problemlər çıxarır. Bu, özümüzdən asılı deyil. Bu gün bəşəriyyət koronavirus pandemiyası ilə üz bəzürdür. Burada bir daha səsləndi, hər birimiz üçün gün kimi aydındır ki, bu pandemiyanın nə qədər davam edəcəyi, hansı dərinliyə qədər axacağı və bunun sonunun nə cür olacağı barəsində heç kəsdə dəqiq bir təsəvvür yoxdur. Bununla belə, mübarizə aparılır. Hər bir dövlət özünün resurslarından istifadə edərək və eyni zamanda, dünya təcrübəsinə əsaslanaraq bununla mübarizə aparır.

Azərbaycanda da bununla bağlı çox ciddi işlər görülür. Mart ayından başlayaraq sərhədlərin bağlanması, karantin rejiminin tətbiq edilməsi və eyni zamanda, koronavirus xəstəliyinə yoluxmuş insanların müalicəsi ilə bağlı dövlətin çox ciddi addımlar atması öz nəticəsini verməkdədir.

Bir vaxtlar gündəlik 590 koronavirus yoluxması dünən artıq hamını, belə deyək, nisbətən sevindirən 226 rəqəminə düşüb. Yəqin ki, bu günün axırına o rəqəm bir qədər də aşağı düşəcək. Dövlətin, hakimiyyətin, ilk növbədə cənab Prezidentin qətiyyətli siyasəti nəticəsində Azərbaycan koronavirusla bağlı ciddi addımlar atır. Əgər mart ayında Azərbaycanda onu aşkar etmək üçün cəmi 2 laboratoriya vardısı, indi 29 laboratoriya var. Onun sayının 45-ə çatdırılması gözlənilir. Modul xəstəxanaların tikilməsi və eyni zamanda, tibbi heyətə diqqət göstərilməsi nəticəsini verir. Hesab edirəm ki, büdcəyə, doğrudan da, yenidən baxılmalıydı. Bu istiqamətdə, qeyd edildiyi kimi, əsas diqqət bu gün koronavirusla mübarizə, sahibkarlığın dəstəklənməsi və eyni zamanda, pandemiyanın ortaya çıxardığı problemlərin qarşısının alınmasına yönəldilməlidir. Atılan addımları, verilən təklifləri məqbul hesab edirəm. Mən bunun üzərində çox dayanmaq istəmirəm. Mən 3 məsələni diqqətə çatdırmaq, təklif kimi səsəndirmək istəyirəm.

Birinci təklifim hökumətə, konkret olaraq, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinədir. Qeyd edirəm ki, Sahil müəllim vaxtaşırı mətbuatda görülən işlərlə bağlı hesabat verir və bu, cəmiyyət tərəfindən müsbət qarşılır. Sahil müəllim, mən təklif edərdim ki, birdəfəlik yardım alan insanların siyahısı və kateqoriyası daha da dəqiqləşsin. Çünki bir deputat kimi konkret olaraq mənə həm seçildiyim Mingəçevirdən, digər rayonlardan da müraciətlər olur. Ya texniki problem yaranır, kiminsə adında heç bir mülkiyyət, yaxud VÖEN olmadığı halda ona verilmir. Yaxud hansısa insan müəyyən bir səbəbdən ala bilər, amma kateqoriyada nəzərdə tutulmayıb. Hesab edirəm ki, Nazirlik bu istiqamətdə ciddi işləməlidir və cənab Prezi-

dentə təkliflər verilə bilər. Ola bilsin, 600 min deyil, bunu 800 min, 1 milyon insan almalıdır. İndiki dövrdə dövlət vətəndaşın yanındadır. Bu baxımdan hər bir insan çətin dövrdə dövlətin ona dəstək verdiyinin fərqinə varmalıdır.

İkinci təklifim sahibkarlara dəstək məsələsidir. Yəni bu gün məhdudiyətlərə, eyni zamanda, karantin rejiminə görə bir çox sahələr öz fəaliyyətini dayandırıb. Yaxud hansısa sahələr həmin fəaliyyətini dayandıran sahələrlə bağlı olduğuna görə gözlənilən gəliri əldə edə bilmir. Ona görə də mənə elə gəlir ki, bu gün məcburi böhran vəziyyətinə düşmüş sahibkarların kateqoriyasının müəyyənlişməsi, onlara ya güzəştli kreditlərin verilməsi, ya da problemləri hökumət tərəfindən sahə-sahə öyrənilərək, onların həllinə dəstək verilməsi ilə bağlı təkliflər hazırlanması yaxşı olar.

Üçüncü təklifim bizi gözləyə biləcək bir məsələ ilə bağlıdır. Artıq qəbul imtahanları gedir. Yəqin ki, artıq bu günlərdə on minlərcə gənc ali məktəblərə daxil olması ilə bağlı sevinəcəkdir. Qəbul olunanların bir qismi ödənişli yerləri tutacaq. Nəzərə alsaq ki, bu gün bir çox insan öz iş yerini ya itirib, ya da işləmir və onların gəlirləri ötən il işləyəndə yaxşı idi, amma övladları qəbul olunandan sonra təhsil haqqını ödəyə bilmir. Mən ehtiyat edirəm ki, sadəcə olaraq, ya ödənişli təhsil yerləri tam dolmaya, çünki insanların gəlirləri olmaya bilər və yaxud çətinlik çəkəcəklər. Ona görə də çox istərdim ki, Maliyyə və Təhsil nazirlikləri bu istiqamətdə işləyərək həmin kateqoriyadan olan insanların ya təhsil haqqını hissə-hissə ödəməsi, ya aşağı salınması, ya da onlara aşağı faizlə təhsil kreditinin verilməsi məsələsinə baxsınlar.

Verilən təklifləri dəstəkləyirəm. Hesab edirəm ki, atılan addımlar bizi koronavirusla mübarizədə daha güclü edəcək və cənab Prezidentin bildirdiyi kimi, “Biz birlikdə

güclüyük!”. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Aydın müəllim. Musa Qasımlı. Musa müəllim, buyurun.

M.Qasımlı. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Hər birinizi salamlayıram. Hökumətimizin üzvlərinə dərin hörmət və ehtiramımı bildirirəm. Tezis olaraq öz fikirlərimi bildirmək istəyirəm.

Büdcəyə düzəlişlər zəruriyyətdən irəli gəlib, çox vacibdir. Hökumətimizin belə operativ işləməsi cəmiyyətimiz tərəfindən yaxşı qarşılır. İndiyə qədər cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi altında atılan bütün addımlar, görülən tədbirlər ictimaiyyət tərəfindən müsbət qəbul edilir. Bir neçə məsələni konkret söyləmək istəyirəm.

Birinci, bizim dövlət büdcəmiz bu yükə nə qədər tab gətirə bilər və bu tab gətirib-gətirməməyin nəticələri nə ola bilər? Heç bir ölkənin, ən fəvqəl dövlətin büdcəsi belə vəziyyətə sona qədər tab gətirə bilməz. Elə isə nə etməliyik? Ciddi tədbirlərə, karantin tədbirlərinə riayət etməklə, mənim düşüncəmə görə, insanlara işləməkdən ötrü geniş şərait yaratmaq lazımdır, sahibkarlara imkan vermək lazımdır. Dövlət büdcəsi bunu sona qədər çəkə bilməz. Bunun ağır sosial-siyasi nəticələri olar, sosial gərginliyə gətirər və cənab Prezidentimizin rəhbərliyi altında aparılan islahatlara kölgə düşürər.

Üçüncü. Büdcədəki məsrəflərə ciddi riayət olunmalıdır. Bunu ötən dəfə də dedim. Hər qəpiyə qənaət olunmalıdır. Məsələn, soruşmalıyıq ki, bir körpü, bir yerüstü keçid hansı fantastik qiymətlərə tikilir? Hansı şirkət bunu edir? Nə üçün bunlar israf olunur?

Dördüncü. Dövlətimizin onurğa sütununu təşkil edən orqanların istədiyi vəsait istənilən çətinlikdə ayrılmalıdır. Bunlar hansılardır? Millətimizin bağrından çıxan ordu-

muzdur, təhlükəsizlik xidmətimizdir, polisimizdir, fəvqəladə hallardır və digər qurumlarımızdır. Heç bir zaman bunlara ayrılan təsisatlar aşağı düşürülməməlidir.

Hörmətli Sahibə xanım, son vaxtlar millətimizin bağrından çıxan ordumuza, polisimizə, xüsusi xidmət orqanlarımıza sosial şəbəkələrdə atılan böhtanlar təsadüfi olmayıb, islahatların davam etdirilməsinin dayandırılmasına yönəlib və dövlətimizi zəiflətmək istəyən xarici mərkəzlərin və bəzi dövlətlərin planlarının tərkib hissəsidir. Bu baxımdan, Əli müəllim Nağıyevin rəhbərlik etdiyi Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinə və şəxsinə atılan böhtanların, bilavasitə, vətənə xəyanətdə ittiham edilən şəxsləri müdafiə edən ölkələrdən, anti-Azərbaycan mərkəzlərdən qaynaqlandığı və bütövlükdə, dövlətimizin əleyhinə yönəldiyi qənaətimdəyəm. Mənim qənaətimə görə, bəlkə də bütün cinayətlərə görə cəzaları yüngülləşdirmək olar. Vətənə və dövlətə xəyanət qətiyyənlə bağlıdır. Belə hesab edirəm ki, əvvəlki illərdə bu quruma qəbul edilən dövlət tərbiyəsi, təkrar edirəm, dövlət tərbiyəsi olmayan və ya zəif olan insanların həmin qurumda idarə rəisi, şöbə rəisi, bölmə rəisi vəzifəsi tutmağa mənəvi haqları yoxdur. İslahatlarımızı o insanlar axırda aparıb dalana dirəyərlər. Dövlət tərbiyəsi əyən yoxdur, o, heç bir şeylə ölçülməz. Xüsusilə indiki şəraitdə dövlət tərbiyəsi olmayan insanların bu məsələlərdə iştirak etməsinə qətiyyənlə yol vermək olmaz.

Mən hesab edirəm ki, hökumətimiz çox gözəl bir addım atıb. Bizim hər birimiz cənab Prezidentimizin başladığı islahatların uğurla sona çatmasına çalışmalıyıq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. Mən bu düzəlişlərə səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Fəzail Ağamalılı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri! Təqdim edilmiş qanun layihəsi, büdcəyə dəyişikliklər tarixi zəruriyyətdən doğan bir yanaşmadır. Düşünürəm ki, hökumətin zamanında situasiyaya düzgün reaksiya vermək və vəziyyəti tənzimləmək, idarə etmək yanaşmasının ən ciddi nümunələrindən biridir. Pandemiya dövründə ölkə birmənalı şəkildə sübut etdi ki, Azərbaycan böhranlı dövrlərdə ən yüksək səviyyədə idarə oluna bilir. Pandemiyanın başladığı ilk dövrdən bu günə qədər ölkə Prezidenti başda olmaqla hökumətimiz özünün çevik addımları, optimal variantları ilə yaranmış olan şəraitin çətinliklərindən çıxmaq üçün, həqiqətən, ciddi nümunələri ortaya qoymaqladır.

Təqdim edilmiş olan qanun layihəsi haqqında hörmətli həmkarımız Tahir Mirkişilinin və hörmətli maliyyə naziri Samir Şərifovun vermiş olduqları təqdimatlar kifayət qədər əsaslı idi. Düşünürəm ki, bu layihəni konseptual baxımdan tamamilə dəstəkləmək, müdafiə etmək və qəbul etmək olar. Bununla bağlı, təbii, fikirlərimi önə çəkərək, bir daha buna səs verəcəyimi deyərək, qeyd etmək istərdim ki, bu gün bizim qarşımızda duran, yəni hökumətimizin və Milli Məclisin qarşısında duran ən mühüm vəzifə indiyə qədər həyata keçirilən və özünün müsbət nəticəsini verən addımların atılmasının davamlı olmasıdır. Yəni elə etmək lazımdır ki, pandemiya dövründə ölkəmizdə sosial gərginlik zərrə qədər artmasın. Sosial gərginliyin artmaması üçün, əlbəttə, dövlətin, hökumətin nəzərdə tutmuş olduğu tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bərabər, bunun davamlı olmasına xüsusi diqqət vermək lazımdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, aztəminatlı ailələr, pensiyaçılar, bu və ya digər müavinət alanlar, əlillər və sair cəmiyyətin ən həssas təbəqələridir. Ona görə də onların təminatı

baxımından ilk dövrlərdə dövlətin də, cəmiyyətimizin də, insanlarımızın da, Heydər Əliyev Fondunun da, Həmkarlar Konfederasiyasının da həyata keçirdiyi xeyirxah tədbirlər, mənə belə gəlir ki, bu gün də davam etdirilməlidir. Biz hər zaman imkansız ailələrin yanında olmalıyıq.

Digər tərəfdən, mənə elə gəlir, hökumət təsnifat aparmalıdır ki, hansı müəssisələrin işləməsi mümkündür. Əlbəttə, karantin rejiminin qaydalarına əməl etməklə, mənə belə gəlir ki, tədricən ayrı-ayrı müəssisələrin fəaliyyətinin bərpasına ehtiyac var. Bu, bir tərəfdən, dövlətin yükünü müəyyən dərəcədə azalda, digər tərəfdən, məşğulluğu təmin edə, üçüncü tərəfdən, insanların məşğulluğunu təmin etməklə həm də onu psixoloji gərginlikdən xilas edə bilər. Bu baxımdan, düşünürəm ki, xüsusi olaraq tikinti sektorunun işinin bərpasına ciddi ehtiyac var. Mənə elə gəlir ki, bu, özünün əhəmiyyətli nəticələrini və töhfələrini verə bilər. Tikinti sektorunda işin daha da genişlənməsi digər sahələrdə işin bərpasında da bir lokomotiv rolunu oynaya bilər. Həm də tikinti materiallarını istehsal edən müəssisələrdə də işin bərpası, mənəcə, müsbət nəticələrini verir.

Digər tərəfdən, karantin rejiminə əməl edilməsi şərti ilə, necə ki, bu gün ayrı-ayrı yerlərdə bununla bağlı müəyyən işlər görülür, mənəcə, iri ticarət mərkəzlərinin açılmasına da ehtiyac var. Bunu da etmək olar. Bütövlükdə, layihəyə səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli deputatlar! Biz hər il may ayında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin həyata keçirdiyi iqtisadi islahatın nəticəsində dövlət büdcəsində olan artıq gəlirlərlə əlaqədar büdcədə düzəliş aparırdıq. Bu

il isə baş verən hadisələrlə əlaqədar büdcədə digər tərəfindən düzəliş aparırıq. Mənə elə gəlir ki, deputat həmkarlarım bu gün dövlətin yanında olmalıdırlar. Ayrı-ayrı mətbuat orqanlarında onlara tərif deyilməsinin təsiri altında olmamalıdırlar. Biz reallığı qiymətləndirməliyik ki, reallıq nədən ibarətdir. Biz bilmirik, xəstəliklə mübarizə hələ neçə il çəkəcək. Ona görə biz dövlətin qənaətlərini nəzərə almalıyıq. Eyni zamanda, təbii ki, əhalini də yaddan çıxarmamalıyıq. Burada mən kiçik təkliflərlə çıxış edəcəyəm.

Qeyd olundu, sosial təminat tərəfindən 200 min nəfərə yardım nəzərdə tutulmuşdu, 600 min nəfərə verilib. 3 dəfə artıq. Digər tərəfdən, aparılan, həyata keçirilən islahatlar. Burada qeyd olundu ki, hökumət ciddi şəkildə islahat aparmalıdır. Hörmətli Samir müəllim burada 25 dəqiqə çıxış etdi, hökumətin apardığı islahatdan danışdı ki, nələri edirik, nələri nəzərdə tutmuşuq, nələri də həyata keçirəcəyik. O baxımdan da, biz müəyyən məsələlərə toxunanda çalışmalıyıq ki, reallığı qiymətləndirək və reallıqdan çıxış edək.

Burada Fazil Mustafa çox ehtiyatsız bir fikir işlətdi ki, baş verən son hadisələr sosial-iqtisadi vəziyyətin nəticəsidir. Xeyr. Bu, planlaşdırılmış aksiyanın nəticəsi idi. Xarici kəşfiyyat, xarici dövlətlər və Azərbaycanda onların əlaltıları tərəfindən. Sosial-iqtisadi vəziyyət deyir ki, gəl, parlamentin şüşəsini, ya çilçırağını vur, sındır? Ona görə də biz gərək fikirlərimizi ölçülü-biçili səsləndirək və qeyd edək. Bir daha xatırladıram ki, biz bu gün dövlətin yanında olmalıyıq.

Mən başa düşürəm, bu il seçki ili olub. Hamı vəd veribdir. Nəticəsini də dərhal həyata keçirmək istəyir. Amma xəstəlik imkan vermir. Mən indi açılma, müəyyən yerlərin açılması ilə əlaqədar qeyd etdim. Karantin rejimini Azərbaycan birinci olaraq yumşaltdı. Hamımız bunun şahidi-

diyik. Nəyə gəlib çıxdı? 10 mindən yuxarı xəstəyə, xəstəxanalarda yer qalmadı. Vəziyyət ağırlaşdı. Ona görə də biz məcbur olub parlamentdə qərar qəbul etdik, cərimələrin miqdarını artırdıq. Ola bilər, həmkarlarımdan yadımdan çıxıb, bunların hamısı mənim yadımdadır. O baxımdan da yanaşma tərzimizi düzgün qoymalıyıq.

Yenə deyirəm, biz bilmirik, hələ bunun axırı hara gedəcək, neçə ay, neçə il çəkəcək. Bu saat karantin rejimi böyük dövlətləri çökdürüb. Ona görə də biz bunu həyata keçirməyə çalışmalıyıq. Başqa dövlətləri misal göstərək. Əhali sayına görə 190 manat məsələsini götürək. Bizdəki ilə onlar arasında 2 dəfə fərq edir. Bizdə 2 dəfə artıq verilib. Ola bilər, məbləğ azdır. Mən başa düşürəm.

Dünən antimillli şura da bu məsələni qaldırıb ki, gəlin, məsələ qoyaq, adama min manat verilsin və insanları bu formada dövlətə qarşı qaldıraq. Karantin rejiminin uzanması bizə sərf edir. Çünki insanlar narazı qalır. İnsanın taleyini, həyatını düşünmür ki, o insan ölə bilər. Onu düşünür ki, o insan karantin rejimində qalıb narazı olacaq və bizim tərəfə gələcək. Biz bu düşüncədən uzaq olub, konkret olaraq dövlət maraqlarından çıxış edib, bu gün dövlətin və xalqın maraqlarını müdafiə etməklə bu qanun layihəsinə səs verək.

Hörmətli Sahibə xanım, bu qanun layihəsi onsuz da 3 oxunuşdan keçəcək. Növbəti oxunuşda da şərait yaradılacaq ki, hər kəs çıxış etsin, verilən təkliflərin üzərində işlənilməsi də nəzərə alınsın. Xahiş edirəm, səsə qoyun. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim. Hörmətli həmkarlar, 20 nəfər yazılmışdı, 10 nəfər çıxış edib. Düşünürəm ki, kifayətdir. Təklifi qəbul edirsinizsə, onda, xahiş edirəm, “Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının

Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.38 dəq.)
Lehinə	70
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetersay yoxdur	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qəbul edildi, sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, xatırladım ki, kim çıxış edə bilmədisə, onlar çıxışlarını yazılı surətdə katibliyə təqdim edə bilirlər.

İndi isə gündəliyin 2-ci məsələsinə keçək. Bütçə sistemə uyğun olaraq “Sosial təminat və müdafiəni həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) 2020-ci il bütçəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi hazırlanmış və Milli Məclisə təqdim edilmişdir. Bu dəyişikliyin məqsədi sosial təminat və müdafiəyə yönəldilən xərclərlə bağlı dövlət bütçəsinin yükünün azaldılmasıdır. Məsələ haqqında mən, Tahir müəllim, yenə də Sizə söz verəcəyəm. Xahiş edirəm, buyurun, söz Sizindir.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, təqdim olunmuş qanun layihəsinə görə, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında və icmal bütçənin bir hissəsi olan Dövlət

Sosial Müdafiə Fondunun gəlirləri və xərclərinin bərabər olmaqla 4 milyard 785 milyon manat məbləğində olması təklif olunur ki, bu da cari ilin təsdiq edilmiş proqnozu ilə müqayisədə 41 milyon manat və ya 0,8 faiz azdır. Azalma, əsasən, xərclərin optimallaşdırılması, əmək pensiyalarının və sosial müavinətlərin hesablanması, ödənişlərdə nəzarətin və şəffaflığın daha da artması hesabına formalaşmışdır. Heç bir halda belə bir təəssürat yaranmamalıdır ki, sosial xərclərdə azalma var. Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, bu 41 milyon azalma sırf şəffaflığın, səmərəliliyin artırılması və bunun nəticəsində yaranan xərclərin digər istiqamətə yönəlməsi ilə bağlıdır.

Əlavə qeyd olunmalıdır ki, cari ilin əvvəlində Fondun hesabında formalaşan 197 milyon manat sərbəst vəsait qalığının Fondun gəlirlərinə daxil edilməsi və xərclər üzrə yaranan həmin 41 milyon manat qənaət olunmuş vəsait nəzərə alınmaqla, – bu, cəmi 238 milyon manat vəsait edir, – o qədər məbləğin dövlət büdcəsindən transfer edilməsinin azaldılması planlaşdırılır. Bu da dövlət büdcəsi xərclərinin daha səmərəli olması, yükün azalması və Fondun vəsaitləri hesabına qarşıya qoyulan məqsədlərə nail olunması məqsədi daşıyır. Komitədə bu məsələ müzakirə olunub və komitənin rəyi ondan ibarətdir ki, qanun layihəsinə səs vermək üçün həmkarlardan bunu xahiş edim. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, çox sağ olun. Musa müəllim, bu məsələyə Sizin komitədə də baxılıb. Sözlünüz varmı? Buyurun.

M.Quliyev, Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.

Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri! Tahir müəllim mə-

sələlər barədə fikirlərini ətraflı söylədi. Doğru deyirsiniz, bu məsələ dünən bizim komitəmizdə çox geniş və ətraflı şəkildə müzakirə olunub. Komitənin yekdil rəyi bundan ibarətdir ki, qanun layihəsi Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə olunsun. Eyni zamanda, onu bildirirəm ki, Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinin 0,8 faiz azalması heç bir halda pensiyaların, müavinətlərin, təqaüdlərin və digər sosial ödənişlərin azalmasına, məhdudlaşmasına və yaxud verilməsində fasilələrə gətirib çıxarmayacaqdır. Bütün bu sosial ödənişlər ilin sonuna qədər tam həcmdə həyata keçiriləcəkdir. Qanunu səsə qoymağı təklif edirik. Sağ olun.

Sədrlik edən. Musa müəllim, çox sağ olun. Hörmətli həmkarlar, əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri hörmətli Sahil müəllim buradadır. Sahil müəllim, sözlünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Buyurun.

S.Babayev, *Azərbaycan Respublikasının əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri.*

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputatlar, xanımlar və cənablar! Əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, hər bir ölkə vətəndaşının layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi və sosial rifah halının yaxşılaşdırılması dövlət başçısı tərəfindən həyata keçirilən siyasətin əsas prioritetlərindəndir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin islahatlar proqramına uyğun olaraq, əhalinin sosial müdafiəsi və sosial inkişafı ilə bağlı ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilir.

2020-ci ilin birinci yarımilliyi üçün Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun gəlirlərinin 2 milyard 395 milyon manat proqnozlaşdırılmasına baxmayaraq, hesabat dövründə gəlirlər proqnozlaşdırılan məbləğdən 162 milyon manat çox olmaqla, proqnoz 107 faiz icra edilmişdir. Həmçinin

Fondun 2020-ci ilin birinci yarımilliyi üçün məcburi dövlət sosial sığortası üzrə gəlirləri proqnozlaşdırılan məbləğdən 213 milyon manat və ya 14 faiz artıq olmuşdur. Büdcədən maliyyələşən təşkilatlar üzrə cari ilin ilk 6 ayında daxilolmalar proqnozdan 61 milyon manat və ya 10 faiz çox, qeyri-büdcə sektoru üzrə isə proqnozdan 152 milyon manat və ya 17 faiz çox olmuşdur.

Cari ilin 6 ayında dövlət öhdəliklərinin ödənilməsi üçün transfertin həcmi 903 milyon manat müəyyən edilmiş, bundan 848 milyon manat istifadə edilmişdir. Fondun xərclərinin 24 faiz və ya 453 milyon manat artmasına baxmayaraq, transfertin məbləğindən proqnozdan 55 milyon manat və ya 6 faiz az istifadə olunmuşdur. Ümumilikdə, dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin Fondun gəlirlərində nisbi payının cari ildə 2017-ci illə müqayisədə 13 faiz azalaraq 25 faiz təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır. Bu da Fondun dövlət büdcəsindən asılılığının azaldılması və maliyyə dayanıqlığının möhkəmlənməsinin əsas göstəricisidir. Mən xatırladım ki, cəmi 2 il öncə Fondun gəlirlərində dövlət büdcəsindən transfertin payı 38 faiz idi. Artıq bu il 25 faizə düşür və qarşımızdakı əsas hədəflərdən biri də məhz Fondun maliyyə dayanıqlığını, maliyyə müstəqilliyini təmin etmək üçün dövlət büdcəsindən transfertin payının ildən-ilə azaldılmasıdır.

Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2020-ci ilin birinci yarımilliyi üçün xərcləri 2 milyard 395 milyon manat proqnozlaşdırılmışdır və ötən ilin analoji dövrü ilə müqayisədə 453 milyon manat və ya 4 faiz artımla icra olunmuşdur. Yəni bu ilin ilk 6 ayı ərzində ötən illə müqayisədə əhaliyə ödənişlər 450 milyon manat artıq olmuşdur. Xərclərin 98 faizi əhaliyə ödənişlərin payına düşmüşdür. Əhaliyə ödənişlərin məbləği 2 milyard 296 milyon manat

təşkil etmişdir. Əmək pensiyalarının maliyyələşdirilməsi üçün sərf edilən vəsait 2019-cu ilin müvafiq dövrü üzrə faktiki xərclərlə nisbətdə 436 milyon manat və ya 24 faiz çox olmuşdur. Bu məbləğin 257 milyon manatı və ya 59 faizi cari illə, 16,6 faizi indeksləşmə ilə, qalan hissəsi isə minimum pensiya məbləğinin artırılması ilə bağlı olmuşdur.

Əmək pensiyalarının təyinatının elektronlaşdırılması, saxta və əsassız pensiya işlərinin ləğvi, inzibati nəzarət tədbirlərinin və şəffaflığın təmin edilməsi nəticəsində əmək pensiyalarının nominal xərcində 2018-ci ildə 26, 2019-cu ildə 104, 2020-ci ilin ilk 6 ayında 55 milyon manat vəsaitə qənaət edilmişdir. İndeksasiya göstərişləri tətbiq edildikdə son 2 ildə pensiya xərcləri üzrə qənaətin həcmi, ümumilikdə, sırf əsassız və saxta pensiya işləri üzrə 238 milyon manatdır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, 2020-ci ilin 6 ayının göstərişlərinə əsasən ilkin təyinatlar zamanı yaşa görə pensiyaların orta aylıq məbləği 307, əlilliyə görə 383, ailə başçısını itirməyə görə 308 manata yüksəlmişdir. Bunun əsas səbəbi Fond tərəfindən ölkə üzrə sığorta edənlərin və sığorta olunanların uçotunun mərkəzləşdirilməsi nəticəsində fərdi uçota nəzarətin gücləndirilməsi, əvvəlki illərdə ödənilmiş və bölüşdürülməmiş 1,1 milyard manat vəsaitin dürüştəşdirilməsi və artıq onun 75 faizinin, 801 milyon manatın sığorta olunanların fərdi hesablarına bərkidilməsi olmuşdur ki, bu da son nəticədə o insanların pensiya təyinatı zamanı daha yüksək məbləğlər əldə etmələrini təmin etmişdir.

Aparılmış bütün bu islahatlar nəticəsində ölkəmiz minimum pensiyanın məbləğinə görə MDB ölkələri arasında alıcılıq qabiliyyəti indeksi üzrə 10-cu yerdə, orta aylıq pensiyanın məbləğinə görə isə 2-ci yerdə qərarlaşmışdır. Eyni zamanda, bildirmək istərdik ki, innovativ yanaşma

tətbiq edilməklə 2019-cu ilin yanvar ayının 1-dən etibarən ölkəmizdə yaşa görə, martın 1-dən isə əlilliyə görə əmək pensiyalarının təyinatı elektron qaydada təmin edilmişdir. Vətəndaşa asan və proaktiv xidmətin göstərilməsini nəzərdə tutan bu islahat tədbiri şəxsə hər hansı bir idarəyə yaxınlaşmadan və bürokratik çətinliklərlə qarşılaşmadan pensiya təyinatını nəzərdə tutur. Son bir ildə 83 min nəfərə əmək pensiyaları və müavinətlər məhz bu qaydada, avtomatlaşdırılmış şəkildə təyin edilmişdir. 2020-ci ildə yaşa görə avtomatlaşdırılmış qaydada təyin edilmiş pensiyalar ümumi pensiya təyinatlarının 80 faizini əhatə etmişdir. Əlavə olaraq, əlilliyə görə sosial ödəniş alan şəxslərin işləri seçmə qaydada yoxlanılmış, aparılan yoxlamaların nəticəsi olaraq son iki ildə 6300 saxta iş aşkar edilərək ləğv edilmişdir. Bu işlər üzrə əsassız ödənişin məbləği illik 30 milyon manat təşkil edir. Aparılan hesablamalara əsasən müəyyən edilmişdir ki, həmin saxta işlər üzrə ödənişlər davam etdirilsə idi, Fondun gələcək dövrlər üzrə 735 milyon manat əlavə xərci çıxacaqdı. Eyni zamanda, görülmüş məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində məhkəmə çəkişmələrində Fondun əleyhinə qəbul edilən qərarların sayı çox ciddi şəkildə azaldılmışdır. Əgər 2017-ci ildə bu qərarların sayı 10216 ədəd olmuşdusa, 2019-cu ildə həmin rəqəm 1280-ə düşmüşdür. Maliyyə yükü də 63 milyon manatdan 3,7 milyon manata qədər azalmışdır. Beləliklə, son iki ildə məhkəmələrdə Fondun əleyhinə qəbul edilən qərarların sayında 87, maliyyə yükü üzrə isə 94 faizlik bir azalma var.

Gəlirlər və xərclər üzrə həyata keçirilən bütün bu islahatlar çərçivəsində Fond tərəfindən 2019-cu ildə büdcəyə 320 milyon manat vəsait qaytarılmış, eyni zamanda, Fondun fəaliyyəti tarixində ilk dəfə olaraq 197 milyon manat

məbləğində maliyyə ehtiyatı formalaşdırılmışdır.

Hörmətli deputatlar, Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsində təklif olunan dəyişikliklərlə bağlı bildirim ki, layihədə Fondun gəlirləri üzrə dövlət büdcəsindən transfertin məbləği 238 milyon manat azaldılır. Fondun cari ilin əvvəlinə formalaşmış maliyyə ehtiyatı olan 197,2 milyon manat vəsait isə Fondun gəliri qismində nəzərə alınır və Fondun xərcləri 40,8 milyon manat azaldılır. Artıq 2-ci ildir ardıcıl olaraq müsbət tendensiya var. Qeyd etdiyim kimi, ötən il dövlət büdcəsinə 320 milyon manat vəsait qaytarılmışdır. Bu il də 238 milyon manat vəsait qaytarılmışdır. Eyni zamanda, ilk dəfə olaraq Fondun artıq ehtiyat qalığı onun gəlir mənbəyi olaraq qanunvericilik qaydasında təsbit olunur.

Qanun layihəsində sosial sığorta daxilolmaları üzrə büdcədən maliyyələşən təşkilatlardan daxilolmalar 2,6 milyon manat azaldılaraq qeyri-büdcə sektoru üzrə daxilolmalara əlavə edilir. Bunun əsas səbəbi büdcədən maliyyələşən bəzi sığorta ödəyicilərində ehtimal edilən struktur islahatları və vakant vəzifələrin nəzərə alınması və sosial sığorta haqlarının uyğunlaşdırılmasının aparılmasıdır. Eyni zamanda, aparılmış nəzarət-yoxlama tədbirləri ilə bağlı olaraq, Fondun illik pensiya xərcləri 26,8 milyon manat azaldılır. Qeyd edək ki, bu, proqnoz üzrə azaldılmadır, eyni zamanda, bizim artımlarımıza hər hansı bir təsiri yoxdur. Burada söhbət sırf əsassız və saxta pensiya işlərindən gedir. Xatırladım ki, 2020-ci ilin birinci yarımilliyi üzrə sırf nəzarət tədbirləri nəticəsində 54,8 milyon manatlıq saxta və əsassız pensiya işləri ləğv edilmişdir. Ona görə də, ümumilikdə, ötən illə müqayisədə 450 milyon manatlıq əlavə ödənişlə yanaşı, saxta və əsassız pensiya işlərinin ləğvi üzrə də bu azalmalar təmin edilir.

Qeyd olunanlarla yanaşı, məcburi sosial sığorta haqları hesabına müavinət xərcləri yenidən hesablanaraq, ümumilikdə, 13 milyon manat azaldılır ki, bunun da başlıca səbəbi aparılan struktur islahatları ilə bağlı xərclərin optimallaşdırılması, fərdi uçotun mərkəzləşdirilməsi, təkrar və sistemdənkenar ödənişlərin aradan qaldırılması və nəzarət-yoxlama tədbirlərinin nəticəsində əsassız ödənişlərin ləğvi olmuşdur. Həmçinin Fondun əməkdaşlıq etdiyi əsas banklarımızla aparılan müzakirələr nəticəsində onlarla imzalanmış müqavilələrdə dəyişiklik edilmiş və onlara ödənilən əməliyyat xərcləri 900 min manat azaldılmışdır. Göründüyü kimi, sosial sahədə həyata keçirilən islahatların davamı olaraq əhalinin sosial müdafiəsi, təminatı ilə bağlı dövlət və icmal büdcə layihələrində bütün zəruri maliyyə təminatı yaradılmışdır.

Hörmətli deputatlar, bu günədək aparılan elektronlaşdırma tədbirlərinin tərkib hissəsi kimi, 19 növ müavinət, 2 növ təqaüd və 30-a yaxın arayış növü elektronlaşdırılmışdır. 2020-ci ilin sonunadək daha 4 müavinət növünün də elektronlaşdırılması nəzərdə tutulur. Məcburi dövlət sosial sığorta vəsaitləri hesabına müavinətlərin interaktiv qaydada təminatı və ödənilməsi təmin edilmiş, maliyyə əməliyyatlarına nəzarət gücləndirilmiş, sosial ödənişlərin məmur-vətəndaş təması olmadan şəffaf və operativ təyinatı təşkil olunmuş, habelə məhkəmə işlərində peşəkar müdafiə təşkil olunmaqla, həm Fondun əleyhinə qəbul edilmiş qərarların sayı azaldılmış, həm də məhkəmə çəkişmələrinin sayı optimallaşmışdır.

Cənab Prezidentin 2019-cu il 30 dekabr tarixli fərmanı ilə Dövlət Sosial Müdafiə Fondu yenidən təşkil olunaraq publik hüquqi şəxs statusunda yaradılmışdır. Bu, dövlət başçımızın niyyətinə uyğun olaraq, sosial sahədə inzibati

idarəçilik modelindən vətəndaşlara xidmət modelinə keçidin təmin edilməsi, əhaliyə göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və vətəndaş məmnuniyyəti prinsipinin rəhbər tutulması məqsədi ilə həyata keçirilən bir struktur islahatıdır. Qeyd olunan xidmət modeli sosial sahədə artıq “DOST” mərkəzlərinin təmsalında bir ildən artıqdır ki, tətbiq olunur. “DOST” mərkəzlərində indiyədək 140 mindən artıq vətəndaşımıza xidmət göstərilmiş, vətəndaş məmnunluğu 96 faiz olmuşdur. Dövlət Sosial Müdafiə Fondu da bu prinsipləri əsas götürərək əhaliyə xidmət modelini ən yüksək səviyyədə təmin edəcəkdir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, təqdim olunmuş layihələrə səs verməyinizi sizdən xahiş edirəm və diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sahil müəllim. Hörmətli həmkarlar, müzakirələrə başlayırıq. Xatırladım ki, birinci oxunuşdur. Razi Nurullayev, buyurun. 5 dəqiqə.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım Sədr və deputatlar, hörmətli hökumət nümayəndələri! Bütçəyə edilən dəyişikliklər yaxşı, indi bütün Azərbaycanın gözü bizdədir ki, bu dəyişikliklər onların həyatında nələri dəyişəcək.

Hesablama aparmışam ki, ölkədə 190 manat almağa ehtiyacı olan 3 milyondan çox əhali var. Sərt karantin rejimi ölkəni məhv edir. 100 nəfər işçisi olan müəssisədə 20 nəfər işləyir. Dünən hesablama aparıldı ki, iş adamları heç kimi ixtisar etməyib. İş adamları özləri müflis olmaqdadır, bütçə dəyişikliyi sahibkarları da nəzərə alıb deməklə də iş bitmir. Bir azdan iş adamları da 190 manat istəyəcəklər. Qoy, xalqın ehtiyacını bu sərt karantin rejimini əsaslandırانlar ödəsin. TƏBİB, o cümlədən qərargahın bəzi nümayəndələri bizi “xoxan”la qorxudur. O boyda Amerika sərt karantin etmir, Almaniya, Fransa açılıb, Finlandiya

adi həyatını yaşayır. TƏBİB isə deyir ki, hələ daha pis olacaq. Acından ölməyənlər də payızda öləcək. Bu nə təfəkkür, nə ritorikadır? Camaatı, üzr istəyirəm, avam yerinə qoyublar. Qərargahla TƏBİB-i dinləyəndə Kventin Tarantinonun qorxulu filmlərinə şükür edirəm. Bəsdirin, millətin əsəblərini korladınız, psixoz etmisiniz, ayıbdır, vallah. Ən yaxşısı, onları virusla yaşamağa öyrətmək lazımdır.

Büdcə dəyişikliyi birbaşa hər bir vətəndaşın sosial həyatında görünməlidir və hiss etməlidir ki, o nə isə aldı, nə isə yedi, nə isə içdi. Yoxsa, hər nazirlik, hər komitə göz yaş töküüb bir layihə verir ki, pul ver. Aparım, dağıdım, aparım, yeyim, aparım, bir gündə, tələm-tələsik yaratdığım firmaya verim, tez silim. Millət necə tarac olur-olsun, nə işim var?!

Büdcə xərclərinə nəzarət ciddi olmalıdır. O ciddiyyəti görmürəm. Kim deyirsə, oğurluq, talançılıq dayanıb, özünü aldatmasın. Xeyli yüksək vəzifəli məmur özünü çəkib qoyub Himalay dağının başına. Amma bilin ki, oradan aşağı yuvarlananların aqibəti çox pis olur. Söz verirəm ki, sabaha kimi müqavimətim qırılmasa, təhdidlərə, edilən telefon zənglərinə tab gətirə bilsəm, bir-iki faktı da araşdırıb, onların hamısının adını bir-bir çəkəcəyəm. Hələ telefonu qaldırmamaq nə deməkdir? Siz özünüzü nə zənn edirsiniz? Sizlər ən çirkin yollarla oğurlanan milyon və milyardlara sahib ola bilərsiniz, amma bu, bizi və buradakı deputatları qorxutmaz. Qorxduğum Allahdır, dövlətin müstəqilliyinin və ölkənin suverenliyinin qorunması üçün ölkənin birinci şəxsinin qarşısında özümü məsuliyyətli sayıram. Sədrə də təşəkkür edirəm ki, bu sözü deməyə mənə imkan verir.

Büdcə oğurlamaları, şişirtmələr, ayrılan vəsaitləri ya-

lançı tender və qohum-əqrəbanın bir günlük şirkətləri ilə silmək, qohumlarını, ən yaxın dost-tanışını vəzifəyə təyin etdirmək ölkəyə və suverenliyimizə xəyanətdir. Suverenliyimizin rəmzi dövlət başçısı olduğuna görə, həm də birbaşa ona yönələn sabotajdır. Görün, Milli Şura təmsilçiləri nə deyir? Onlar öz dilləri ilə deyir ki, xalq pis günə qalsın, daha pis yaşasın, virus daha çox adamı öldürsün, toplum yardım almasın və hökumətdən narazı qalıb küçəyə çıxsın. Bakı küçələri qana boyansın və onlar hakimiyyətə gəlsin. Hökumətin içində olan “5-ci kolon”, vəzifəsindən sui-istifadə edənlər, büdcəni oğurlayanlar, bizim pullarımızla özlərinə və övladlarına biznes imperiyası yaradanlar da Milli Şurada oturanların tərəfdaşlarıdır.

Ay başına dönüm, 120–140 manata virus testi olar? Bilirsiniz ki, həkimlərə vəd edilən artım ödənməyib? Bilirsiniz ki, nə qədər insan xeylisi doğru olan şeyi ucbatından xəstəxanaya müraciət etmir? Birmənalı deyirəm ki, sərt karantin rejiminin davam etməsində maraqlı şəxslər və qüvvələr var. Qəşəngcə varlanırlar, pul silirlər. Biz burada büdcə təsdiq edək ki, onlar daha da varlansınlar. Büdcəyə, dövlət qurumlarının fəaliyyətinə nəzarət lazımdır. Bu təklifi yenə də deyirəm ki, deputatlar, mətbuat və vətəndaş cəmiyyəti təmsilçilərindən ibarət nəzarət qrupu yaradılmalıdır.

Bir məsələni də deyim. Burada oturan hörmətli Samir Şərifova hörmətim var, biz onunla görüşmüşdük. Öz ampulamızda qalsaq da, mən ona təşəkkür edirəm ki, səbir və dözümlü, dövlət əxlaqı göstərdi. Mənim dediklərimin hörmətli Sahil Babayevə heç bir aidiyyəti yoxdur. Ona təşəkkür etmək istəyirəm ki, göndərdiyim bütün məktublara, seçicilərimin problemlərinə də çox həssas yanaşdı. Sadəcə olaraq, insanlar var, mən onların adlarını sabah çəkmək

istəyirəm. Dövləti qorumaq lazımdır. Bu gün birləşmək, həmrəy olmaq lazımdır. Bu gün öz şəxsi, siyasi maraqları üzərində yaşayanlar, iş quranlar dövlətə xəyanət edən şəxslərdir. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili! Sahil müəllim də burada açıqlama verdi, durumu bizə kifayət qədər aydın izah elədi. Təbii ki, bu dövrün ən böyük ağırlığı Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin üzərinə düşür. Çünki ən yoxsul əhali ilə işləmək funksiyasını onlar yerinə yetirirlər. Ona görə də biz burada daha çox çıxışlarımızla onları tənqid və yaxud da hər hansı bir şəkildə fəaliyyətlərində neqativləri axtarmaq yerinə, müəyyən mənada dəstək xarakterli və bir də müəyyən köməklik göstərmək məqsədi ilə addımları daha çox stimullaşdırmalıyıq.

Mən bir sıra məsələləri demək istəyirəm. Həqiqətən də, işsiz şəxslər, – indi sayları çoxalır, – onlar üçün sığorta stajının bir ilə endirilməsi məsələsi də müzakirə olunacaq, müsbət bir tendensiyadır. Amma təcili olaraq bu 190 manatı ala bilməyən insanların kartlarının bloklanması məsələsini həll etmək lazımdır. Kim isə vaxtında ala bilməyibsə, bunlar yenə də ehtiyacı olan insanlardır. Ola bilsin ki, hansısa bir problemi çıxıbdır. Dövlət tərəfindən verilən müavinətlərin də müəyyən dərəcədə başqa tərəfləri də düşünülməlidir. Təsəvvür edin ki, ayrı-ayrı, özəl yerlərdə bir testin qiyməti 140–150 manatdır. İnsanlar öz xəstəliyi ilə bağlı hansısa şübhə olduqda mütləq o testdən keçməlidirlər. İndi təsəvvür edin ki, Azərbaycanda 140 manata testdən keçə bilməyən nə qədər əhali var. Bəlkə də bir 30–40 faiz əhali keçə bilmir. Yəni öz xəstəliyini

müəyyən edə bilmir. Demək istədiyim odur ki, biz hansısa sahədə yüngülləşdirmə aparmadan və vətəndaşa müavinət vermədən vətəndaşdan həm də fədakarlıq tələb edirik. Bu olmaz. Vətəndaşı müəyyən məhrumiyyətə düçar ediriksə, məcbur ediriksə, başa salırıq ki, karantin vaxtıdır, bunu eləmək lazımdır, mütləq onun əvəzini vermək lazımdır.

Burada öncəki məsələdə çıxış edən hörmətli həmkarımız Siyavuş Novruzov da bir məsələyə toxundu. Siyavuş müəllim adətən burada rəhbər göstərişlər və ya müəyyən fikirlər səsləndirir. Ola bilsin, Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvləri üçün bir az xoş qarşılır. Amma digər partiyanın təmsilçilərinin çıxışlarına bu cür reaksiya vermək, təhrif etmək, mənəcə, doğru ənənə deyil. Çünki biz ifadə elədik və bura, Milli Məclisə qarşı olan təxribatla bağlı ilkin mövqe bildirənlərdən biri də mən olduğuma, bunun birbaşa təxribat olduğunu müxtəlif platformalarda ifadə elədiyimə görə, bunu rahatlıqla deyə bilirəm. Amma sosiologiya deyilən bir elm var. Bu elmin də bizə gətirdiyi bir ənənə var ki, adətən bu cür etiraz, yaxud hansısa bir dəstək aksiyalarına çıxan insanların sosial tərkibini araşdırsanız, böyük əksəriyyəti işsiz, hansısa bir şəkildə əmək haqqı almayan, müəyyən dərəcədə narazılıq kompleksinə daşıyan insanlardır. Ona görə də biz bu insanların hansısa formada küçəyə daşmaması, hansısa əməllərə yol verməməsi üçün mütləq onların müəyyən təminatını həll etmək məcburiyyətindəyik.

Bizim qarşımızda indi bir sıra nümunələr var. Belarus və başqa nümunələr. Orada karantin də tətbiq olunmadı, müxtəlif məsələlər var. Amma diqqət edirsinizsə, xaricdən uzanan əllər o ölkədə məhz bu simptomları əsas götürüb dövlətə qarşı hər hansı bir şəkildə neqativ yönləndirməni həyata keçirirlər. O baxımdan da biz bunu gözdə tutmaq lazımdır.

məliyə. Biz vətəndaşı, xüsusilə də xaricdən idarə olunan Azərbaycanın Milli Şura və başqa düşmən mövqeyi sərgiləyən qüvvələrin qızıışdırmasına, yaxud da yanlış istiqamətə yönləndirməsinə yol verməməliyik.

Bunun üçün də nə etməliyik? Çətin şərtlərdir, başa düşürük, karantin uzana bilər. Pandemiyanın çətinlikləri müəyyən problemlər yaradır. Ölkədə manatın məzənnəsini saxlamaq böyük bir fədakarlıqdır. Bunlar hamısı narazılığa əsas verməyən cəhətlərdir. Amma konkret evinə çörək girməyən insanı artıq başqa şeylər düşündürmür. İndi SMS-i ləğv eləmişik, artıq hamı küçəyə çıxır. Amma iş yeri olmayandan sonra nə olacaq? Ona görə də nəzarət mexanizmi, maska, spirt və başqa nəzarət güclənməlidir. Amma böyük molların, ticarət obyektlərinin açılması vacibdir. Artıq dövlət bu xəstəlikdən çox, yaşamaq uğrunda mübarizənin gətirdiyi narahatçılıqlarla qarşılaşa bilər və biz məsuliyyətli insanlar kimi buna yol verməməliyik. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Vüqar Bayramov. Vüqar müəllim, buyurun.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Mənim çıxışım təqdim olunan layihə ilə bağlıdır. Təqdim olunan layihə ilə bağlı bir sıra konkret fikirlərimi, eyni zamanda, tövsiyələrimi bölüşmək istərdim. Xüsusən qeyd etmək lazımdır ki, hər iki layihə, həm dövlət büdcəsində, həm də Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsində dəyişikliklərin edilməsi zəruri və gözlənilən idi. Çünki pandemiya xarici şok olaraq Azərbaycan iqtisadiyyatına təsir göstərmiş və nəticə etibarilə bu, bizim dövlət gəlirlərimizə, xüsusi ilə də valyuta gəlirlərimizə təsir göstərdiyi üçün həmin xarici şoklara, o cümlədən fiskal siyasətə çevik reaksiyaya ehtiyac

var idi. O baxımdan, təbii, təqdirəlayiqdir ki, birinci yarımlin yekunlarına uyğun olaraq, həm dövlət büdcəsində, həm də Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsində dəyişikliklər təklif olunur. Dövlət büdcəsi ilə bağlı çıxış etmək imkanım olmadığına görə, sadəcə, ikinci məsələ ilə bağlı fikirlərimi bölüşmək istərdim.

Əvvəla, təqdim olunan layihədə məcburi dövlət sığorta haqlarının stabilliyi, yəni məbləği qorunub saxlanılsa belə, strukturu ilə bağlı, təbii ki, müəyyən suallar var. Əvvəla, nəzərə alaq ki, həmin haqlar üzrə dövlət büdcəsindən və ya büdcə sektorundan daxilolmalarda azalmalar nəzərdə tutulur, təklif olunur. Büdcədənkənar mənbələr üzrə artımlar təklif olunur. Nəzərə alsaq ki, sərt karantin tədbirləri dövründə dövlət büdcəsindən maliyyələşən müəssisələrdə, eləcə də təşkilatlarda çalışan vətəndaşlarımızın əmək haqları dövlət büdcəsi tərəfindən ödənilirdi üçün onların sosial haqları da ödənilir, amma qeyri-dövlət büdcəsində sərt karantin tədbirləri əsasında fəaliyyətlərin məhdudlaşması müşahidə olunub, xüsusən 20 fəaliyyət sahəsinin 11-də fəaliyyət tamam, 9-da 70 faiz məhdudlaşıb. Bu halda, əgər büdcədənkənar mənbələrdə və ya büdcədənkənar sektorda fəaliyyətlər məhdudlaşırsa və nəticə etibarilə bu, iş yerlərinin sayına da təsir göstərir, belə olan halda həmin mənbədən Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna daxilolmaların artması səbəbləri bəlli deyil. O baxımdan, təbii ki, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu və eyni zamanda, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən bu məsələyə aydınlıq gətirilməsi məqsədəuyğun olardı.

Digər məqam, təklif olunan layihəyə əsasən əmək pensiyalarının ödənilməsi xərclərinin 26,7 milyon manat azaldılması nəzərdə tutulur. Əmək pensiyalarının verilməsində, eyni zamanda, əmək pensiyası alan vətəndaşlarımızın

sayında hər hansı azalmalar nəzərdə tutulmadığını nəzərə alsaq, təqdirəlayıqdır ki, 2020-ci ildə nəzərdə tutulan bütün sosial xərcləri yerinə yetirmək mümkün olacaq. Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin də göstərişi ondan ibarətdir ki, pandemiya və eləcə də postpandemiya dövründə sosial proqramlar tam olaraq icra olunsun. Bu kontekstdən əmək pensiyalarının verilməsi xərclərinin 26,7 milyon manat azalması səbəblərinin də, düşünürəm, izah edilməsinə ehtiyac var. Çünki nəticə etibarı ilə söhbət təxminən 7 ay öncə təsdiq olunmuş proqnozdan gedir və pandemiya bu istiqamətə təsir göstərmir. Pandemiya gəlirlərin formalaşmasına təsir göstərir. Bu kontekstdən, təbii ki, bu istiqamət üzrə azalmanın səbəblərinin də uyğun nazirlik tərəfindən izah edilməsi məqsədəuyğun olardı.

Eyni zamanda, təklif edilən layihələrdə uşağın anadan olmasına görə ödənişlərin 33,6 faiz, 3 yaşınadək uşağa qulluğa görə ödənişlərin 25,8 faiz azaldılması təklif olunur. Nəzərə alsaq ki, bu istiqamətdə də xərclərin azaldılmasına baxmayaraq, bu istiqamətdəki proqramların icra edilməsi nəzərdə tutulub, o baxımdan, təbii, düşünürəm, bunun da əsaslandırılmasına ehtiyac var. Nə üçün və xüsusən nəzərə alsaq ki, kifayət qədər həssas istiqamətlərdir və bu istiqamətlər üzrə azalmanın səbəblərinin də izah edilməsi məqsədəuyğun olardı.

Bütövlükdə, qeyd edilən tövsiyələrlə yanaşı, təbii ki, təqdim edilən sənəd mövcud çağırışlar, eyni zamanda, pandemiyanın təsirlərini minimumlaşdırmaq baxımından vacib sənəddir. O baxımdan sənədi dəstəkləyirəm və eyni zamanda, hörmətli həmkarlarımı da sənədə səs verməyə çağırıram. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Vüqar müəllim, deyəsən, dünən komitədə də bu məsələ ilə bağlı söz almışdınız, eləmi?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Mən də qanun layihəsinə səs verəcəyəm və həmkarlarımı da səs verməyə dəvət edirəm.

Bir neçə məsələyə öz münasibətimi bildirmək istəyirəm. Bilirsiniz, korrupsiya ilə əlaqədar məsələ qaldıranda korrupsiya komissiyasının parlamentdən olan 5 nəfər üzvü var. Korrupsiya ilə bağlı konkret müraciətlərinizi edin və onlar da sizin müraciətlərə cavab versin. Parlament bilavasitə korrupsiya komissiyasında iştirak edir. O baxımdan da korrupsiya ilə bağlı kimin nə fikri varsa, müraciət etsin. İkincisi, ümumi fikir söyləməyə ehtiyac yoxdur. Konkret, kim korrupsiya ilə məşğuldursa, adı deyilsin. Adı deyilsin, burada oturan deputatlar da bilsin. Əsaslandırın ki, filan yerdə filankəs filan korrupsiya ilə məşğuldur və biz də bilək.

Üçüncüsü, bilirsiniz ki, Azərbaycanda cənab Prezidentin rəhbərliyi altında korrupsiyaya qarşı ciddi mübarizə gedir. Biz hər gün bunun şahidi oluruq. Elə hörmətli Razi müəllimin seçildiyi rayonun icra başçısı korrupsiya üstündə tutuldu. Yəni bunların hamısı göstəricidir və Azərbaycanda bu məsələ ilə əlaqədar ciddi işlər aparılır.

Digər bir məsələ, müəyyən yerlərin açılması. Birincisi, mən onun tərəfdarıyam ki, açılsın, insanlar işləsin, evinə çörək aparsın. Əlbəttə ki, Azərbaycanda bərbərxanadan tutmuş telefon təmiri mağazasına qədər hamısı açılmışdı. Karantin rejimi dünyada birinci Azərbaycanda yumşaldılmışdı. Kafelərin, restoranların işləməsi əvvəl saat 6-ya qədər, – niyə insanların yaddaşları belə zəifləyir, mən bil-mirəm, – nəzərdə tutuldu, sonra saat 10-a qədər artırdılar. İndi bir qrup insanın qayda-qanuna riayət etməməsinin nəticəsində, gör, nə qədər insan çörəksiz qaldı. Hər yerdən

5 nəfər, 10 nəfər öz ailəsinə çörək aparıb, hərəsi 4 nəfəri dolandırırıdusa, bu, kifayət qədər böyük bir məsələ idi. İndi də tərəfdarıyam ki, açılınsın, amma hamı bu məsələdə nəzarət etsin. Hökumətin operativ qərargahı 6 aydır yatmır, 6 aydır bunlar işləyir, gecəli-gündüzlü çalışırlar. Xaricdən bir məsələ, daxildən bir məsələ, sosial sahədə bir məsələ, iqtisadiyyatda bir məsələ, maliyyədə bir məsələ. Bəs bu boyda işi görən kimlərdir? Cənab Prezidentin rəhbərliyi altında operativ qərargahın üzvləridir, hökumətdir. Biz, heç olmasa, bir təşəkkürümüzü bildirib, sonra onlar haqqında digər məsələlərimizi söyləyə bilərik. Axı, biz bunu deməmiş, başlayırıq ki, filankəs korrupsionerdir və sair. Bu gün biz hamımız bir yerdə olmalıyıq. Parlament də, hökumət də, dövlət də, hamı dövlətin yanında, xalqın yanında olmalıdır. Problem varsa, yazılı şəkildə müraciət edin, problem həll olunsun.

Hörmətli Fazil müəllim burada bir məsələyə toxundu. Mən bayaq dedim. Mən o mənada demədim. Fazil müəllim qeyd etdi ki, baş verən hadisələr sosial məsələlərin nəticəsidir. Birincisi, hörmətli Fazil müəllim, ora çıxan adamlar ordunun dəstəyinə çıxmışdılar. İstəyir varlısı, kasıbı, kimsəsizi, kimlisi, kim çıxmışdısa, Azərbaycan ordusunu dəstəkləmək üçün çıxmışdı. Onların içərisində bir qrup “5-ci kolon”un və antimilli şuranın, vətən xainlərinin nümayəndəsi idi, bunlar başladılar təxribat törətməyə. Mən bu fikri söyləmişəm. Buna hansı əsas gətirə bilərsiniz, sosial partlayış. Burada sosial partlayış yoxdur axı. Azərbaycanda sosial partlayış olub 1990-cı ildə, 1992-ci ildə, Xalq Cəbhəsi hakimiyyətdə olanda. Azərbaycanda 1993-cü ildən, ümummillə lider gələndən sosial partlayış ola bilməzdi. Çünki həmişə Azərbaycan dövləti, Azərbaycan Prezidenti və Azərbaycan hökuməti xalqın

yanındadır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. İki nəfər yazılıb. Əgər etiraz etmirsinizsə, biz məsələni səsə qoyaq. Cavid müəllim və Hikmət müəllim, xahiş edirəm, çıxışınızı yazılı surətdə verin, çünki fasilə vaxtıdır. Etirazınız yoxdur ki?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Məsələni səsə qoyuruq, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.14 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	87
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, fasilə elan edilir. Saat 3-də iclasımızı davam etdirəcəyik. Sağ olun.

(FASİLƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 3-cü məsələsinə keçirik. Gündəliyin 3-cü məsələsi “İşsizlikdən sığorta fondunun 2020-ci il büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Qeyd edirəm ki, bu dəyişikliyin məqsədi işsiz şəxslərin sosial müdafiəsini gücləndirmək və

işsizlikdən sığorta sisteminin əhatə dairəsini genişləndirməkdir. Məsələ haqqında məlumat vermək üçün mən, Tahir müəllim, yenə də Sizə söz verirəm. Buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, icmal büdcənin bir hissəsi olan İşsizlikdən sığorta fondunun gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla, bizə təqdim edilmiş variantda 151,2 milyon manat nəzərdə tutulur ki, bu da cari ilin təsdiq edilmiş proqnozları ilə müqayisədə 23 milyon manat və ya 18 faiz çoxdur. İşsizlikdən sığorta fondunun büdcəsinin artmasının əsas səbəbi 2019-cu ilin sonuna İşsizlikdən sığorta fondunun istifadə olunmamış vəsaitidir ki, bu vəsait 23 milyon artaraq 39 milyon manat təşkil etmişdir. Qeyd edirəm ki, bu 39 milyon manatın 16 milyon manatı büdcədə nəzərdə tutulsa da, 23 milyon manatın əlavə olunması həmin büdcənin artmasına səbəb olmuşdur.

Eyni zamanda, həyata keçirilən islahatlar nəticəsində əmək müqavilələrinin sayının və əmək haqqı fondunun artması da pandemiya şəraitində İşsizlikdən sığorta fondunun gəlirlərinin əvvəlki göstəricidə saxlanılmasına imkan vermişdir. Qeyd edirəm ki, xərclər hissəsinə baxsanız, burada da kifayət qədər maraqlı məsələlər mövcuddur. Belə ki, İşsizlikdən sığorta fondunun büdcəsinin artması işsizliyə görə sığorta ödənişlərinin əhəmiyyətli şəkildə, yəni 5 milyondan iki dəfə artmasına, özünüməşğulluq proqramının təşkilinə əlavə olaraq 15 milyon manatın ayrılmasına imkan yaratmışdır. Belə ki, özünüməşğulluq proqramına cəlb olunan insanların 12 minə qədər artması ilə bağlı, bildiyiniz kimi, ilkin olaraq dövlət başçısının tapşırığı vardır və bu tapşırığın yerinə yetirilməsi, proqramın səmərəli formada həyata keçirilməsi üçün İşsizlikdən sığorta fondunun daxili ehtiyaclarından istifadə edilməsi

kifayət qədər məqsədəuyğun sayılır. Komitənin rəyi bundan ibarətdir ki, layihə məqbuldur və həmkarlarımı buna səs verməyə çağırıram.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, çox sağ olun. Musa müəllim, bu qanun layihəsinə Sizin komitədə də baxılıb. Buyurun, söz Sizindir.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, İşsizlikdən sığorta fondunun 2020-ci il büdcəsinin dürüsləşdirilməsi ilə bağlı qanun layihəsi Əmək və sosial siyasət komitəsində dünən geniş müzakirə olunmuşdur. Hörmətli Tahir müəllimin söylədiyi fikirlərlə bizim komitənin rəyi üst-üstə düşür. Komitə qanun layihəsinə müsbət rəy vermişdir və Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə etmişdir. Millət vəkillərindən layihəni dəstəkləməyi xahiş edirik. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsinin müzakirəsinə başlayırıq. Görürəm ki, çıxış etmək istəyənlər, yazılanlar var. Əli müəllim, buyurun. Əli Məsimli.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr, təşəkkür edirəm. Sizin də təqdimatda qeyd etdiyiniz, eyni zamanda, Tahir müəllimin də qeyd etdiyi kimi, bu, çox mütərəqqi bir sənəddir və bu sənədin qəbul edilməsini çox vacib hesab edirəm. Ona görə ki, bu, bütün dünya üçün bu gün vacib olan bir məsələ, işsizlik məsələsinə, işsizlik probleminin sängidilməsinə müsbət təsir göstərmək istiqamətində olan dəyişikliklərdir. Fondun vəsaiti də 128 milyon manatdan, 151 milyon manatdan da artıq bir səviyyəyə qalxıb ki, bunu da müsbət qiymətləndirmək lazımdır. Eyni zamanda, bu Fondun strukturu nöqtəyi-nəzərdən indiki dövrün tələblərindən çıxış edəndə bir sıra açıq məqamlar var ki, biz ona münasibət bildirmək istəyərdik.

İlk növbədə qeyd etmək istərdim ki, pandemiya işsizliyin kəmiyyətində yeni bir situasiya yaradıb. Ona görə işsizliyin statistikasına yenidən baxılması vacibliyini ortaya çıxarıb və bu kontekstdə biz İşsizlikdən sığorta fonduna baxanda bir sıra suallar əmələ gəlir. Çünki işsizlərin sayı ilə işsizlikdən sığorta haqqı alanların sayı arasında böyük bir fərq var. Amma bu, kənardan baxanda görünür. Qanunvericilik sənədləri kontekstində baxanda görürük ki, işsizlikdən sığorta haqqı o insanlara verilir ki, onlar ya işdən çıxarılıb, ya da işsizdirlər. Kim öz ərizəsi ilə işdən çıxarılıbsa, müvafiq qanunvericiliyin tələblərinə uyğun surətdə o, işsizlikdən sığorta almaq hüququnda olmur. Ona görə bu fərqi yaranmasında qanunvericilikdə olan bu məqam mühüm rol oynayır. Bax, bu tribunadan istifadə edərək mən müraciət etmək istəyirəm.

Birinci, sahibkarlara müraciət edək ki, kim iş yerlərini qapatmayacağı, kim insanları işdən çıxartmayacağı, həmin sahibkarlara daha çox dəstək göstəriləcək, yardım olacaq. Bunu nəzərə alsınlar. İkinci, müxtəlif bəhanələrlə insanları işdən çıxartmasınlar. Üçüncü. Bu tribunadan müraciət etmək istəyirik ki, insanlar öz hüquqlarını bilsinlər. Havadan tutma, kiminsə kimdən xoşu gəlmir, müxtəlif bəhanələrlə insanları işdən çıxartmaq mümkün deyil. Ona görə, – Prezidentin çıxışlarında da var, – belə haqsızlıqlar olanda aidiyyəti strukturlara müraciət etmək lazımdır ki, nahaqdan, ədalətsiz surətdə insanlar işdən çıxarılsın.

Bax, əgər biz bu prinsiplərə əməl etsək, işsizlikdən sığorta kimi sənədlər qəbul edilən zaman artıq burada işsizlikdən sığorta ödənişinin 5 milyon manatdan 10 milyon manata deyil, ondan daha artığa çatdırılması istiqamətində əlimizdə xeyli dərəcədə şanslar olacaq.

İkinci, mən hesab edirəm ki, özünüməşğulluq çox

mütərəqqi bir layihədir. Struktura baxanda 52 faizə qədər vəsait bilavasitə özünüməşğulluğa yönəldilir. Amma yenə bu özünüməşğulluğa münasibətdə də müəyyən dərəcədə neqativ məqamlar, necə deyərlər, səylər var. Ona görə orada olan müsbət cəhətləri inkişaf etdirib və mənfi məqamları aradan qaldırmaqla, çox mütərəqqi özünüməşğulluq layihəsinin həyata keçirilməsinin dairəsinin daha da genişləndirilməsini vacib hesab edirik. Strukturdan da görünür ki, vəsaitin yarısından çoxu ona ayrılır.

Bir də, hörmətli Sədr, bu struktur əsaslı surətdə ona görə təkmilləşdirilməlidir ki, işsizlikdən sığorta haqqı bütün vəsaitin 6,6 faizini təşkil edəcək, sığortalarla məşğul olan aidiyyəti strukturlara ayrılan vəsait isə bütün vəsaitin 28 faizini təşkil edir. Harada belə bir şey görünüb ki, strukturları həyata keçirənə ayrılan vəsait bilavasitə işsizlikdən sığorta üçün olan vəsaitdən 3–4 dəfə çox olsun? Ona görə bunun haqqında da düşünmək, bu strukturu əsaslı surətdə təkmilləşdirmək lazımdır.

Birinci məsələyə qayıdıram. Əgər biz mərhələ-mərhələ o haqsız işdən çıxarılanların qarşısını alsaq, onda bu Fonda əlavə daha çox vəsait daxil olacaq, bunun hesabına o multiplikativ effekt yaranacaq ki, biz daha çox insanı işsizlikdən sığorta çərçivəsinə salıb onlara həmin haqqın verilməsi istiqamətində daha mükəmməl addımların atılmasına nail olaq. Bu gün bir qanun qəbul edəcəyik. Hesab edirəm ki, lazım gələndə qanunvericilikdə o cür dəyişikliklər etmək lazımdır ki, daha çox işsiz adamı bu prosesə cəlb etmək, daha çox insana dəstək vermək mümkün olsun. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Daha çıxış etmək istəyən yoxdur və ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, “İşsizlikdən sığorta fondunun 2020-ci il

büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.17 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qəbul edildi, sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti 3 məsələsi də Milli Məclisə cənab Prezidentin bir məktubu ilə daxil olub və qeyd edirəm ki, bu qanun layihələri əhalinin sosial müdafiəsi mexanizmini təkmilləşdirmək məqsədi ilə hazırlanmışdır. Gündəliyin 4-cü məsələsi “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Layihəni Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri Musa Quliyev təqdim edəcək. Musa müəllim, buyurun, bu qanun layihəsinə sizdə baxılıb.

M.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli Sahibə xanımın söylədiyi kimi, bu layihə də cənab Prezidentin qanunvericilik təşəbbüsü ilə Milli Məclisə daxil olmuşdur. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 30 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2019–2030-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Stra-

tegiyası” məşğulluğun inkişafına və layiqli əməyin təmin olunmasına imkan verən əmək bazarının tənzimlənməsinə dair qanunvericilik bazasının və institusional strukturun təkmilləşdirilməsi, işçi qüvvəsinin bacarığının yüksəldilməsi, əmək məhsuldarlığının artırılması, aktiv məşğulluq tədbirlərinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və sosial müdafiəyə ehtiyacı olan əhali qrupunun əmək bazarına inteqrasiyasının gücləndirilməsi kimi məsələləri hədəf olaraq müəyyən etmişdir. Qeyd olunan hədəflərə çatmaq üçün “Məşğulluq haqqında” Qanunda bir sıra dəyişiklik edilməsi zərurəti yaranmışdır.

Hörmətli millət vəkilləri, müzakirənizə təqdim edilən qanun layihəsində mövcud qanunun 14 maddəsində 48 dəyişiklik təklif olunur. Həmin dəyişikliklərin əsas istiqamətlərini sizin nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Hazırda haqqı ödənilən ictimai işlər və peşə hazırlığı proqramlarına yalnız işsiz şəxslər cəlb oluna bilər. Yeni layihədə ictimai işlərə və peşə hazırlığı proqramlarına cəlb edilən şəxslərin dairəsinin genişləndirilməsi, kənd təsərrüfatına yararlı pay torpaq mülkiyyətçiləri və əmək qabiliyyətli yaşdan yuxarı şəxslərin də bu imkanlardan istifadə etməsi üçün hüquqi baza yaradılması təklif olunur. Göründüyü kimi, bu, mütərəqqi bir təklifdir və bu təklifin, layihənin qəbul olunması ilə bir çox vətəndaşlarımız dövlət vəsaiti hesabına, – yəni orada bir 20 faizlik kvota da var, – peşə hazırlığına cəlb oluna bilərlər və heç bir kvota da olmadan ictimai işlərdə iştirak etmək, başqa sözlə, əlavə qazanc əldə etmək imkanları qazanacaqlar.

Digər dəyişiklik məşğul şəxslərin elektron reyestrinin yaradılması ilə bağlıdır. Bu məqsədlə qanunun 4-cü maddəsində xeyli dəyişikliklər edilmişdir və bu dəyişikliklər, demək olar ki, məşğulluqla bağlı bütün məlumat-

ların müvafiq qurumların elektron bazasından tam avtomatlaşdırılmış şəkildə əldə edilməsinə hüquqi imkanlar yaradacaqdır. Başqa sözlə, Azərbaycanda elektron hökumətin qurulması istiqamətində mühüm işlər aparılır və bu dəyişikliklər də həmin işlərin bir şaxəsi olaraq məşğulluq xidmətlərinin tam avtomatlaşdırılmasına şərait yarada biləcəkdir. Bununla yanaşı, Qanunun 12-ci maddəsinə edilən dəyişiklik respublika və ərazi məşğulluq proqramlarının hazırlanması ilə bağlı fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi üçün hüquqi bazanın formalaşmasına xidmət edəcəkdir. Başqa sözlə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzdində Baş Məşğulluq İdarəsinə bu vəzifəni də əlavə öhdəlik kimi qoyacaq ki, həm respublikada, həm də regionlarda məşğulluqla bağlı proqramların öncədən hazırlanması işini həyata keçirsinlər.

Başqa bir dəyişiklik Qanunun 24-cü maddəsi ilə bağlıdır. Bu dəyişikliyə görə, özünüməşğulluq proqramının həyata keçirilməsində çevikliyin və nəzarətin artırılması ön plana çıxır və bu məqsədlə, bu dəyişikliyə görə, proqramın sosial xarakter daşdığını nəzərə alaraq, özünüməşğulluq proqramına cəlb olunmuş şəxslərə əmlaklarından istifadəyə bir il müddətin verilməsi, habelə fəaliyyətin monitorinqinin müddətinin də iki ildən bir ilə kimi azaldılması təklif olunur. Yəni indiyə qədər özünüməşğulluq proqramları çərçivəsində iş alan şəxslər iki il müddətində o əmlakı istismar edirdilər və ondan sonrakı dövrdə isə o əmlak onların mülkiyyətinə keçirilirdi. Monitorinq də iki ildən bir aparılırdı. Burada həm monitorinq iki ildən bir ilə endirilir, yəni nəzarət gücləndirilir. Eyni zamanda, əgər səmərəli işləyibsə, bir ildən sonra həmin əmlak özünüməşğulluq proqramına cəlb olunan şəxsə, yaxud ailəyə təmənnəsiz olaraq veriləcəkdir. Bu da olduqca pozitiv bir dəyişiklikdir.

Növbəti dəyişiklik işsiz və işaxtaran şəxslərə məşğulluqla bağlı göstərilən xidmətlərin tam elektronlaşmasına hüquqi baza yaradılması müddəasının da əlavə edilməsi ilə bağlıdır. Biz söylədik, bundan öncəki bənd məşğul şəxslərin bazasının elektronlaşması idi. Bu bənd isə işaxtaran və işsiz şəxslərin elektron bazasının yaradılmasıdır ki, bu da həm işaxtaran şəxslərin kimliyinin və onların hansı işlərə, hansı xidmətlərə cəlb olunması imkanlarının daha tez, elektron qaydada müəyyənləməsinə və onlara bu xidmətin daha tez və keyfiyyətli göstərilməsinə imkan yaradacaqdır.

Layihədə təklif olunan əsas dəyişikliklərdən biri də işəgötürənlərlə birlikdə işçinin əmək haqqının müəyyənləşdirilməsi proqramının hüquqi bazasının təkmilləşdirilməsi ilə əlaqədardır. Bu ona yönəlib ki, işəgötürəni daha da həvəsləndirməkdən, iş yerləri açması imkanlarını genişləndirməkdən ötrü Məşğulluq Fondu müəyyən qədər vəsaiti, 50 faizə qədər əmək haqlarını müəyyən müddət ərzində öz üzərinə götürür. Onda həm işəgötürən çox yüklənmir, həm də müəyyən vaxtdan sonra onun da biznesi genişlənsə, bütövlükdə, işçinin əmək haqqını tənzipləyə bilər.

Hörmətli millət vəkillərinin müzakirəsinə digər dəyişikliklər də təqdim olunur. Bu dəyişikliklər əhalinin məşğulluğunun təmin olunması sahəsində operativliyin və şəffaflığın artırılması, məmur-vətəndaş əlaqələrinin minimuma endirilməsi, iş axtaranın peşə hazırlığı imkanlarının artırılması və aktiv məşğulluq tədbirlərinə cəlb edilən şəxslərin dairəsinin genişləndirilməsinə xidmət edir.

Bundan başqa, Qanunda üslub, texniki dəyişikliklər də vardır və bütövlükdə, bu dəyişikliklərin hamısı qanunun daha mükəmməl olmasına, məşğulluq xidmətlərinin hüquqi bazasının genişləndirilməsinə, şəffaflığın artırılmasına,

vətəndaş-məmur münasibətlərinin minimuma endirilməsinə və vətəndaşların məşğulluq xidmətlərinə, peşə hazırlığına əlçatanlığının yaxşılaşmasına, vətəndaş məmnunluğunun yüksəldilməsinə yönələn dəyişikliklərdir.

Qanun layihəsi Əmək və sosial siyasət komitəsində ətraflı müzakirə olunmuş, layihəyə müsbət rəy verilmiş və Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə olunmuşdur. Qanun layihəsini dəstəkləməyi və səs verməyinizi sizdən xahiş edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Hörmətli həmkarlar, müzakirələrə keçirik. Xatırladım ki, birinci oxunuşdur, nəzərə alın. Çıxışlar 5 dəqiqə olacaq. Nigar Arpadarai. Nigar xanım, buyurun.

N.Arpadarai. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, hər kəsi salamlayıram. “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa aid iki təklifim var, onları səsləndirmək istərdim.

İlk növbədə özünüməşğulluq proqramı haqqında danışmaq istəyirəm. Doğrudan da, təklif olunan dəyişiklikləri və ümumiyyətlə, bu proqramı çox önəmli və uğurlu bir proqram hesab edirəm. Lakin indiki məqamda, hazırda proqram ancaq işsizləri və işaxtaran kimi qeydiyyatda düşən insanları əhatə edir. Mən təklif edərdim ki, biz bu proqramın əhatə dairəsini bir qədər də genişləndirək. Çünki özünüməşğulluq proqramı qəbul olunanda 2016-cı il idi. İndi, 2020-ci ildə biz tamamilə yeni çağırışlara cavab verməliyik və pandemiyanın da bütün dünyaya və Azərbaycana da gətirdiyi böhran nəticəsində artıq bəlli olur ki, bir çox, belə deyim, işsiz olacaq insanların sayı çoxalacaq. Bu baxımdan, özünüməşğulluq proqramı elə proqramlardandır ki, biz ondan öncədən yeni iş yerlərinin yaradılması üçün istifadə edə bilərik. Ona görə mənim

təklifim odur ki, bu proqram, ümumiyyətlə, tək işsiz və işaxtaran kimi qeydiyyatda olan insanları deyil, biznes açmaq, biznes yaratmaq istəyən insanları əhatə etsin.

İndi bütün dünyada trend ondan ibarətdir ki, insanlar daha çox distant işləyir, yaxud xidməti müqavilələrlə işləməyə daha çox üstünlük verəcəklər. Elə vətəndaşlarımız var ki, 8 saat bir müəssisədə işləyir və kiçik maaş alırlar. Həmin vətəndaşlara bu özünüməşğulluq proqramı vasitəsilə müəyyən bir grant və ya dövlət dəstəyi olarsa, onlar öz biznesini açmağa biləcək və sonradan yeni iş yerləri yaradaraq dövlətin yükünü də azaltmış olacaqlar. Bu, birinci təklifimdir.

İkinci, qısa təklifim ondan ibarətdir ki, qanunda sosial müdafiəyə xüsusi ehtiyacı olan və işə düzəlməkdə çətinlik çəkən şəxslərin siyahısı göstərilibdir. Eyni ilə göstərilib ki, irqindən, etnik mənsubiyyətindən və bir çox digər meyarlardan asılı olmayaraq, hər kəs üçün eyni, bərabər imkanlar tətbiq olunur. Lakin iqtisadi fəal əhaliyə baxanda, təbii haldır ki, qadınların fəallığı və məşğulluğu daha çətin prosesdir. Xüsusilə də ailə qurmuş, övlad dünyaya gətirmiş xanımlar sonradan işə qayıtmaq istəyəndə onların karyera imkanları daha məhdud olur. Ona görə mən təklif edərdim ki, bu siyahıya biz iki kateqoriya qadınları daxil edək. Birinci, övladı müəyyən yaşa çatandan sonra yəni işə qayıtmaq istəyən və bunun üçün müraciət edən xanımlar, bir də işləməyən və həyat yoldaşını itirmiş, övladları olan xanımlar. Çünki bu iki qrup qadınlar, hesab edirəm ki, həssas qrupdur. Biz onların məşğulluğuna kömək edərək, əminəm ki, həm qadınlarımızın cəmiyyətdə rolunun artmasına kömək edəcəyik, həm də, ümumiyyətlə, qadınların iqtisadi müstəqilliyinə kömək edərək ümumi sosial rifaha kömək etmiş olacağıq. Çox təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Nigar xanım. Sadiq Qurbanov. Sadiq müəllim, buyurun.

S.Qurbanov. Təşəkkür edirəm, dəyərli Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlarımız, mən də bu məsələyə öz münasibətimi bildirmək istəyirəm. Çünki bu gün məşğulluq məsələsi, doğrudan da, aktual məsələlərdən, aktual problemlərimizdən biridir. Ümumiyyətlə, məşğulluq kadr hazırlığı məsələsindən başlanır. Çünki ölkədə müəyyən məsələlərlə bağlı kadr qıtlığı da var. Çünki dünən, səhv eləmirəmsə, – Anar müəllim də burada oturub, nazir müavinimiz, – o formada bəyanat verdi ki, 26 min iş yeri var və həmin o iş yerlərinə gələcək adamlar yoxdur. Ona görə də bu məsələyə mən kadr hazırlığı kontekstindən yanaşmaq istəyirəm və təkliflərim çoxdur. Yeddi səhifəyə yaxındır. Bunu stenoqrama verəcəyəm, amma bir neçə məsələni, sadəcə olaraq, burada qabartmaq istəyirəm.

Təlim-tədris və kadr hazırlığı məsələsi müasir milli iqtisadiyyatın ən vacib dayaqlarından biri olaraq yüksək prioritetə sahibdir. Peşə və kadr hazırlığı məsələləri dünyada gedən tərəqqi prosesləri ilə qlobal biznes mühitinin dəyişməsinə, sənaye üsullarının təkmilləşməsinə töhfə verərək milli insan kapitalının müasir çağırışların tələblərinə uyğunlaşmasını təmin edir. Ölkədə müasir peşə və ixtisaslara sahib kadr potensialı yetərli həcmdə və keyfiyyətdə olmadığı halda, nə milli iqtisadiyyatı inkişaf elətdirmək olar, nə də sosial müdafiə məsələlərini həll etmək mümkündür.

Dünya iqtisadiyyatının dördüncü sənaye inqilabı mərhələsinə keçməsi şəraitində, ölkəmizdə innovativ iqtisadiyyatın bərqərar olması və uzunmüddətli perspektivdə gəlirli sahəyə çevrilməsi üçün dövlət, biznes, elm, təhsil dörtlüyü arasında qarşılıqlı olaraq etimad və əməkdaşlıq

mühiti yaranmalıdır. Bununla bağlı müvafiq qanunverici əsaslar, səmərəli hüquqi praktikalar tətbiq edilməlidir.

Biz bu gün Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsini və bu dəyişikliyin zərurətinin əsaslandırılmasını müzakirə edirik. Birinci məsələ ilə bağlı. Qaldırılan haqqı ödənilən ictimai işlər, peşə hazırlığı proqramlarının əhatəsi və bu proqramların ölkəmiz üçün zərurəti, əhəmiyyəti, səmərəliliyi haqqında onu deyə bilərəm ki, hesab edirəm, burada ictimai iş və peşə hazırlığı məsələləri bir-birindən ayrılmalıdır. Nə üçün? Çünki ictimai işlər həm əhali, həm də iqtisadi subyektlər tərəfindən müvəqqəti, ötəri hədəf kimi qəbul edilir. Peşə və kadr hazırlığı isə ölkə əhalisi və iqtisadiyyat üçün strateji hədəfdir və daim diqqətdə saxlanılan məsələdir.

Bir məsələ ilə əlaqədar, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən təşkil olunan peşə və kadr hazırlığı proqramlarına cəlb edilmə məsələsi ilə bağlı qeyd etmək istəyirəm. Hesab edirəm, bununla əlaqədar da məsələlərin sistemli və köklü həll edilməsi üçün bu sahədə ölkədə rəqabət prinsipinə əsaslanan keyfiyyətli təlim, təhsil və kadr hazırlığı üzrə bazar münasibətləri yaradılmalıdır. Bu sahəyə ölkənin peşəkar mütəxəssisləri, şirkətləri, milli və xarici investorlar cəlb edilməli və bu sahədə ciddi rəqabət mühiti yaradılmalıdır. Əslində, bizim başqa yolumuz da yoxdur. Dünya iqtisadiyyatının uzunmüddətli dərin böhran mərhələsinə girdiyi dövrdə, neft, qaz qiymətlərinin aşağı düşməsi, hasilatın düşməsi, qlobal ticarət əlaqələrinin pozulması, ciddi iqlim dəyişikliyi şəraitində dövlətin sosial, maliyyə yükünün hədsiz dərəcədə artırılması, hesab edirəm ki, məqsədmüvafiq deyil. Digər

tərəfdən, əldə olunacaq nəticələr də, onların müsbət təsirləri də hələlik qeyri-müəyyəndir.

Haqqı ödənilən ictimai işlər və ödənişsiz peşə hazırlığı kursları ilə bağlı fikirlərimi demək istəyirəm. Burada da təklifim var. Zamana qənaət eləmək üçün, burada bayaq dediyim məsələ ki, 26 min iş yeri var, amma işçilər yoxdur. Ona görə də düşünürəm ki, bu işlərin təşkil edilməsi yerli icra hakimiyyəti orqanlarına və bələdiyyələrə həvalə olunsun. Monitorinqi isə müvafiq nazirlik aparsın. Bir də sonda demək istəyirəm, bizim Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi qeyd edir ki, digər nazirliklər də öz bazasını təkmilləşdirsin və fikir mübadiləsi aparsın. Hesab edirəm ki, ölkədə vahid DATA Mərkəzinin yaradılmasına ehtiyac var. Bu, həm də təhlükəsizlik baxımından yararlı olar. Mən yazılarımı stenoqrama təqdim edəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sadiq müəllim. Sabir Rüstəm-xanlı. Sabir müəllim, buyurun.

S.Rüstəm-xanlı. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli Məclis! Son illərdə ölkədə əhalinin vəziyyətini yaxşılaşdırmaq üçün bir xeyli proqramlar hazırlanıb. Müasir dünya standartlarına cavab verən yenilikləri nəzərə alan və dəyərli proqramlardır. Oxuyursan, doğrudan da, o qayğı, camaatın halına yanmaq hissi o sənədlərdə var. Amma biz, mənəcə, bu sənədlərdən daha çox onların həyatda, praktika-da necə yerinə yetirilməsi ilə maraqlanmalıyıq. Bu məşğulluq, əslində, işsizliyin ləğvinə xidmət edir, insanları məşğul etməkdir ki, işsizlərin sayı azalsın, ölkədə işsiz əhali qalmasın.

Elektron qeydiyyat, elektron bank və informasiya sistemlərinin yaradılması, bunların hamısı çox yaxşıdır. Amma, eyni zamanda, mən bu Məclisə gələndə hər dəfə deputat seçildiyim rayondan 5–6 məktub alıram, o məktublarda

yazılıb ki, mənim 3, 4 uşağım var, nə 190 manat pul, nə də yardım alıram, nə işim var, nə də getdiyim o məşğulluq idarəsi məni qeydiyyatata alır. Rayonda bu cür onlarla insan var. Elektron qeydiyyat nədir, onlar onu bilmirlər. O istəyir ki, evinə gündəlik çörək aparsın. Mən hesab edirəm ki, bu sistem, bu işlər, rayonlarda, xüsusən uzaq kəndlərdə ehtiyacı olan əhalinin, insanların qeydiyyatı dəqiq aparılmalıdır. O qeydiyyat olmasa, hamını əhatə etmək mümkün olmayacaq. Bu mənim demək istədiyim birinci məsələdir.

Bilirsiniz, bu sənədə baxdım. Burada, doğrudan da, bir sıra əngəllər, rayonlarda o bürokratik əngəllər aradan qaldırılır. Bir dənə bəhanə tuturlar ki, torpağı var, deyək, ona görə sənə yardım etmək olmaz. O torpaq nə vaxt alınıb, haradadır, necədir, heç onunla maraqlanmırırlar. O cəhətdən bəzi mütərəqqi, işin xeyrinə olan addımlar atılıb. Amma hər halda, yenə deyirəm, əhalinin müəyyən qismi diqqətdən kənar qalacaq. Ona görə ki, əsas o sosial müdafiə ilə, məşğulluqla məşğul olan yerli idarələr, o idarələrin ümumi səviyyəsi, orada işləyən adamların peşəkarlığı, obyektivliyi rayonlarda artan atmosferə, əhalinin dövlətə münasibətinə, icra aparatının işinə son dərəcə ciddi təsir edir. Mən hər gün bu məsələlərlə toqquşuram. Ona görə, məncə, burada yeni bir sistem formalaşdırmaq lazımdır ki, işi olmayan, işsiz və məşğul olmayan insanların ciddi, dəqiq uçotu aparılsın. Sonra mən özünüməşğulluq nədir, bunu başa düşmürəm. Yəqin fərdi işdir. Özü özünə iş tapır. Burada bəzi çox qəribə, müəyyən terminlər var. Oxuyuram. Hər hansı bir cümləni oxusanız, görürsünüz ki, bunun üstündə bir az çalışmaq lazımdır. Bir cümlə oxuyuram. Deməli, “bu Qanunun 4.1.3-cü maddəsində göstərilən mülkiyyətində kənd təsərrüfatına yararlı torpaq payı olan məşğul şəxslər barədə – müvafiq icra hakimiyyəti

orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun)...”.

Bu 2-ci orqanı açın da, bir dəfə də demişəm. Qurum qalsa, niyə 2 söz yan-yana gəlsin, biri də mötərizədə.

“...apardığı elektron informasiya sisteminin daşınmaz əmlakın qeydiyyatına dair və məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə sığorta edən tərəfindən təqdim edilmiş hesablara dair məlumatları və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) apardığı “Elektron kənd təsərrüfatı” informasiya sisteminin məlumatları əsasında”.

Balam, bu hansı dildə alınır, mən başa düşmürəm. Bunu bir az sadə, aydın yazmaq lazımdır, bu camaat, oxuyan adam bunu başa düşsün. Hansı sənəd lazımdır, biri filan yerdən, biri filan yerdən lazımdır. Bununla məsələ qurtarır. Bu ikinci orqanı da çıxarıb onun yerinə qurum yazmaq lazımdır.

Nəhayət, bilirsiniz, burada bir mübahisə oldu. Onunla bağlı fikrimi qısaca olaraq demək istəyirəm. Burada bir fikir oldu ki, ayın 12-də küçəyə çıxan insanlar elə bu məşğul olmayan, narazı kütlədir. Guya bunlar təxribatla məşğul olan adamlardır. Məncə, həqiqət bunun ikisindədir. O insanlar ordunu və dövləti müdafiə, ona dəstək vermək üçün çıxmışdılar. Təəssüf ki, orada bir qrup o işlə...

Sədrlik edən. Sağ olun. Vüqar Bayramov, buyurun.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən çox qısa olaraq təqdim olunan layihə ilə bağlı fikirlərimi bölüşmək istərdim. Əvvəla, təbii ki, layihə mütərəqqidir, xüsusən də elektron informasiya bazasının formalaşdırılması və elektron müraciət imkanının genişləndirilməsi baxımdan təqdirəlayiqdir. Eyni zamanda, təbii ki, məşğulluğun dairəsinin genişlənməsinə gətirib çıxaracaq.

Eyni zamanda, təklif edilən layihə ilə bağlı bir sıra təkliflərim var. Nəzərə alsaq ki, hörmətli Anar müəllim də buradadır, dünənə komitə iclasında zaman baxımından bu təklifləri təqdim etmək imkanım olmadığına görə burada təqdim etmək qərarına gəldim.

Birinci, təqdim olunan layihənin 1.1.1-ci maddəsində təklif olunur ki, zamana görə, təbii, bütün cümləni oxumuram. “İş axtarışına və özünüməşğulluğuna köməklik göstərilməsi” sözlərinin əlavə olunması təklif edilir. Amma nəzərə alsaq ki, özünüməşğulluq imkanların genişlənməsinin bir elementidir, o baxımdan, əslində, bunlar bir-birini təkrar edir. Çünki özünüməşğulluq da məşğulluq imkanının bir istiqamətidir.

Qanunun 1.1.5-ci maddəsində təklif olunur ki, “işsiz şəxslərin müvəqqəti məşğulluğunu təmin etmək” “müvəqqəti məşğulluğun təmin edilməsi” ilə əvəz olunsun. Əgər işsiz şəxslərin müvəqqəti məşğulluğunun təmin edilməsi ilə müvəqqəti məşğulluq arasında fərq varsa, – mən düşünürəm ki, terminoloji olaraq burada fərq yoxdur, amma varsa, – o zaman onun “Əsas anlayışlar”da verilməsinə ehtiyac var. Əslində, düşünürəm ki, bu maddə üzrə təklif olunan dəyişiklik həmin maddəyə praktik olaraq yenilik gətirmir.

Digər məqam 4.1.3-cü maddə ilə bağlıdır. Həmin maddəyə əsasən mülkiyyətində kənd təsərrüfatına yararlı torpaq payı olanlar məşğul vətəndaşlarımız sayılır. Düşünürəm ki, burada diferensial yanaşmağa ehtiyac var. Çünki bu, xüsusən son dövrlərdə çox müzakirə edilən məsələlərdən biridir. Çünki bəzi hallarda vətəndaşın 10 sot kənd təsərrüfatına yararlı torpağı olur, o, məşğul hesab olunur və ya 10 hektar torpağı olur, o da məşğul hesab olunur. O baxımdan beynəlxalq praktikaya uyğun olaraq,

pay torpağı olan vətəndaşlarımız üçün məşğulluq statusu onların əldə etdiyi gəlirə uyğun olaraq, müəyyənləşdirilə bilər. Nəzərə alsaq ki, Avropa ölkələrində aqrar sektorda məşğulluq gəlirliyə görə müəyyənləşir, yaxud burada artıq diferensial yanaşma tətbiq edilə bilər, – məsələn, 20 sotland artıq torpaq payı olanlar məşğul hesab oluna bilər, – bu da, təbii, imkan verəcək, nisbətən az pay torpağına sahib olan vətəndaşlarımız digər sosial proqramlara müraciət etmək imkanı qazansınlar. Praktiki olaraq 4.1.3-cü maddə bütün pay torpağı olan vətəndaşlarımızı məşğul hesab etdiyinə görə onlar, təəssüf ki, bu imkandan yararlanma bilmirlər.

Hörmətli Musa müəllim qeyd etdi, 24.1.4-cü maddədə iki il bir illə əvəzlənir. Təbii ki, bu müsbətdir, mütərəqqi addımdır. Düşünürəm ki, buna uyğun olaraq, həm də nəzarət və monitorinq mexanizminin genişlənməsinə və yenidən qurulmasına ehtiyac var. Çünki, xüsusən aqrar sektorda aktivlər bəzi hallarda bir il ərzində gəlir gətirmir, rentabelli olmur və daha uzun müddət monitorinqin aparılmasına ehtiyac var. Təbii ki, bu dəyişiklik müsbətdir. Amma, eyni zamanda, xüsusən ictimai nəzarətin gücləndirilməsi ilə bağlı məsələləri daha da aktuallaşdırır.

Bütövlükdə, təklif edilən qanun layihəsi mütərəqqidir və düşünürəm ki, bu dəyişikliklərin qəbul edilməsi məşğulluğun təmin edilməsinə müsbət təsir göstərəcək. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Qənirə Paşayeva, buyurun.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hökumət üzvləri, mətbuat və media nümayəndələri! Mən, təbii ki, bu layihələri dəstəkləyirəm. Layihə ilə bağlı fikirlərimi söyləyəcəyəm. Amma ondan öncə bir neçə kəlmə Tovuz rayonunu təmsil edən millət vəkili olaraq

iyul ayında Tovuz rayonu istiqamətində işğalçı Ermənistanın hücumlarına, təxribatlarına dövlətimizin, Silahlı Qüvvələrimizin daim layiqli şəkildə verdiyi cavab barədə fikirlərimi söyləmək istəyirəm. Təbii ki, sözlərimi Ali Baş Komandanımıza təşəkkürlə başlamaq istəyirəm. Çünki Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında işğalçı Ermənistan layiqli cavabını aldı. Eyni zamanda, Mehriban xanıma, hörmətli Birinci vitse-prezidentimizə təşəkkür edirəm. Çünki bu günlər ərzində oradakı insanlarımızın vəziyyəti, rayondakı vəziyyət davamlı olaraq diqqət altında saxlanıldı. Təbii ki, bu da çox yüksək qiymətləndirilməlidir.

Hörmətli Sahibə xanım, mən Sizə təşəkkür eləmək istəyirəm. Sizin şəxsinizdə parlamentimizə təşəkkür eləmək istəyirəm. Çünki Siz də mütəmadi olaraq vəziyyətlə maraqlanırdınız, Sizin məsləhətinizlə millət vəkili həmkarlarımız rayonda oldular. Bu da insanlarımız arasında çox yüksək dəyərləndirildi, qiymətləndirildi.

Mən bütün azərbaycanlılara, ölkəmizdə yaşayan və onun hüdudlarından kənarında olan azərbaycanlılara o çətin məqamlarda dövlətin yanında olduqları, Ali Baş Komandanın ətrafında birləşdikləri üçün dərin təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Təbii ki, şəhidlərimizin, qəhrəman şəhidlərimizin qarşısında biz baş əyirik. Onların ailələrinin qarşısında baş əyirik. Yaralı hərbiçilərimizə, əsgərlərimizə Allahdan şəfa diləyirik və inanırıq ki, onlar müalicələrini yüksək səviyyədə başa çatdırıb, ailələrinin yanına sağlam şəkildə qayıdacaqlar.

Cənab Prezidentimiz Tovuz rayonu istiqamətində işğalçı Ermənistanın mülki əhaliyə, onların evlərinə, əmlaklarına vurduğu zərərin aradan qaldırılması istiqamətində qısa zamanda sərəncam imzaladı və bu istiqamətdə işlər yüksək səviyyədə gedir. Bu da, təbii ki, bölgədə, rayonda,

ön cəbhədə yaşayan insanlarımız tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Biz o insanlarımızın qarşısında da baş əyirik ki, ən ağır zamanlarda, ən ağır dəqiqələrdə onlar öz evlərində qaldılar, çıxmədılar. Biz dövlətimizə, Ali Baş Komandana, ordumuza inanırıq və onların yanındayıq deyərək düşməyə layiqli cavablarını verdilər.

Mən, eyni zamanda, cənab Prezidentə bir məsələyə görə də seçicilərim adından da təşəkkür etmək istəyirəm. Çünki baxmayaraq, pandemiya dövrüdür, bir sıra xərclərin, investisiya xərclərinin azaldılma məcburiyyəti var, amma cənab Prezident kənd rayonlarında insanlarımızın su problemlərinin həlli ilə bağlı bir neçə su anbarının tikilməsi üçün çox önəmli bir sənəd imzaladı. Biz bu məsələni insanlarımız adından qaldırmışdıq ki, Tovuzda kənd təsərrüfatında olan insanlarımızın probleminin həlli istiqamətində Zəyəmçay su anbarının tikintisinə böyük ehtiyac var və Prezidentin sərəncamına görə, tikiləcək o su anbarlarından biri Zəyəmçay su anbarı olacaq. Mən seçicilərim adından bir daha təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Çünki bu layihə Tovuz və Şəmkir rayonlarında kənd təsərrüfatında çalışan insanlar üçün önəmli layihədir.

Bu layihəyə gəlicə, mən həmkarlarım Nigar xanımın, Vüqar müəllimin təkliflərini dəstəkləməklə bərabər, – hörmətli Anar müəllim buradadır, – bir neçə məsələni vurğulamaq istəyirəm. Bu layihədə bəzi qruplar var, onlara diqqət eləmək lazımdır. Birincisi, Vüqar müəllim vurğuladı, – mən də kənd rayonunu təmsil edən millət vəkllərindən biriyəm, – bütün pay torpağı olan insanların məşğulluq proqramında məşğul sayılması yanaşmasına bir az baxmağımız lazımdır. Əgər bu insanın 10 sot torpaq sahəsi varsa, onun bir hektar torpaq sahəsi olan insanla, ailə ilə eyni statusda olması məsələsinə bir az diqqətlə baxmağı-

mız lazımdır. Mən düşünürəm ki, az pay torpağı olan insanlara yaşamanın dəyişməsinə ehtiyac var.

İkincisi, həyat yoldaşını itirmiş və dağılmış ailələrdəki qadınlar. Yəni bu gün ən ciddi problemlərdən biri aliment problemidir və qadınlar çox ciddi problemlərlə üzləşirlər. Özünüməşğulluq proqramında bu qadınların məsələsinə daha çox diqqət yetirmək lazımdır.

Bir də seçicilərimiz adından deyirik ki, avqust ayında da, təbii, 190 manat yardımın davam etməsi çox vacib olardı. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım. Əli müəllim, söz istəyirsiniz? Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Anar müəllim, Sizin burada iştirak etməyinizdən istifadə edib bir konseptual məsələni səsləndirmək istəyirəm. Musa müəllim, yəqin, ikinci oxunuşda bu təklifə baxa bilərsiniz.

Layihəni, əlbəttə ki, dəstəkləyirik. Doğrudan da, müasir informasiya texnologiyaları tətbiq olunur, reyestr, şəffaflıq yaradılır. Amma bununla yanaşı, hüquq mühafizə orqanları və güc strukturlarında xüsusi hərbi rütbə daşıyan şəxslərlə bağlı məlumatların orada yerləşdirilməsi, hesab edirik ki, “Dövlət sirri haqqında” və “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” qanunlara müvafiq olmalıdır.

Əslində, belə bir müddəa ilkin mərhələdə müzakirə olunanda 4-cü maddədə işçi qaydasında təklif olunmuşdu, yəni o nəzərə alınmaqla yerləşdirilsin. Bəlkə bunun hansısa başqa formasını tapmışsınız. Başqa bir maddədə, yaxud cənab Prezidentin qanunun qüvvəyə minməsi ilə bağlı verəcəyi fərmanda. Amma, xahiş edirəm, bu məsələyə diqqət yetirəsiniz ki, xüsusi rütbə daşıyan şəxslərlə bağlı məlumatlar “Dövlət sirri haqqında” və “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” qanunların müddəaları nəzərə alın-

maqla yerləşdirilməlidir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Anar müəllim, mən düşünürəm ki, burada səsələnən təkliflərə, ya da suallara bəlkə gələn dəfə, ikinci oxunuşda münasibət bildirməyiniz daha yaxşı olar.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, çıxışlar bitdi və mən məsələni səsə qoymaq istəyirəm. Xahiş edirəm, “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.50 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Dəqiqdir, eləmi?

Ş.Şabanov. Bəli.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi isə gündəliyin 5-ci məsələsinə keçirik. “İşsizlikdən sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə dair məlumat vermək üçün, Musa müəllim, mən yenə də Sizə söz verirəm. Məsələyə Sizin komitədə baxılıb. Buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri! Qeyd olunduğu kimi, bu layihə də cənab Prezidentin bir məktubu ilə, qanunvericilik təşəbbüsü çərçivəsində Milli Məclisə daxil olmuşdur. “İşsizlikdən sığorta haqqında” Qanunda edilən dəyişikliklərin hamısı mütərəqqi xarakter daşıyır və dəyişikliklərin əsas məqsədi sığorta ödənişindən yararlanacaq şəxslərin əhatə dairəsinin genişlənməsi və sığorta ödənişlərinin şərtlərinin yumşaldılması mahiyyəti daşıyır. Yəni vətəndaşların həm sığorta ödənişlərinə əlçatanlığı rahatlanır, həm də sığorta ödənişindən istifadə edən şəxslərin dairəsi genişlənir.

Müzakirənizə təqdim olunan “İşsizlikdən sığorta haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsində əlavə və dəyişikliklər 9 maddəni və 20 dəyişikliyi əhatə edir. Yəni 9 maddədə 20 dəyişiklik edilib. Dəyişiklikləri yenə də əsas istiqamətləri, mahiyyəti üzrə diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm.

Layihədə dövlət orqanının və ya hüquqi şəxsin ləğv edilməsi, işçilərin sayı və ya ştatların ixtisar edilməsi əsasında əmək müqaviləsinə xitam verilmiş şəxslər üçün sığorta stajı 3 ildən 1 ilədək azaldılır. Yəni mövcud qanuna görə, o şəxslər işsizlikdən sığorta ala bilərlər ki, onlar işləyirlər, bunların işlədiyi iş yerləri ləğv olunur və yaxud stajı ixtisara düşür, amma bir şərtlə, onların 3 ilə qədər stajı olsun. İndi isə bu staj 1 ilə endirilir və həm əhatə dairəsi genişlənir, həm də insanların sığorta imkanlarına əlçatanlığı yaxşılaşır.

Digər dəyişiklik də mütərəqqi bir dəyişiklikdir. Mövcud qanuna görə, yalnız 2 halda işsizlikdən sığorta işsiz şəxsə verilə bilər: ya müəssisə, ya da onun işlədiyi ştat ləğv olunmalıdır. Amma burada indi bizim vətəndaşlarımıza yeni bir imkan yaradılır və yeni müddəaya görə,

müddətli əmək müqaviləsinin müddətinin bitməsi əsasında əmək müqaviləsinə xitam verilmiş şəxslərə də sığorta ödənişi üçün hüquqi baza yaradılır. Yeni təklif olunan dəyişikliyə görə, sığorta ödənişinin təyin edilməsi üçün şəxsin müddətli əmək müqaviləsi üzrə ən azı 3 il fasiləsiz iş stajı olmalı, onun əmək müqaviləsinə Əmək Məcəlləsinin 68-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin “b” bəndinə uyğun olaraq, xitam verməlidir. Başqa sözlə, əgər müddətli əmək müqaviləsi olan şəxsin əmək müqaviləsinin müddəti artıq bitibsə, işəgötürən onunla yeni müqavilə imzalamırsa, o da digər işsiz şəxslər kimi sığorta almaq imkanları əldə edəcəkdir.

Qanunda edilən digər bir dəyişiklik işsizlikdən sığorta ödənişlərinin təyinatının tam elektronlaşması ilə bağlıdır. Yəni əgər işçi bu göstərilən səbəblərdən işini itirərsə, ona avtomatik olaraq işsizlikdən sığorta haqqı ödəniləcəkdir.

Bundan başqa, müxtəlif iqtisadi amillərdən asılı olaraq, ölkədə əmək bazarında baş verən dəyişikliklərlə bağlı məşğulluq tədbirlərinin çevik maliyyələşdirilməsi üçün İşsizlikdən sığorta fondunun büdcəsinin gəlir və xərcinin qanunla, gəlir və xərc istiqamətlərinin isə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq olunması təklif olunur. Yəni bundan sonra, əgər bu dəyişikliklər qəbul olunarsa, İşsizlikdən sığorta fondunun büdcəsini təşkil edəcək, amma müvafiq nazirliyə o imkanı yaradacaq ki, onlar daha çevik formada istiqamətləri müəyyən etsinlər. Bu da pandemiya şəraitindən doğan reallıqdan irəli gələn bir təklifdir.

Hörmətli millət vəkilləri, qeyd olunan təkliflər qüvvəyə mindikdən sonra ildə 35-40 min vətəndaşımız işsizlikdən sığorta ödənişindən yararlanı biləcəkdir. Təklif olunan dəyişikliklərin hamısı mütərəqqi xarakter daşıyır, pandemiya şəraitində işsiz vətəndaşların sosial müdafiəsinin gücləndi-

rilməsinə xidmət edir.

Qanun layihəsi Əmək və sosial siyasət komitəsində ətraflı müzakirə olunmuş, layihəyə müsbət rəy verilmiş və Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə olunmuşdur. Layihəni dəstəkləməyinizi və lehinə səs verməyinizi xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim. Çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.56 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin sonuncu, 6-cı məsələsinə keçirik. 6-cı məsələ Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Layihəyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri Əli Hüseynliyə söz verirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Hörmətli Musa müəllim artıq bu paketə daxil olan

iki vacib sənədi məruzə etdi. İnzibati Xətalər Məcəlləsinin dispoziyasında təklif olunan dəyişiklik artıq səs verib qəbul etdiyimiz “Məşğulluq haqqında” Qanunla, onun 14-cü maddəsi ilə üzvi surətdə bağlıdır. Məhz ona görə də ancaq maddənin dispoziyası, 540-cı maddə dəyişir. Dəyişmək isə 2 vacib səbəblə bağlıdır.

Birincisi, ailə kəndli təsərrüfatlarının üzvləri barədə məlumatların elektron kənd təsərrüfatı informasiya sistemində yerləşdirilməsi və onun vasitəsi ilə əldə olunması təklif olunur. Amma bu təklif “Məşğulluq haqqında” Qanunda var idi.

İkincisi, eyni zamanda, ailə kəndli fermer təsərrüfatlarının uçotunun təşkil edilməsi məqsədi ilə bələdiyyələr üçün də əlavə informasiya sisteminin yaradılması təklif olunur.

Hesab edirəm ki, bu iki məsələ əhəmiyyətlidir. Çünki “Məşğulluq haqqında” Qanunun pozulmasına görə İnzibati Xətalər Məcəlləsində məsuliyyət mövcuddur. Amma onun pozulması halları artıq “Məşğulluq haqqında” Qanunda dəyişdirilib və uyğunlaşdırma olmalıdır. Həmkarlarımızdan səs vermələrini xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim. Qanun layihəsi barədə kiminsə sözü var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur. Ona görə də, hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.58 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

İştirak edir

78

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da bizim bugünkü iclasımız başa çatdı. Mən hamıya təşəkkür edirəm.

Növbəti iclasımız sabah olacaq. Sağ olun.

EDİLMƏMİŞ CIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

5 avqust 2020-ci il

Malik Həsənov. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! Bildiyimiz kimi, bütün dünyada yayılmaqla, minlərlə insanın ölümünə səbəb olan pandemiya yeni çağırışlar ortaya qoymuşdur. Həmin çağırışların təzahürünü, demək olar ki, həyatımızın bütün sahələrində görməkdəyik. Təbiidir ki, pandemiyanın nəticələri özünü daha çox iqtisadi inkişafda göstərir və bu kontekstdə dünyanın bütün ölkələrinin iqtisadiyyatlarında geriləmələrin, kiçilmələrin olduğunu müşahidə edirik. Pandemiya səbəbi ilə dünya ölkələrində önleyici tədbirlərin görülməsi, xüsusi karantin rejimlərinin tətbiqi və karantin rejimlərinin davam etmə müddətinin proqnozlaşdırılardan daha uzun sürməsi iqtisadi proqnozlaşdırmanı da çətinləşdirmiş, bütün dünya ölkələri üzrə ümumi daxili məhsulun azalmasına, tələb və təklifin dinamik azalmasına gətirib çıxarmışdır.

Qeyd edilən ziddiyətlər, təbiidir ki, bizim ölkəmizin də iqtisadiyyatından yan keçməmiş, turizm, tikinti, xidmət sektoru, ixrac həcmələri kifayət qədər böyük miqyasda azalmışdır. Hamımıza yaxşı məlumdur ki, iqtisadiyyatımızın inkişafı böyük ölçüdə neft ixracından əldə etdiyimiz gəlirlərin üzərinə düşür. Rəsmi statistik rəqəmlərə əsaslanaraq, bu gün iqtisadiyyatımızın gəlirlərinin 65–70 faizi neftdən əldə etdiyimiz qazanc hesabına formalaşır. 2020-ci ilin ilk ayında dünya iqtisadiyyatında müşahidə olunan resessiya ciddi şəkildə neft bazarını vurmuş, neftin dünya bazarındakı qiyməti son 30 ildə ən aşağı səviyyəyə enmiş-

dir. Dövr ərzində “Brent” markalı neftin bir barelinin qiyməti ilk 6 ay ərzində orta hesabla 42,1 ABŞ dolları olmuşdur ki, bu da ötən ilin yanvar-iyun ayları ilə müqayisədə 23,8 ABŞ dolları azalma deməkdir.

Qeyd edək ki, 2020-ci il üzrə təqdim edilmiş “Büdcə zərfi”ndə tətbiq edilən hesablamalarda neftin qiyməti 55 ABŞ dolları olaraq qəbul edilsə də, yenidən baxılacaq dövlət büdcəsi parametrlərində neftin qiymətinin 20 dollar azaldılaraq 35 ABŞ dolları məbləğində götürülməsi zamanın tələbidir və hesab edirəm ki, optimal yanaşmadır. Bu günün real büdcə göstəricilərinə nəzər yetirsək, 2020-ci ilin birinci yarısında neft ÜDM-in ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə real ifadədə 2,9 faiz azaldığını görürük. Nəticədə 10760,4 milyon manat həcmində əlavə dəyərin illik qiymətləndirmədə azalması neft hasilatının mənfi dinamika ilə davam etməsinin real göstəricisidir. Bizə təqdim edilmiş 2020-ci ilin dövlət büdcəsinə yenidən baxılması məqsədi ilə hazırlanmış müvafiq sənədə əsasən deyə bilərik ki, büdcə gəlirlərinin ÜDM-ə nisbətinin 35,3 faiz olması qeyd edilmişdir və aparılmış hesablamalar 2020-ci il üçün ÜDM-in nominal ifadədə 68339,9 milyon manat nəzərdə tutulduğunu göstərir. Eyni zamanda, sözügedən sənəddə real ifadədə ÜDM-in 5 faiz azalacağı proqnozlaşdırılmışdır. Bu göstəricilərin 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin layihəsi ilə bağlı təqdim edilmiş məlumatlarda göstərilmiş proqnoz göstəriciləri ilə müqayisəsinə əsasən ÜDM-in nominal ifadədə proqnozu 14981,6 milyon manat, artım tempi isə 8 faiz bənd azaldılmışdır (əvvəlki proqnozda 3 faiz artım nəzərdə tutulmuşdur) ki, bu da iqtisadiyyatımız üçün olduqca çox ciddi bir geriləmədir. Onu da nəzərə alaq ki, 2003-cü ildən etibarən hər il ÜDM-in artımı, eyni zamanda, dövlət büdcəmizin mədaxil və

məxaric hissəsinin əhəmiyyətli dərəcədə artımı müşahidə olunmuş, bu da ölkəmizdə geniş miqyasda infrastruktur, eləcə də sosial layihələrin uğurla həyata keçirilməsinə, vətəndaşlarımızın güzəranının yaxşılaşmasına, ordu quruculuğu prosesində böyük inkişafa nail olmağımıza geniş imkanlar vermişdir. Son illər ərzində iqtisadiyyatımızın ilk dəfə olaraq, əslində, bizdən asılı olmayan səbəblər üzündən kiçilməsi bu gün budcə zərfinə yenidən baxmaq zərurətini ortaya qoymaqla fəaliyyətimizi yenidən qurmağımızı və proseslərə təftişedici gözlə baxmağımızı zəruri edir.

Çox diqqətəlayiq və sevindirici haldır ki, iqtisadiyyatımızın bütün sahələrində pandemiya səbəbli dünya iqtisadiyyatında baş verən ziddiyyətlərə görə geriləmələrin olduğu halda, orta aylıq əmək haqqının cari ilin yanvar-may ayları üzrə 728,9 manat olmaqla, illik qiymətləndirmədə 24,9 faiz artımına nail olunmuşdur ki, bu da möhtərəm cənab Prezidentimizin vətəndaşa yönəlik uğurlu sosial siyasətinin bariz təzahürüdür.

Bu gün bizə təqdim edilmiş budcə dürüstləşməsinə dair sənəddə 2020-ci il dövlət büdcəsinin dürüstləşdirilmiş gəlirləri 24124 milyon manat nəzərdə tutulur ki, bu da ÜDM-in 35,3 faizi həcmində olmaqla, 2020-ci ilin təsdiq olunmuş proqnozu ilə müqayisədə 10,5 milyon manat azdır. Məlumat üçün qeyd etmək istərdik ki, cari il üzrə təsdiq edilmiş dövlət büdcəsi gəlirlərinin ÜDM-ə faiz nisbəti 29,6 faiz nisbətində proqnozlaşdırılmışdır. Bu zaman real sektor üzrə azaldılan budcə daxilolmalarının, əsasən, Dövlət Neft Fondundan budcəyə transfertinin artırılması hesabına həyata keçirilməsinin planlaşdırıldığını görürük ki, bu da dövlət büdcəsi gəlirlərinin ümumi məbləğinin təxminən ilkin səviyyədə saxlanılmasını təmin etməyə imkan verəcəkdir.

Təqdim edilmiş layihədə dövlət büdcəsinin neft gəlirlərinin 460000 min manat və ya 3,4 faiz artırılaraq 13990000 min manat, qeyri-neft gəlirlərinin isə 470500 min manat və ya 4,4 faiz azaldılaraq 10134000 min manat məbləğində müəyyənləşdirilməsi mövcud reallıqların kontekstində optimal yanaşma kimi dəyərləndirilməlidir. Qanun layihəsi ilə təqdim edilmiş sənədlərdə vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə daxilolmalar üzrə 6750 min manat, vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə inzibati cərimə üzrə 250 min manat, məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı əsasında dövlət mülkiyyətinə keçməklə müsadirə edilmiş əmlakın satışından daxilolmalar üzrə isə 30000 min manat məbləğində proqnozlaşdırılır ki, hesab edirəm, burada qeyd edilən rəqəmlər üzrə daxilolmaların tam həcmdə icra edilməsi məsələsinə bir qədər mütəhərrik yanaşmaq lazımdır və bu kimi qanun pozuntularının və sairin olmasını əvvəlcədən proqnozlaşdırmaq xeyli çətinidir.

Yeni layihədə 17 bölmə üzrə dövlət xərclərinin strukturu verilmişdir. Həmin bölmələr ilə tanışlıq zamanı 6 bölmə üzrə müəyyən maliyyə artımlarının nəzərdə tutulduğunu, digər bölmələr üzrə isə azalmaların edildiyini görürük. Səhiyyə və sosial müdafiə bölmələri üzrə artımların edilməsi təbiidir. Çünki pandemiya dönməndə səhiyyə sahəsinə xüsusi diqqətin ayrılması vacibdir. Lakin hesab edirəm ki, son zamanlarda Səhiyyə Nazirliyi ilə TƏBİB arasında ikili idarəçilik hallarının aradan qaldırılması, eləcə də TƏBİB-in fəaliyyətində səmərəliliyin artırılması istiqamətində əsaslı addımların atılmasına ehtiyac vardır. Bu mənada sosial müdafiə bölməsi üzrə ayrılan maliyyə vəsaitinin ayrılması da təqdirəlayiqdir və ölkəmizdə bu həssas dönməndə vətəndaş yönümlü siyasətin nəinki davam

etdiriləcəyi, hətta onun bir qədər də dərinləşdiriləcəyindən xəbər verir. Lakin təəsüflə qeyd edirəm ki, təqdim edilən layihədə meliorasiya tədbirləri üçün ayrılan vəsaitin azaldılması məndə təəssüf hissi doğurur. Çünki təxminən bir həftə öncə möhtərəm cənab Prezidentimizin sədrliyi ilə keçirilən müşavirədə bu sahə üzrə köklü islahatların və əməli tədbirlərin görülməsinin vacibliyi qeyd edildi. Onu da nəzərə alaq ki, iqtisadiyyatımızın postneft dövrünə hazırlıq prosesində diqqət ayrılması vacib olan bir nömrəli sahəsi kənd təsərrüfatı olduğundan, onun suyla təmini, torpaqların şoranlaşmasının qarşısının alınması kimi məsələlərin həlli son dərəcə vacibdir. Hesab edirəm ki, meliorasiya sahəsində azalmalara deyil, bura maliyyə dəstəyinin artırılmasına getməliyik.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, təqdim edilən layihəni məqbul hesab edirəm və onun lehinə səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm!

* * *

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! Son illər ölkəmizdə əhalinin sosial müdafiəsinin təmini, xüsusilə də həssas əhali qrupuna aid olan insanların güzəranlarının yaxşılaşdırılması istiqamətində xeyli işlər görülmüşdür. Görülən işlər həm qanunvericilik səviyyəsində təkmilləşdirilmələr, həm də idarəedici strukturların fəaliyyətində səmərəliliyin artırılması istiqamətlərini əhatə etmişdir. Əhalinin sosial cəhətdən həssas hissəsinə münasibətdə dövlətimiz tərəfindən son aylarda, pandemiya dönəmində bir sıra təsirli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu baxımdan işsiz əhali qrupuna, xüsusən də ölkədə karantin rejiminin tətbiqi ilə əlaqədar olaraq iş yerləri bağlanan şəxslərə diqqət artırılmışdır. Bu tədbir-

lərdən ən geniş yayılanı və 600 min nəfər insanı əhatə edən 190 manatlıq sosial yardımın təyini.

Artıq 4-cü aydır ki, bir sıra şəhər və rayonlarımız, o cümlədən təmsil etdiyim Cəlilabad rayonu karantin rejiminin şərtləri daxilində yaşamağa məcburdur. Hesab edirəm ki, həmin yardım xüsusi karantin rejiminin davam etdiyi yaşayış məntəqələrinin əhalisi üçün avqust ayı üzrə də verilməlidir. Eyni zamanda, son dövrlərdə müraciətlər sırasında mühüm yer tutan problemlərdən biri 190 manatın təyin olunması zamanı qeydiyyat yeri və faktiki yaşayış yeri ilə bağlı olan dolaşıqlıqla əlaqəlidir. Məsələn, vətəndaş faktiki olaraq uzun illərdir Bakı şəhərində yaşayır, özü isə Lənkəran rayonunda daimi qeydiyyatdadır. Bütün göstəriciləri 190 manatlıq yardımın təyin edilməsinə imkan verir və məhz bu səbəbdən də ümumrespublika üzrə xüsusi karantin rejimi tətbiq olunan zaman bu əsaslara görə ona bu yardım təyin edilmişdir. Lakin artıq Ucar şəhəri karantindən çıxdıqdan sonra ona bu yardım verilmir. Halbuki qeyd etdiyim kimi, həmin şəxs faktiki olaraq uzun illərdir ki, Bakıda yaşayır və Bakı şəhərində hələ də xüsusi karantin rejimi davam edir. Hesab edirəm ki, bu məsələyə müvafiq nazirliyimiz aydınlıq gətirməli və bu qəbildən olan vətəndaşların real vəziyyəti nəzərə alınaraq, məsələ onların xeyrinə həllini tapmalıdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

* * *

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! VI çağırış Milli Məclisin fəaliyyətə başladığı 5 ay müddətində xeyli məhsuldar fəaliyyət göstərilmiş, həm Milli Məclisin özünün, həm onun Aparatının, həm də İşlər İdarəsinin fəaliyyətinin səmərəliyinin artırılmasına

xidmət edən olduqca genişmiqyaslı islahatlar həyata keçirilmiş, zamanın tələblərinə uyğun çağırışlarla səsleşən yeniliklərin tətbiqinə başlanılmışdır. Eyni zamanda, dövr ərzində iki dəfə növbədənənar sessiyanın çağırılması və gündəliyə daxil edilən hər bir məsələ üzrə geniş, hərtərəfli müzakirələrin təşkili diqqəti cəlb etməklə, cəmiyyətimizdə qanunverici orqanın fəaliyyətinə münasibətin müsbət mənadada dəyişməsinə, onun nüfuzunun, ona vətəndaş rəğbətini və etimadının artmasına səbəb olmuşdur ki, bu da olduqca təqdirəlayiqdir.

Hamımıza məlumdur ki, yeni çağırış parlamentin fəaliyyəti nəinki ölkəmiz, həmçinin bütün dünya üçün ciddi iqtisadi-siyasi, ictimai təhlükəyə çevrilmiş COVID-19 pandemiyasının yayılması və ona qarşı mübarizənin təşkili dönməi ilə üst-üstə düşmüşdür. Ölkəmizdə də möhtərəm Prezidentimizin başçılığı ilə pandemiya qarşı mübarizənin təşkili, ən əsası isə pandemiya səbəbli meydana çıxan təbii iqtisadi geriləmənin baş verdiyi zamanda insanların daha az ziyan çəkməsi istiqamətində mühüm qərarlar qəbul edilmiş, əməli addımlar atılmış, iqtisadiyyatın hər bir sahəsinin xilasını üçün üçün çoxistiqamətli proqramlar işlənmiş, qanunvericilik aktlarına müvafiq əlavə və dəyişikliklər edilmişdir. Eyni zamanda, bu çətin dönmə qanunvericilik bazamıza, xüsusən də sosial qanunvericilik aktlarına yenidən nəzər salmaq, onları təftiş etmək, zamanın diktə etdiyi yeni çağırışlara müvafiq qaydada dəyişikliklər etməyi bir vəzifə olaraq qarşımıza qoymuşdur.

Bu baxımdan, bu gün növbədənənar sessiyanın gündəliyinə salınaraq müzakirəmizə təqdim edilən “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədəki məsələ olduqca aktualdır. Təklif edilən dəyişikliklərlə tanış oldum və bu dəyişik-

liklər çoxsaylı olmaqla olduqca əhəmiyyətli məsələlərin həllini – informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının idarəçiliyə tətbiqi və sair əhatə edir. Təbii ki, bu dəyişikliklərin lehinə səs verəcəyəm.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, hesab edirəm ki, sözügedən qanunda məşğul əhali kateqoriyasının müəyyənləşdirildiyi müvafiq maddələrdə də dəyişikliklərin edilməsi olduqca vacibdir və günümüzün tələbidir. Bu boşluqların mövcudluğunu pandemiya dönməndə əhalinin sosial baxımdan həssas qruplarına münasibətdə tətbiq edilən sosial yardımların, xüsusən də 190 manatlıq yardımın təyin edilməsi prosesində aydın gördük və son 4 ay ərzində edilən vətəndaş müraciətlərinin əksəriyyəti də məhz bu problemlə bağlı olmuşdur.

Belə ki, Nazirlər Kabinetinin sonuncu hesabatında göstərilib ki, 2019-cu ildə məşğulluq xidməti orqanlarında qeydiyyatda alınmış işsiz şəxslərin sayı 81,3 min nəfər təşkil etmişdir. Dövr ərzində işsizlərə 276 manat işsizlikdən sığorta haqqı ödənilmişdir. Pandemiya dövründə baş vermiş proseslər və aparılmış araşdırmalar aydın olaraq göstərdi ki, məşğulluq və işsizlik sahələrində real durum daha mürəkkəbdir. İşsizlərin dəqiq uçotu yoxdur. İşsizlərin çox cüzi bir hissəsi işsizlikdən sığorta ödənişi alır. Ona görə də işsizlik məsələsinə, dəqiq, real statistik uçotun aparılmasına münasibət əsaslı şəkildə dəyişdirilməli, işsizliyin real statistikasını ortaya qoyulmalı, gerçəkdən işsiz olan insanların mümkün hissəsi real iş yeri ilə təmin edilməli, qalanlarına isə ən azı minimum əmək haqqı, yəni 250 manat məbləğində işsizlikdən sığorta ödənişi təyin edilməlidir.

Bu qanunun tətbiqi daha bir vacib məsələ kənd əhalisi ilə əlaqədardır. Belə ki, sərəncamlarında olduqca cüzi

miqyasda – 0,2-0,5 hektar pay torpağının olması hələ həmin kəndlilin işləyib özünü və ailəsini dolandırmaq üçün gəlir əldə edə bilməsi anlamına gəlmir. Əvvəllər pay torpağı məsələsinin yoxsul kəndlilərin Ünvanlı dövlət sosial yardımından faydalanmasına imkan vermədiyi kimi, son aylarda da 190 manatlıq müavinətdən yararlanmağa imkan vermədiyini gördük və yuxarıda qeyd etdiyim kimi, vətəndaş müraciətlərinin əksəriyyəti bu problemlə bağlıdır. Sizlər də mənimlə razılaşarsınız ki, əgər insanın hər hansı bir gəliri yoxdursa, onun şəhərdə, yaxud kənd yerində yaşamasının heç bir fərqi yoxdur. Deməli, o şəxs işsiz və yoxsuldur. İşsiz və yoxsuldursa, deməli, qanunvericiliyə müvafiq surətdə dövlət dəstəyi almalıdır.

Ona görə də həm Ünvanlı dövlət sosial yardımı, həm də artıq 4 aydır tətbiq edilən 190 manatlıq yardımın təyin edilməsi prosesində ciddi maneəyə çevrilmiş pay torpağı məsələsinə yenidən baxmaq və bu gün müzakirə etdiyimiz “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda bu maneənin əks olunduğu müvafiq maddənin ortadan qaldırılmasına ciddi ehtiyac vardır. Bu, artıq bir sosial sifarişdir. Ümid edirəm ki, bu təklifimi bir çox həmkarlarım, həm də ki, hökumətin müvafiq strukturları dəstəkləyəcək və biz gələcəkdə bu problemin birdəfəlik, köklü həllinə nail olacağıq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Novruzəli Aslanov. Hörmətli Sədr, əziz həmkarlar! Pandemiya başlayandan bu günə kimi Prezident İlham Əliyevin virusa qarşı mübarizə tədbirlərinə şəxsən nəzarəti, vətəndaşların sağlamlığına diqqəti və qayğısı bütün ölkələr üçün bir nümunədir. Azərbaycanda pandemiya ilə mübarizə səmərəliliyinə görə dünyada ilk sıralarda yer alır.

Pandemiya dövründə əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, humanist, zəruri və konkret məqsədlər üçün

davamlı olaraq tədbirlər həyata keçirilir. Xüsusi karantin dövründə müvafiq məhdudiyyətləri nəzərə alan dövlətimiz qayğıya ehtiyacı olan təbəqəni, yaşı 65-dən yuxarı olan ahılları ərzaq və qeyri-ərzaq məhsulları ilə, həmçinin maddi yardımlarla təmin edir. Bu humanist addımlara Heydər Əliyev Fondunun da kifayət qədər töhfəsi olub.

Bu çətin dövrə baxmayaraq, bölgələrdə sosial-iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsi tam gücü ilə davam edir. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində 86 sayılı İsmayılı seçki dairəsini təmsil etdiyim üçün, əsasən, bu rayonla bağlı görülən işlərdən bəhs etmək istəyirəm. Öncə pandemiya dövrünə baxmayaraq, İsmayılı rayonuna səfər etdiyi üçün cənab İlham Əliyevə dərin və sonsuz minnətdarlığımı bildirirəm. İsmayılı sakinləri də bu səfəri ölkə başçısının rayona və onun sakinlərinə yüksək diqqət və qayğısının təcəssümü kimi qəbul edir.

İsmayılı əsrarəngiz təbiəti, yaşıllığa bürünən dilbər gözəlliyi ilə seçilən, qədim el sənətlərini qoruyub yaşadan və sürətlə inkişaf etdirən rayonlardan biridir. Rayonda Olimpiya İdman Kompleksi, Peşə Tədris Mərkəzi, əlil və şəhid ailələri üçün yaşayış binaları inşa edilmiş, mərkəzi xəstəxana, mədəniyyət mərkəzi əsaslı təmir olunmuş, 40-dan artıq ümumtəhsil müəssisəsi istifadəyə verilmişdir. Bununla yanaşı, İsmayılı şəhərinin içməli su təchizatı sistemi yenidən qurulub, rayonda iri sənaye, kənd təsərrüfatı və emal müəssisələri yaradılıb, 10 mindən çox yeni iş yeri açılıb, yol-nəqliyyat infrastrukturu yaxşılaşdırılıb, genişmiqyaslı abadlıq-quruculuq işləri görülüb. Bu baxımdan, cənab Prezidentin sonuncu səfərinin də İsmayılının bundan sonrakı inkişafına böyük töhfələr verəcəyi şübhəsizdir.

Respublikamızda diqqət yetirilən məsələlərdən biri də işsiz əhəlinin müxtəlif layihələr çərçivəsində məşğulluğu-

nun təmin edilməsidir. Bu baxımdan Basqal qəsəbəsində təməli qoyulan “DOST Evi” yaradıcılıq, sərgi və satış mərkəzi İsmayılıda məşğulluğun təmin edilməsində əhəmiyyətli rol oynayacaqdır.

İsmayılıda açılışı olan modul tipli xəstəxana da dövlətimizin koronavirusla mübarizədə nümunəvi fəaliyyətinin göstəricisidir. İsmayılının nailiyyətləri həm də Prezident İlham Əliyevin uğurlu kadr siyasətinin göstəricisidir. Bu mənada aprel ayında rayon icra hakimiyyətinin başçısı təyin olunan Nahid Bağirovun dövlət başçısının tapşırıq və göstərişlərinə uyğun olaraq, İsmayılıya yeni sər-mayələr cəlb etməsi, “Coca-Cola” və “Efes” şirkətlərinin İsmayılıda istehsal müəssisələrinin yaradılması ilə bağlı razılığın əldə olunması, İvanovka kəndində böyük karamel fabriki və un məmulatları fabriki yaradılması rayonun son dövrlərdəki yeni inkişaf nümunələridir.

Qeyd edirəm ki, bu səfərdən sonra Prezident İlham Əliyevin İsmayılı ilə bağlı 4 sərəncam imzalaması rayon ictimaiyyəti tərəfindən təqdir olunur. Bu sərəncamlarla Sumağallı kəndində 264 şagird yerlik yeni ümumtəhsil məktəbi binasının tikintisi, “DOST Evi” yaradıcılıq, sərgi və satış mərkəzinin inşası, Muğanlı–İsmayılı–Qəbələ avtomobil yolunun Ağsu çayı ilə kəsişməsində yeni körpünün salınması və 11 yaşayış məntəqəsini birləşdirən avtomobil yolunun inşası həyata keçiriləcək.

Əminəm ki, dövlətimizlə xalqın birliyi sayəsində bütün çətinliklərə sinə gərəcəyik. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm!

Sadiq Qurbanov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar! Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən “Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respubli-

kasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsinin Milli Məclisə təqdim edilməsini, mövcud pandemiya dövründə yaşamağımıza baxmayaraq, layihədə büdcə gəlirlərinin, demək olar ki, olduğu kimi saxlanılmasını və xərclərin isə artırılmasını alqışlayırıq. Qanun layihəsinə Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının təqdim etdiyi rəyə görə də Vüqar Gülməmmədova öz təşəkkürümü bildirirəm. Hesablama Palatasının təqdim etdiyi rəylə əlaqədar iki sualım və təklifim var.

Birinci sual. Qanun layihəsində 2020-ci ilin dövlət büdcəsi ilə bağlı təklif edilən dəyişikliklər yarım bölməsinin dövlət büdcəsinin gəlirləri hissəsində təqdim edilmiş cədvəldən də göründüyü kimi, dövlət büdcəsinin gəlirləri cari ilin 6 aylıq proqnoz göstəriciləri, ümumilikdə, 103,3 faiz, o cümlədən Dövlət Vergi Xidməti üzrə 108,9 faiz, Dövlət Gömrük Xidməti üzrə isə 105,1 faiz icra edilmişdir. Məlumdur ki, 6 ayın, demək olar ki, yarısı pandemiya dövrünə təsadüf edir. Təqdim edilmiş layihədə Dövlət Vergi Xidməti ilə daxilolmaların 685000 min manat (təsdiq edilmiş proqnozun 8,7 faizi qədər), Dövlət Gömrük Xidməti 170000 min manat (təsdiq edilmiş proqnozun 4,2 faizi qədər) azaldılması təklif edilmişdir. Bu vəsaitlərin azaldılmasının əsaslılığı Hesablama Palatası tərəfindən təhlil edilmişdirmi?

İkinci sual. Qanun layihəsində 2020-ci ilin dövlət büdcəsi ilə bağlı təklif edilən dəyişikliklər yarım bölməsinin dövlət büdcəsinin xərcləri hissəsində bəzi sahələr üzrə xərclərin azaldılması təklif olunsada, ümumilikdə, xərclərin 597500 min manat artırılması nəzərdə tutulmuşdur. Azaldılması təklif olunan xərclər, əsasən, ümumi dövlət xidmətləri xərcləri üzrə 169942,1 min manat, təhsil xerc-

ləri üzrə 121029,9 min manat, müdafiə və milli təhlükəsizlik xərcləri üzrə 49417,7 min manat, məhkəmə hakimiyyəti, hüquq mühafizə və prokurorluq orqanlarının xərcləri üzrə 33717,1 min manat təklif edilmişdir. Sualım ondan ibarətdir ki, azaldılması təklif olunan xərclər, əsasən, hansı xərc istiqaməti üzrə (əməyin ödənişi, mal və materialların alınması, təqaüdlər və sair) təklif olunur və Hesablama Palatası tərəfindən azaldılması təklif olunan xərclərin əsaslılığı araşdırılmışdır?

Hesablama Palatası tərəfindən təqdim olunan Rəylərdə yalnız rəqəmlərin təhlilinin aparılmasının yetərli olmadığını, gəlir və xərclərin azalma və ya artırılmasının əsaslılığına mütəxəssis münasibəti bildirilməsini təklif edirəm.

* * *

Haqqı ödənilən ictimai işlər və ödənişsiz peşə hazırlığı kursları sahəsində digər məsələ ödənişsiz peşə hazırlığı ilə bağlıdır. Ödənişsiz peşə hazırlığı kursları, bir mənalı olaraq, həm təlim-tədris mərkəzlərinin, həm də hazırlığa cəlb olunan şəxslərin, “tələbələrin” məsuliyyət, tələbkərlilik və cavabdehlik hisslərini kütləşdirməklə yanaşı, dövlətin sosial yönlü maliyyə xərclərini də əhəmiyyətli dərəcədə artırmış olacaqdır. Öncə qeyd etdiyim kimi, hazırkı qlobal iqtisadi və sosial böhran şəraitində, – bu böhranın mənfi fəsadlarını biz də ölkə olaraq hiss etməkdəyik, – bu dövrədə dövlət vəsaitlərinin hərtərəfli hesablanmamış sosial proqramlara ünvanlanması və həcmnin artırılması, hesab edirəm, iqtisadi cəhətdən hökumət üçün əlverişli olmazdı. Bu səbəbdən, təklif edirəm ki, bu məsələlər müvafiq biznes mühiti yaradılmaqla milli iqtisadi subyektlərin öhdəsinə buraxılsın və qarşılıqlı məsuliyyət, maraq, öhdəliklər və keyfiyyət meyarları əsasında həll edilsin.

Mövcud qanunvericiliklə 8 istiqamət üzrə məşğul şəxslərin elektron reyestrinin aparılması məsələsinin genişləndirilməsi və 25 istiqamətə çatdırılması.

Öncə qeyd etdiyim kimi, yeni texnologiyalar və idarəetmə üsulları bütün dünyada sosial-iqtisadi sahələrin transformasiyasına səbəb olmuşlar. İstehsal, xidmət və idarəetmə prosesləri sürətlə təkmilləşir, avtomatlaşır; yeni nəsil istehlakçılar artıq çoxluq təşkil edirlər və dünya miqyasında əmtəə, istehsal, xidmət, maliyyə və əmək bazarlarına ciddi təsir göstərirlər. Bu səbəbdən, kadr potensialına, peşə və ixtisaslara olan tələblər də global miqyasda dəyişir. Ənənəvi ixtisaslar və peşələr sıradan çıxır və yeniləri ilə əvəz olunurlar. Qlobal əmək bazarı ciddi şəkildə dəyişir və bu proses aşağıdan yuxarı hərəkət edir. Başqa sözlə, biznes və iqtisadi qurumlardan siyasi, qanunverici və inzibati qurumlara tərəf hərəkət edir. Heç bir dövlət qurumu öncədən bilə bilməz ki, onun ölkəsində hansı peşə və ixtisaslar növbəti 2–3 ildə daha populyar olacaq və əhalinin, biznesin marağına daha çox cavab verəcəkdir. Bu proseslər bazarın tələbləri ilə, rəqabətlə, istehlakla tənzimlənir, müəyyən edilir. Bu səbəbdən, təklif edirəm ki, müasir trendlərə müvafiq olaraq, qanun və hüquqi normativ aktlarda iqtisadi sahələr və istiqamətlər konkret rəqəmlərlə ifadə olunmasın. Məşğulluq məsələləri üzrə elektron sistemlər, reyestrlər struktur baxımından genişlənməyə, dinamik dəyişikliklərə açıq olsunlar.

Məşğul şəxslər üzrə elektron reyestrin yaradılması və idarə olunması.

Elektron məlumatın və reyestrlərin yaradılması və idarə olunması ilə əlaqədar qeyd etmək istərdim ki, dövlət əhəmiyyətli məlumatların toplanması, elektron kanallarla ötürülməsi, elektron bazalarda saxlanması və emalı pro-

sesləri tam avtomatlaşdırıldıqda, rahatlıq və dəqiqliklə yanaşı, milli təhlükəsizlik, eləcə də, təyinatı üzrə olmayan, qeyri-qanuni istifadə sahəsində riskləri və təhdidləri də ciddi şəkildə artırmış olur. Məsələn, xüsusi rütbəli və ya ölkənin digər nüfuzlu şəxsləri, siyasi xadimləri, dövlət adamları, iri biznes sahibləri və onların ailə üzvləri, qohumları ilə əlaqədar xüsusi məlumat məkrli əllərə düşdüyü halda, müxtəlif mənfi fəsadların ortaya çıxması qaçılmaz və nəzarətdən çıxmış ola bilər.

Bu səbəbdən, hesab edirəm və təklif edirəm ki, fərdi məlumatların qorunması, elektron məlumatların yaradılması və istifadəsi, elektron məlumat bazalarının idarə olunması, kiber təhlükəsizlik, o cümlədən qeyri-qanuni, təyinatı üzrə olmayan istifadədən qorunma və

Digər zəruri məsələlər, müasir texnoloji çağırışlar və risklər kontekstindən yenidən baxılsın və qanunvericilikdə öz əksini tapsın. Hesab edirəm ki, bu mövzu da strateji məsələ olaraq Milli Məclisin gündəliyinə salınaraq xüsusi müzakirə edilməlidir.

Müxtəlif dövlət qurumları tərəfindən idarə olunacaq informasiya sistemlərinin və iqtisadi sahələr üzrə işçi qüvvəsi reyestrlərinin yaradılması və elektron məlumat mübadiləsinin təşkili.

Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin arayışında təklif olunur ki, dövlət qurumları, məsələn, İqtisadiyyat və Kənd Təsərrüfatı nazirlikləri öz informasiya sistemlərini müvafiq qaydada təkmilləşdirərək Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə məlumat mübadiləsinə təşkil etsinlər.

Nəzərə alsaq ki, ölkədə yüksək peşəkarlığa sahib İKT mütəxəssisləri məhdud saydadırlar, bu zaman bu proseslərin ciddi çətinliklərlə üzləşəcəyini yüksək ehtimalla

qeyd etmək mümkündür. Bu problemlə yanaşı, öncə qeyd etdiyim kimi, kiber təhlükəsizlik, iqtisadi səmərəlilik, qarşılıqlı məsuliyyət, cavabdehlik, məlumatın dəqiqliyi və operativliyi kimi bir çox digər problemlə məsələlər də önə çıxacaqdır. Bu səbəbdən təklif edirəm ki:

1. Sosial-iqtisadi məsələlər üzrə milli data mərkəzi yaradılsın.

2. Bu Data mərkəzi birbaşa hökumətə tabe olsun – Prezident Administrasiyasına və ya Nazirlər Kabinetinə.

3. Yüksək peşəkarlığa malik mütəxəssislərdən ibarət İT və idarəetmə qrupu yaradılsın və data mərkəzinin işinə cəlb edilsin.

4. Elektron məlumatların qəbulu, təmizlənməsi, sistemləşdirilməsi, saxlanması, qorunması, ötürülməsi kimi ümumi texniki və texnoloji prosedurlar data mərkəzinə həvalə edilsin.

5. Elektron məlumatın idarə olunması və mübadiləsi məsələlərinin səmərəliliyi, operativliyi və təhlükəsizliyi həm data mərkəzi, həm də xüsusi dövlət mühafizə qurumları tərəfindən həyata keçirilsin.

6. Ölkədə kiber polis, kiber çevik təyinatlılar, kiber müfəttiş, kiber müstəntiq kimi ixtisaslar təsis edilsin, hazırlıq kursları və kadr potensialı yaradılsın.

7. Sosial-iqtisadi sahələr üzrə spesifik təhlillər və araşdırmalar aidiyyəti dövlət qurumları tərəfindən onlara ötürülmüş müvafiq məlumat kəsiyi əsasında korporativ serverlərdə aparılsın.

Hesab edirəm ki, elektron məlumatlarla bağlı məsələlər bu qaydada həll olunduğu halda, İT və sahə yönümlü məsələlər biri-birindən ayrılmış olar, səlahiyyət bölgüsü, təhlükəsizlik, səmərəlilik və operativlik məsələləri daha əsaslı şəkildə öz həllini tapmış olar.

Respublika və ərazi məşğulluq proqramlarının hazırlanması ilə bağlı fəaliyyətin müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən təsdiq edilməsi.

Öncə qeyd etdiyim kimi, heç bir dövlət qurumu öncədən bilə bilməz ki, iqtisadi subyektlər hansı ixtisas və peşələrə ehtiyac duyurlar. Bunu öyrənmək üçün yerli icra hakimiyyəti orqanları daim sorğular keçirməlidirlər ki, bu da səmərəli və ciddi nəticə verəcək fəaliyyət kimi görünür.

Bu səbəbdən, təklif edirəm ki, yerli icra hakimiyyəti orqanları daha çox öz ərazilərində biznesin inkişafı üçün yararlı mühit yaratsınlar, yollar salsınlar, kommunal infrastrukturu təkmilləşdirsinlər, uyğun sanitar-epidemioloji şərait yaratsınlar və sair Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə İqtisadiyyat və Təhsil nazirlikləri ilə birlikdə ölkədə dövlət və özəl peşə hazırlığı, kadr hazırlığı məsələlərinin yaradılmasına dəstək versinlər, zəruri normativ hüquqi aktların hazırlanması təşəbbüsü ilə çıxış etsinlər, təlim-tədris mərkəzlərinin, mütəxəssislərin sertifikatlaşdırılması, akkreditasiyası mexanizmlərini hazırlayıb tətbiq etsinlər, ölkədə bu sahədə sağlam rəqabət mühitini yaratsınlar.

Müxtəlif inzibati ərazi vahidlərində müxtəlif sahələr üzrə yaradılmış həm dövlət, həm də özəl təlim-tədris mərkəzləri müvafiq iqtisadi subyektlərlə əməkdaşlıq edərək, yerli və xarici investorları cəlb edərək, yüksək keyfiyyətli kadr hazırlığı proqramlarını həyata keçirmək məqsədilə yarışa girərək milli iqtisadiyyatın inkişafına ciddi töhfə verə bilirlər. Bu yanaşmanın digər müsbət xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, bu halda dövlətin sosial məliyyə yükü minimuma enmiş olur, özəl biznesin və əhalinin məqsədyönlü iştirakı isə xeyli dərəcədə artmış olur.

Özünüməşğulluq proqramlarının əhatəsinin və səmə-

rəliliyinin artırılması.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, bu növ özünüməşğulluq proqramları taktiki və qısa müddətli məqsədlər güdür və milli iqtisadiyyatın inkişafına, bir çox obyektiv və subyektiv səbəblərdən ciddi töhfə verə bilmir. Bu səbəbdən, hesab edirəm ki, bu növ proqramların ciddi genişlənməsi, dövlətin sosial maliyyə yükünün artması hesabına hazırkı dövrdə məqsədmüvafiq deyil. Bunun əvəzinə təklif edirəm ki:

1. Sosial yardımların əhatəsi və həcmi artırılaraq ölkədə daxili istehlak səviyyəsi artırılсын və dolayısı ilə, milli istehsalçılara dəstək gücləndirilsin.

2. Milli iqtisadiyyatın və biznesin müasir şəraitə uyğunlaşması, transformasiya məqsədilə peşə və kadr hazırlığı mərkəzlərinin kütləvi açılması (sertifikatlaşma və akkreditasiya mexanizmləri tətbiq edilməklə) təmin edilsin.

3. İqtisadi sahə subyektlərinə sənaye kreditlərinin verilməsi həcmi artırılсын, şərtləri isə yumşaldılсын.

Peşə təhsil müəssisəsinin yaradılması və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin məşğulluq xidməti orqanlarına müraciət etmiş şəxslərin 20 faizinin peşə hazırlığına cəlb olunması.

Öncə qeyd etdiyim kimi, hesab edirəm ki, peşə təhsil müəssisələrinin yaradılması məsələsi ölkədə kütləvi və operativ xarakter daşmalıdır. Bu məsələ ölkəmiz üçün strateji məsələdir və bu prosesə həm dövlət, həm də özəl şirkətlər cəlb olunmalıdırlar. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi, Təhsil və İqtisadiyyat nazirlikləri, əsasən, peşə hazırlığı üzrə təlim-tədris bazarının tənzimlənməsi, monitorinqi, qiymətləndirilməsi, sertifikatlaşdırılması, akkreditasiyası kimi məsələləri həll etməlidirlər. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədaqət Vəliyeva. Hörmətli həmkarlar, dünyada cərəyan edən pandemiya şəraitində sosial və iqtisadi durum hər kəsə bəllidir. Bu gün dünyanın bir çox ölkələrində iqtisadi tənəzzül müşahidə olunur, hətta sosial proqramlar ixtisar edilir. Eyni zamanda, 10 minlərlə iş yeri olmuş dünyanın transmilli korporasiyaları, böyük şirkətləri belə artıq ixtisarlara, xərclərin optimallaşdırılmasına gedirlər. Bu gün ölkələr var ki, orada 50–60 faizlik işsizlik formalaşmış, gün ərzində 26–30 milyon insan yalnız isti xörək üçün kilometrərlə növbələrdə durur, ərzaq çatışmazlığı üzündən mağazalarda qarşıdurmalar baş verir. Həmçinin dünyada iqtisadi zonalar var ki, oraya daxil olan ölkələrə pandemiyanın vurduğu iqtisadi zərərləri aradan qaldırmaq üçün 400–500 milyard avro tələb olunur. Yəni səsəlməyən bir çox sosial-iqtisadi problemləri də nəzərə alsaq, bu gün ümumən dünyada vəziyyət destabildir.

Əlbəttə ki, belə bir məqamda Azərbaycan dövlətinin büdcəsində də xərclərin optimallaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Təqdim olunan qanun layihəsinin təhlili də göstərir ki, burada söhbət heç bir sosial layihənin ixtisarından getmir. Əksinə, sosial və iqtisadi sahədə xərclərin optimallaşdırılması reallaşdırılır. Halbuki bu gün bir sıra Avropa ölkələrində ya sosial layihələrin ixtisarını, ya da sosial öhdəliklərin yerinə yetirilməsində çatışmazlıqların, gecikmələrin olduğunu müşahidə edirik. Bu səbəbdən də, dövlət büdcəsində xərclərin optimallaşdırılması və perspektiv fəaliyyət istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi dövrün tələbinə uyğundur. İndi elə bir zamandayıq ki, keçici də olsa, qənaət rejiminə keçilməli, mərhələli şəkildə tənəzzül dövrünü başa vurmalıyıq. Lakin bununla yanaşı, karantin rejiminin tələblərini də pandemiya şəraitindən asılı olaraq yumşaltmalı, makroiqtisadi vəziyyətin sabitləş-

dirilməsinə nail olmalıyıq. Diqqətinizə görə təşəkkürlər.